

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ویژه‌نامه هشتمین جشنواره علامه حلی (ره)
آذرماه ۱۳۹۵

تهیه و تنظیم: دبیرخانه جشنواره علامه حلی (ره)
مدیر اجرایی: مهدی مظاهری
گرافیک و صفحه‌آرایی: مصطفی برجی
با تشکر از همکاری: حجت‌الاسلام والمسلمین سید مصطفی آل‌غفور و آقایان
محسن طالبی، سید رضا سیدکلبادی، محمدکاظم طاهری، جواد توکلی

آدرس: قم، ابتدای بلوار جمهوری، مرکز مدیریت
حوزه‌های علمیه، دبیرخانه جشنواره علامه حلی (ره)
تلفن: ۰۲۵-۳۲۹۰۴۹۷۶
www.jhelli.ir

کلام مراجع / ۴

پیش‌گفتار / ۶

پژوهش و حوزه انقلابی / ۸

گفت‌وگوها / ۱۳

گفت‌وگو با آیت‌الله ابوالقاسم علی‌دوست

گفت‌وگو با حجت‌الاسلام والمسلمین سید علی عماد

گفت‌وگو با سرکار خانم دکتر زهرا امین‌مجد

گزارش بخش علمی جشنواره / ۳۱

جشنواره هشتم از نگاه آمار / ۳۳

منتخبین جشنواره / ۴۷

جشنواره‌های استانی / ۵۳

دستورالعمل برگزاری جشنواره‌های استانی

گزارش دبیرخانه‌های استانی

چکیده آثار برتر / ۷۳

اختتامیه جشنواره هفتم از قاب دوربین / ۸۵

حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی

برگزاری جشنواره علامه حلی (ره) و همایش های استانی آن، نویدبخش آینده ای بهتر برای حوزه های علمیه خواهد بود.

پیام معظم له به جشنواره علامه حلی (ره)

حضرت آیت الله العظمی نوری همدانی

آموزش زیربنای پژوهش است و تا زمانی که محققان باسواد و معلومات کافی نباشند، پژوهش هم اثری نخواهد داشت.

دیدار دست اندرکاران جشنواره با معظم له

حضرت آیت‌الله العظمی سبحانی

بی شک جشنواره علامه حلی (ره) قدم بسیار خوبی در راستای اعتلای فرهنگ و دانش در حوزه برداشته است و به همین خاطر نیز باید استمرار داشته باشد.

سخنرانی معظم له در مراسم جشنواره علامه حلی (ره)

حضرت آیت‌الله العظمی علوی گرگانی

برگزاری این جشنواره قابل تقدیر و مورد تأیید مراجع عظام تقلید است و در حوزه علمیه قم که مادر همه حوزه‌هاست، برگزاری جشنواره‌هایی همچون جشنواره علامه حلی (ره) بسیار لازم و ضروری است و حوزه علمیه باید از چنین فضاهایی برخوردار باشد.

دیدار دست‌اندرکاران جشنواره با معظم له

حضرت آیت‌الله العظمی مظاهری

«پژوهش» مغز کار حوزوی و آبروی حوزه علمیه است و بدین سبب باید در مجموعه نظام و سازمان حوزه‌های علمیه، برخوردار از جایگاه برتر و مشمول عطف توجه ویژه مسئولان امر باشد.

پیام معظم له به جشنواره علامه حلی (ره)

حجت الاسلام جواد اسماعیل نیا دبیر جشنواره علامه حلی (ره)

باسمه تعالی
يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ «مجادله ۱۱»

مشتري علم تحقیقی حق است   دائما بازار او با رونق است
علم تقلیدی بود بهر فروخت   چون بیاید مشتری خوش بفروخت
از محقق تا مقلد فرق هاست   کاین چو داود است و آن دیگر صداست
منبع گفتار این سوزی بود   و آن مقلد کهنه آموزی بود (مثنوی معنوی)

حوزه‌های علمیه از دیرباز مهد نواندیشی، پویایی فکر و اندیشه و تولید علم بوده و بزرگان فراوانی همچون علامه حلی (ره) عمر با برکت خود را در این زمینه مصروف داشتند تا جایی که بعد از سال‌ها فراگیران علوم خوشه‌چین خرمن آن بزرگوارانند.

آن عالمان فرزانه به ما آموختند که طلبه، محقق است که در عین بهره‌گیری از متون کهن و منابع اصیل، با یاری جستن از ظرفیت‌ها و امکانات روز آمد، نگاهی عمیق به آینده دارد و با احساس مسئولیت، رسالت خطیر مرزبانی از اعتقادات و اخلاقیات جامعه اسلامی را به احسن وجه به سرانجام می‌رساند

دبیرخانه جشنواره علامه حلی (ره) با الگوگیری از فرمایشات و منویات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) و مراجع عظام تقلید (دام عزهم) با تهیه بستر رقابتی علمی - پژوهشی در بین طلاب محترم برادر و خواهر سراسر کشور سعی در نهادینه کردن فرهنگ پژوهش، نویسندگی و تولید علم دارد.

تربیت طلاب جوان پژوهشگر و نویسنده با مسئولیت‌پذیری بالا در دفاع از مکتب اهل بیت (علیهم السلام) از جمله اهداف برگزاری جشنواره علامه حلی (ره) است. مفتخریم به استحضار برسانیم که بعد از برگزاری هشت دوره جشنواره شاهد رشد هشت برابری آثار طلاب جوان و پیشرفت خیره‌کننده کیفی آثار قلمی طلاب عزیز هستیم.

در هشتمین دوره جشنواره علامه حلی (ره) ۱۵۷۲۴ اثر در قالب‌های مقاله، کتاب، تحقیق پایانی و پایان‌نامه در گروه‌های مختلف علمی به دبیرخانه واصل گردید که شاهد رشد ۳۵ درصدی نسبت به سال قبل بودیم.

علاقه‌مندی طلاب به ورود به مباحث جدید و موضوعات مورد نیاز جامعه از دیگر دستاوردهای جشنواره بوده است.

بی‌شک حمایت مالی مسئولین حوزوی از دبیرخانه جشنواره برای حمایت مادی و معنوی از برگزیدگان و چاپ آثار فاخر برگزیده و توسعه جشنواره‌های استانی علامه حلی (ره) در تمام استان‌ها می‌تواند ما را در نیل به اهداف بلند پژوهشی یاری نماید.

در اینجا لازم است از جناب حجت الاسلام والمسلمین میرمعزی، رییس محترم شورای سیاست‌گذاری جشنواره، حجت الاسلام والمسلمین عماد، رییس پیشین شورای سیاست‌گذاری، اعضای محترم شوراهای سیاست‌گذاری و علمی، ارزیابان محترم و همکاران محترم دبیرخانه کمال تشکر و قدردانی خویش را ابراز نمایم.

به امید روزهای بهتر و فردای روشن‌تر برای پژوهش در حوزه‌های علمیه
اللهم تقبل منا بوجهک الکریم

پژوهش و حوزه انقلابی

حجت الاسلام والمسلمین

سید حسین میرمعزی

معاون پژوهش حوزه‌های علمیه

جشنواره علامه حلی (ره) شجره طیبه‌ای است که در طول ۸ دوره برگزاری آن آثار و برکات فراوانی را به همراه داشته است. و امید است با ارتقاء کمی و کیفی آن سال به سال بر آثار و برکات آن افزوده شود. یکی از موضوعات ویژه در دوره آینده این جشنواره مبارک، «حوزه انقلابی» است. بدین مناسبت به صورت مختصر به تبیین جایگاه پژوهش در حوزه انقلابی می‌پردازیم. ابتدا لازم است درباره «انقلاب اسلامی» و «حوزه انقلابی» مطالبی را متذکر شوم.

انقلاب اسلامی

انقلاب اسلامی به فرموده مقام معظم رهبری دارای پنج مرحله است:

۱. پژوهش، نظریه‌پردازی و نوآوری در راستای پاسخ به شبهات و پرسش‌ها و حل مسائل علمی در عرصه دین و نقد نظریات رقیب و دفاع علمی از دین.
۲. آموزش و تربیت علمای متخصص در دین
۳. تهذیب و تربیت علمای عادل، مذهب و متقی
۴. تربیت مبلغ و ترویج و تبلیغ دین در جامعه
۵. تربیت قضات، کارشناسان و مدیران آگاه به دین

حوزه انقلابی

حوزه انقلابی حوزه‌ای است که در تمام مراحل پنج‌گانه انقلاب اسلامی با تمام توان و استعدادهایی که در آن نهفته و با همه کارکردهایی که برای آن بیان شد، دو نقش عمده را ایفا کند: حمایت و نصیحت:

۱. **حمایت:** حوزه انقلابی حوزه‌ای است که در همه مراحل پنج‌گانه انقلاب اسلامی به عنوان مادر این انقلاب و ایجادکننده آن، از آن حمایت و دفاع کند. حمایت بدین شکل تحقق می‌یابد که حوزه از موضع دین اسلام پاسخ‌گوی نیازهای انقلاب اسلامی در عرصه‌های مختلف و در مراحل پنج‌گانه آن باشد.

۲. **نصیحت:** نصیحت به معنای نقد و اصلاح مسیر انقلاب و جلوگیری از انحراف آن است. حوزه انقلابی موظف است این نقش مهم را در همه مراحل انقلاب ایفا نماید.

حوزه انقلابی حوزه‌ای است که با کارکردهای پنج‌گانه پیش‌گفته در مراحل پنج‌گانه انقلاب اسلامی به حمایت از آن و نصیحت و نقد و اصلاح آن بپردازد. بررسی تفصیلی هریک از این کارکردها در هریک از مراحل انقلاب از مجال این مقال کوتاه خارج است. موضوع بحث در این مقال یکی از وظایف و کارکردهای حوزه و روحانیت یعنی پژوهش است.

۱. **مرحله حرکت و جنبش انقلابی:** در این مرحله در یک دگرگونی بنیادین نظام مرتجع و فاسد پیشین سرنگون شده و زمینه‌های لازم برای ایجاد نظام جدید اسلامی فراهم می‌شود.

۲. **مرحله تحقق نظام اسلامی:** مقصود از نظام مفهوم عامی است که شامل دولت و مردم می‌شود. در این مرحله طرح کلی نظام مبتنی بر اسلام محقق می‌شود.

۳. **مرحله تحقق دولت اسلامی:** مقصود از دولت در این مرحله حکومت با مجموع قوای آن است. در این مرحله دولت و کارگزاران، نهادها، قوانین، سیاست‌ها، برنامه‌ها و اقدامات آن به معنای واقعی کلمه اسلامی می‌شوند.

۴. **مرحله تحقق جامعه اسلامی:** در این مرحله جامعه‌ای مبتنی بر مبانی و ارزش‌های اسلامی شکل می‌گیرد. جامعه‌ای که در آن عزت، عدالت، استقلال، امنیت و رفاه به معنای اسلامی آن وجود دارد و زمینه‌های لازم برای حرکت اختیاری مردم به سوی هدف آفرینش انسان یعنی دستیابی به مقام عبودیت الهی فراهم است.

۵. **مرحله تحقق امت یا تمدن اسلامی:** در این مرحله الگوی نظام اسلامی از کشور جمهوری اسلامی ایران فراگیر شده و در جهان اسلام محقق می‌شود.

در حال حاضر انقلاب اسلامی ایران مرحله اول و دوم را پشت سر نهاده و در مرحله سوم قرار دارد و پس از طی این مرحله، دومرحله مهم و اساسی دیگر را در پیش دارد.

حوزه

مقصود از حوزه همه عناصر مدیریتی و همه اقشار روحانیت از طلاب تا مراجع عظام است. چنانکه می‌دانیم اصلی‌ترین کارکردهای حوزه عبارت است از:

پژوهش

پژوهش عبارت است از حرکت فکری منظم و روش‌مند و پرسش‌محور از معلومات و داده‌ها برای یافتن پاسخ و دستیابی به حقیقت بر مبنای استدلال درست و با استفاده از منابع معتبر. پژوهش به معنای واقعی کلمه از نظریه‌پردازی و تولید فکر و نوآوری قابل انفکاک نیست و تنها راه گسترش مرزهای دانش و گشودن افق‌های جدید در پیش روی آن و تحول و تکامل دانش است.

با توجه به اینکه دین اسلام دین تربیت انسان و اداره جامعه است، دامنه پژوهش‌های دینی، بنیادی‌ترین مسائل فلسفی و کلامی تا مسائل راهبردی و کاربردی مربوط به تربیت انسان و اداره جامعه را شامل می‌شود. بدین ترتیب باید مسائل و پرسش‌های مطرح در همه عرصه‌های اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و ... مربوط به تربیت انسان و اداره جامعه را بر مبنای آموزه‌ها و احکام اسلامی حل کرد و پاسخ داد. روشن است که این به معنای وجود پاسخ همه این مسائل در کتاب و سنت نیست بلکه به معنای پاسخ بر مبنای جهان‌بینی و ارزش‌های اسلامی و در چارچوب فقه و اخلاق اسلامی است.

براین اساس حوزه در کارکرد پژوهش و نظریه‌پردازی و تولید فکر باید در همه مراحل پنج‌گانه انقلاب اسلامی حامی و ناصح باشد. تفصیل کامل نقش کارکرد پژوهشی حوزه انقلابی در ارتباط با هریک از مراحل پنج‌گانه انقلاب اسلامی مجال وسیع‌تری را می‌طلبد. در این مختصر تنها می‌توان به بیان نمونه‌های روشن این نقش در هریک از مراحل پرداخت:

۱. در مرحله اول که مرحله حرکت انقلابی برای تغییر بنیادین نظام طاغوت و تبدیل آن به نظام اسلامی است دشمن برای جلوگیری از به صحنه آمدن مردم و بی‌انگیزه کردن توده مردم

نسبت به قیام و براندازی نظام طاغوت، سعی در القاء شبهات گوناگون در ارتباط با گستره و نقش و کارکرد دین و کارآمدی دین و نقش دین در سیاست و حکومت و اموری از این دست می‌کند. کارکرد پژوهشی حوزه انقلابی در حمایت از انقلاب در قالب پاسخ به پرسش‌ها و دفع شبهات در این باره ظاهر می‌شود. بحمدالله حوزه در این زمینه به خوبی نقش خود را ایفا کرد و انقلاب از این مرحله عبور نمود.

۲. مرحله دوم مرحله تحقق طرح کلی نظام بر اساس اسلام بود. در این مرحله لازم بود حوزه با پژوهش‌های متقن و مستند به ادله برهانی و منابع دینی طرح کلی نظام را پیشنهاد کند. در این راستا معمار کبیر انقلاب حضرت امام خمینی سلام الله علیه و شاگردان ایشان که خود محصول حوزه انقلابی بودند با هوشمندی ساختار جمهوری اسلامی را که مبتنی بر ولایت مطلقه فقیه و متکی به آراء مردم بود مطرح و بر اساس ادله اجتهادی از آن دفاع کردند و انقلاب از این مرحله نیز با موفقیت عبور کرد.

۳. مرحله سوم تحقق دولت و حکومت اسلامی است. انقلاب در این مرحله است و هنوز از این مرحله عبور نکرده‌ایم. در این مرحله باید ساختار تفصیلی نظام اسلامی و قوای این نظام و وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها و نهادها و قوانین و سیاست‌ها و برنامه‌ها به معنای واقعی کلمه اسلامی شود. به عبارت دیگر باید نظام‌سازی اسلامی رخ دهد. تا کنون آنچه رخ داده این است که ما روش‌ها و ساختارهای موجود غربی که بر اساس مبانی ماده‌گرایی و سکولار تعریف و ایجاد شده‌اند را تهذیب کرده و به مقداری که با اسلام منافاتی نداشته باشد در نظام‌سازی از آنها استفاده کرده‌ایم و در صورتی که نیاز به ایجاد نهادی انقلابی احساس شده است آن را ایجاد

۴. مرحله چهارم مرحله تحقق جامعه اسلامی است. جامعه اسلامی جامعه‌ای است که در آن همه زمینه‌های لازم برای حرکت اختیاری مردم به سمت عبودیت الهی فراهم است و همه موانع بر سر راه چنین حرکتی برداشته شده است. جامعه‌ای است که در آن ارزش‌ها و اهداف مورد نظر اسلام در همه عرصه‌های فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی تحقق یافته است. جامعه‌ای پیشرفته که در آن رفاه و عدالت و امنیت همراه با رشد معنویت و تقوا و برادری و ایثار و بصیرت است و در قله دانش قرار دارد. جامعه‌ای که در آن فقر و ظلم ریشه‌کن شده و ثروت در بین مردم تداول دارد و در دست عده‌ای محدود متمرکز نیست. چگونه می‌توان به چنین جامعه‌ای دست یافت؟ راهبردها و راهکارهای کلان و خرد رسیدن به آن چیست؟ به نظر می‌رسد آنچه توسط مقام معظم رهبری تحت عنوان «الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت» در چند سال اخیر مطرح شده است ناظر به همین موضوع است. الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، نقشه راه کلی و جامع حرکت از وضع موجود به سمت وضع مطلوب اسلامی است. این نقشه باید مبتنی بر مبانی و ارزش‌های اسلامی و منطبق بر شرایط ایران تدوین شود. این الگو سند بالادستی همه اسناد سیاستگذاری و برنامه‌ریزی کشور است و پس از تدوین آن باید سیاست‌ها و برنامه‌های میان‌مدت و کوتاه‌مدت و راهبردها و راهکارهای خردتر بر اساس آن تدوین شود. در این مرحله نیز پرسش‌ها و مسائل متعددی مطرح است که پاسخ به آنها نیازمند پژوهش‌های عمیق اسلامی است. پرسش‌هایی از این قبیل:

- جامعه مطلوب اسلامی چه ویژگی‌هایی دارد؟
- هریک از این ویژگی‌ها چه ابعادی دارد و راه‌های تحقق آنها در جامعه چیست؟

کرده‌ایم. گرچه در شرایط موجود چاره‌ای جز این نبوده است و تهذیب اینها و احراز عدم منافات آنها با دین و تکمیل ساختار با نهادهای دینی خود قدمی در راستای اسلامی‌سازی نظام است؛ ولی نباید در این نقطه متوقف شد و به این مقدار بسنده کرد. بلکه باید ساختاری مبتنی بر دین اسلام را ارائه و محقق کرد. ساختاری که با اجتهاد از کتاب و سنت و عقل بدست آمده باشد. حوزه انقلابی در کارکرد پژوهشی خود باید با پژوهش‌های عمیق و اصیل به این نیاز انقلاب پاسخ دهد تا انقلاب بتواند از این مرحله نیز با موفقیت عبور نماید. در این مرحله پرسش‌های متعددی وجود دارند که باید از موضع دین پاسخ خود را بیابند. پرسش‌هایی از این قبیل:

- آیا تقسیم قوای حکومت به قوای سه گانه و کیفیت ارتباط این سه با هم و با نهاد رهبری با رویکرد اسلامی صحیح است؟
- آیا روش چشم‌اندازنویسی و تدوین سیاست‌های کلان و برنامه‌های میان‌مدت پنج‌ساله و کوتاه‌مدت یک‌ساله با رویکرد اسلامی صحیح است؟
- آیا روش برنامه‌نویسی و بودجه‌ریزی به روشی که در حال حاضر انجام می‌شود و البته این روش از غرب گرفته شده است، از نگاه اسلامی صحیح است؟
- آیا نهادی به نام بانک با ویژگی‌ها و کارکردهایی که دارد نهادی اسلامی است؟
- آیا امور فرهنگی و تربیتی باید از طریق نهادی به نام وزارت ارشاد با ویژگی‌ها و شرح وظایفی که دارد، انجام شود؟
- آیا ساختار آموزش و پرورش امروز کشور با ساختار آموزش و پرورش اسلامی مطابق است؟
- پاسخ به این پرسش‌ها و ده‌ها پرسش دیگر از این قبیل نیازمند پژوهش‌های مجتهدانه و عمیق حوزه انقلابی است.

فرهنگی و تاریخی ایران است و برای تسری آن در جهان اسلام باید در هر کشوری با شرایط آن کشور تطبیق داده شود و این نیازمند پژوهش است. حوزه انقلابی در این مرحله نیز باید با پژوهش‌های دینی و اجتهادی روش تطبیق الگوی نظام اسلامی را بر شرایط مختلف ارائه دهد و از انحراف فکری در این زمینه جلوگیری نماید.

نتیجه

پژوهش در حوزه انقلابی باید تأمین‌کننده نیازهای علمی انقلاب اسلامی در پنج مرحله پیش‌گفته باشد. به عبارت دیگر حوزه انقلابی نهادی است که در کارکرد پژوهشی خود در همه این مراحل پشتوانه نظری انقلاب اسلامی را تأمین می‌کند. اکنون در مرحله سوم انقلاب اسلامی قرار داریم و دو مرحله دیگر نیز در پیش است. حوزه انقلابی باید در این سه مرحله باقی مانده با حرکتی مجاهدانه و انقلابی، زمینه‌های لازم برای حمایت نظری از انقلاب اسلامی و ممانعت از انحراف فکری و نظری آن را فراهم آورد. بی‌تردید این امر نیازمند تحول نظام پژوهش در حوزه امروز ما است. جشنواره علامه حلی (ره) نیز که حرکت مبارکی برای ترویج و تشویق پژوهش در بین طلاب جوان است باید در دوره‌های آتی به سمت موضوعات مورد نیاز انقلاب اسلامی جهت‌گیری نماید. امید است بتوانیم دست به دست هم دهیم و با استمداد از خداوند متعال و توسل به معصومین (ع) و ذیل عنایات ولی عصر حجت بن الحسن (عج)، با بصیرت و با تلاشی مجاهدانه، ضمن حفظ سنت‌ها و نهادهای ارزشمند حوزه‌های علمیه در راستای تحول نظام پژوهش قیام نماییم.

«و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین»

■ برای مثال عدالت اسلامی به چه معنا است چه عرصه‌ها، مؤلفه‌ها و شاخص‌هایی دارد؟ راهبردهای تحقق عدالت در هر عرصه چیست؟

■ رفاه از دیدگاه اسلام به چه معنا است و چه مؤلفه‌ها و شاخص‌هایی دارد؟ راهبردهای تحقق آن چیست؟

■ راه‌های رفع فقر کدام است و در اسلام تفاوت درآمدی تا چه حد پذیرفته شده است و چگونه می‌توان از تداول ثروت در دست عده‌ای خاص جلوگیری کرد؟

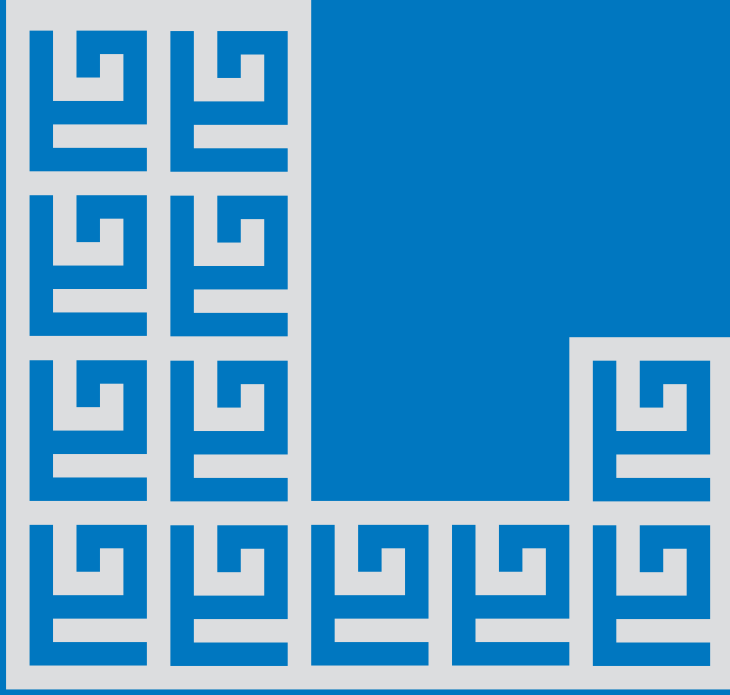
■ معنویت اسلامی چه مفهوم و ویژگی‌ها و ابعادی دارد و راه‌های تحقق و رشد معنویت در جامعه چیست؟

■ فرهنگ از دیدگاه اسلام چه مفهوم و ابعاد و شاخص‌هایی دارد و راه‌های تحقق فرهنگ اسلامی در جامعه چیست؟

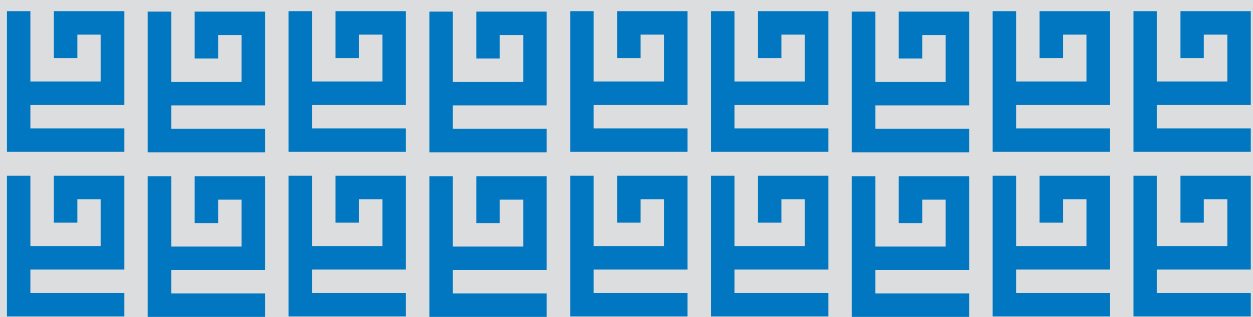
■ امنیت و استقلال از دیدگاه اسلام به چه معنی است و راه‌های ایجاد امنیت در جامعه چیست؟

در این مرحله، این پرسش‌ها و ده‌ها و صدها پرسش دیگر از این قبیل مطرح است که پاسخ به آنها نیازمند تأسیس علوم انسانی اسلامی است. علومى همچون علم سیاست، مدیریت، اقتصاد، تربیت، روان‌شناسی و جامعه‌شناسی اسلامی. حوزه انقلابی باید بر اساس پژوهش‌های متقن دینی و اجتهادی این علوم را تأسیس کند و به این پرسش‌ها پاسخ دهد. بی‌تردید انجام این مسئولیت سنگین بدون برنامه‌ریزی صحیح و مجاهدت علمی میسر نیست.

۵. مرحله پنجم مرحله ساخت امت و تمدن نوین اسلامی است. در این مرحله الگوی نظام جمهوری اسلامی ایران در جهان اسلام فراگیر می‌شود. در این مرحله نیز باید پژوهش‌های متعدد و عمیقی انجام شود؛ زیرا، این الگو مخصوص شرایط اقلیمی و جغرافیایی و

گفت و گوها

مروری بر بایسته‌های پژوهش

در گفت‌وگو با آیت‌الله ابوالقاسم علیدوست
استاد و پژوهشگر برتر حوزوی و رئیس انجمن
فقه و حقوق حوزه

استحضار دارید که در این دوره از جشنواره علامه حلی (ره)، طلاب جوان نو قلم حوزه‌های علمیه حدود ۱۶ هزار اثر پژوهشی ارائه داده‌اند. به نظر حضرتعالی به عنوان یک پژوهشگر برتر حوزوی، پژوهشگران جوان حوزه چه نکات و الزاماتی را در تحقیقات خود می‌بایست مراعات کنند؟

اگر بخواهیم به صورت دسته‌بندی شده اما به اختصار بایسته‌های پژوهش را ذکر کنیم، باید گفت پژوهش باید دارای ویژگی‌های زیر باشد:

۱. **اخلاص در پژوهش:** باورمان بیاید یا نه، اخلاص ضروری است. در نگاه معنوی، اولین شرط پژوهش موفق، اخلاص است، یعنی انسان مخلصانه اثری را به وجود بیاورد.

۲. **به روز بودن و زمان‌آگاهی در پژوهش،** دومین شرط یک پژوهش موفق است. اینکه انسان از سر

و قدیمی است؟ در گذشته فاخرترین خط‌ها و فاخرترین عبارت‌ها، از حوزویان بود. نباید انسان اصرار کند که ما قدیمی صحبت کنیم، عربی غلیظ صحبت کنیم. باید از نثری فاخر و زیبا بهره ببریم.

۹. **خلق اصطلاح:** محقق مبتکر نمی‌تواند خلق اصطلاح نکند. یک اثر پژوهشی فاخر و فهیم باید خالق اصطلاحات بسیط باشد تا بتواند در آن قالب، معانی را ارائه دهد. گاهی در خارج از کشور اگر کسی بتواند خالق اصطلاح باشد رتبه‌اش را از دانشجویی به استادی ارتقاء می‌دهند، متأسفانه در ایران کمتر بها داده می‌شود.

۱۰. **اجتناب از ایجاز مخّل و اطناب مملّ:** ایجاز مخّل و مغلق بودن باعث عدم تمایل دیگران برای استفاده از اثر می‌شود. توضیح زیاد نیز اصل مطلب را از بین می‌برد.

۱۱. **وجود نظم منطقی در پژوهش:** کتاب باید طوری باشد که همیشه بحث قبلی زمینه را برای بحث بعدی باز کند، این می‌شود نظم منطقی. طوری انسان مدیریت کند که این بحث‌ها با هم هماهنگ و لشیق باشد.

۱۲. **داشتن آغاز و انجامی روشن (روشن بودن مدعا):** باید مدعای مطلب دقیق و مشخص باشد تا مخاطب کتاب، پس از مطالعه به راحتی بتواند محتوا را گزارش کند.

۱۳. **رعایت ادب، امانت و انصاف:** در مقام نقد یک کلام باید مواظب بود که به هیچ وجه نویسنده کلام را نقد نکنیم.

۱۴. **تک‌ساحتی نبودن پژوهش:** باید همه ساحت‌های بحث را مد نظر داشت.

دغدغه، یک مسئله به روز را مورد تحقیق و مذاقه قرار دهد، از بایسته‌های پژوهش است.

۳. **قدم به جلو بودن پژوهش:** بعضی گمان می‌کنند که دیر به دنیا آمده و گذشتگان کارها را به سامان رسانده‌اند و ما نهایتاً بتوانیم در اطراف همین اندیشه‌های موجود، سخنی بگوییم! در حالی که این‌گونه نیست.

۴. **مورد نیاز بودن موضوع پژوهش:** یک تحقیق، باید مورد احتیاج باشد. گاه ممکن است، کاری رو به جلو قلمداد شود ولی اصل موضوع مورد احتیاج نباشد.

۵. **در بستر زمان بودن پژوهش:** گاه برای پژوهشگر مسأله‌ای دغدغه می‌شود. این مسأله را در زمان می‌خواهاند، آرام‌آرام فکر و تأمل می‌کند، فیش برداری می‌کند، چندین جلسه علمی برگزاری می‌کند و در همایش‌های مرتبط با آن موضوع شرکت می‌کند و بعد از آن قلم دست می‌گیرد و آن موضوع را قلمی می‌کند. پژوهش باید اینگونه باشد.

۶. **پر تطبیق بودن پژوهش و ناظر بودن آن به عینیت‌ها:** اگر زیباترین بحث بدون تطبیق مطرح گردد، انتزاعی می‌شود. ولی اگر یک مسأله علمی را با چند تطبیق، مخصوصاً تطبیقات به روز، ارائه شود، جا باز می‌کند.

۷. **توازن تحقیق (خلق و ایجاد) و تتبع (در تراث گذشتگان):** اگر انسان فقط از خودش بگوید و از جستجوی دیدگاه‌ها غفلت بورزد نمی‌تواند دانش را به پیش ببرد. تدریس و پژوهش باید با دو بال، بال تطبیق در تراث گذشتگان و بال تحقیق یعنی خلق، خود محقق هم خلق داشته باشد، خالق باشد. انسان از تراث گذشتگان بگوید و استفاده کند و نقد کند و برای خودش هم یک اساس و بنیانی را بگذارد.

۸. **داشتن نثر فاخر در پژوهش:** چرا باید گوشه و کنار بگویند عبارت‌های حوزوی، عبارات کهن

پژوهش باید با دو بال متوازن «تطبیق در تراث گذشتگان» و «تحقیق و خلق» صورت گیرد تا بتواند دانش را به پیش ببرد.

۱۵. ایمان داشتن به کار: نویسنده باید به آنچه می‌نویسد ایمان داشته باشد.
۱۶. داشتن نگاه تمدنی و جهان‌وطنی در پژوهش (مخصوص زمان خاص نبودن): آثارمان را مخصوص دوره‌ای خاص، مکانی خاص و زمانی خاص ننویسیم.
۱۷. برخاستن پژوهش از تدریس (حتی الامکان): تدریس به پژوهش کمک می‌کند چنانچه پژوهش به تدریس کمک می‌کند.
۱۸. آشنا بودن محقق با قرآن.

حضرتعالی در جایی فرموده‌اید حوزه‌های علمیه نتوانستند به آن موفقیتی که در آموزش داشتند، در بخش پژوهش نیز دست یابند و همانند قسمت آموزش پیشرفت نداشته‌اند. دلیل این عدم پیشرفت را چه می‌دانید؟

این صحبت من در جشنواره علامه حلی (ره) استان اصفهان بود و منظورم زمان الآن نیست. الآن برعکس معتمد نمره پژوهش حوزه از نمره آموزش آن بهتر است. نه اینکه نمره آموزش خیلی پایین آمده، بلکه از بابت اینکه نمره پژوهش بالا رفته است. همین برگزاری جشنواره علامه حلی (ره)، کتاب سال حوزه و کتاب سال جمهوری اسلامی ایران هم بی‌تأثیر نبوده است. واقعا کارهای خوبی عرضه می‌شود. نباید حجاب معاصرت ما را بگیرد و دائم جمله "چه

کار کرده‌ایم؟" را تکرار کنیم. آن جمله‌ای که در اصفهان گفته‌ام نسبت به زمان‌های گذشته مرتبط بود. علمای گذشته ما آن اهمیتی که به آموزش داشته‌اند - اساتید برای تدریس و تلامیذ برای تحصیل و تدرّس - روی پژوهش نداشتند. گاهی یک عالم در طول ۵۰ سال، هزاران ساعت کلاس برگزار می‌کرد، اما یک اثر علمی عمیق نداشت؛ یا حتی از آثار گذشتگان حفاظت نمی‌کردند. در آن سخنرانی مثال هم زدم که چه ثرائی از دست ما رفته است. پس نتیجه می‌گیرم که در مجموعه زمان‌های گذشته نمره پژوهش کمتر از آموزش است و بعضی وقت‌ها که پژوهش اصلاً نمره نمی‌آورد؛ اما الان این‌گونه نیست. امروزه آثار و پایان‌نامه‌هایی که در بحث‌های کلامی، تفسیر، علوم قرآنی و علوم دیگر به تألیف رسیده، زیاد است ولی قبلاً اینگونه نبود. البته پایان‌نامه‌ها و مقالات غیر ارزشمند زیاد داریم، اما ارزشمند هم زیاد است. بنابراین پژوهش در همه زمینه‌های علوم اسلامی دارای پیشرفت بوده و البته پیشرفت نسبت به فقه، فلسفه فقه و اصول فقه بیشتر است.

چه توصیه‌ای در خصوص نحوه عرضه پژوهش‌های تولید شده در جشنواره - به طور خاص - و در حوزه - بطور عام - دارید؟

ما در کشور روی تولید نظریه خیلی تأکید می‌کنیم، بزرگان هم تأکید می‌کنند و بسیار هم بجاست؛ اما به نظر می‌رسد به موازاتی که در تولید نظریه تأکید می‌شود باید روی مصرف نظریه یا به تعبیر دقیق‌تر عرضه و مصرف نظریات فکر شود. جشنواره علامه حلی (ره) و کتاب سال حوزه تولید نظریه نمی‌کنند اما نظریات تولید شده را که رتبه می‌آورد عرضه می‌کنند و البته به جاهایی هم معرفی می‌کنند. اما چه هنجارهایی را باید مراعات

تولید نظریه، عرضه و معرفی نظریه و به مصرف رساندن حاصل نظریه باید به صورت هم‌زمان انجام شود.

درجه‌اش باید مشخص شده و حتی الامکان سنجه‌ها کمی شود. یکی از مشکلات کشور ما داوری کیفی است. گاهی در این مورد می‌گوییم: کسی که برای کاری انتخاب می‌شود نباید سابقه کیفری و زندان داشته باشد. به نیروی انتظامی و سایر دستگاه‌ها مراجعه می‌کنند که آیا شخص به زندان رفته یا نه؟ سابقه کیفری دارد یا نه؟ اما اگر گفته شود فلانی باید خوش اخلاق، متدین و عادل باشد، این‌ها سنجه‌های سختی است. تا بشود باید سنجه‌های کمی را معیار قرار داد ولی اگر نشد، نشد دیگر.

آخرین نکته اینکه کار جشنواره‌ها عمدتاً معرفی و عرضه است ولی باید روی مصرف هم تأمل شود. کتابی جایزه آورد، برنده شد و با اهدای جایزه‌ای از نویسنده‌اش تقدیر کردید، بعد از آن چه؟ نویسنده باید راه بیفتد کتاب خود را در جاهای مختلف عرضه کند. اگر کتاب خوبی است ممکن است در مدارس، کتاب درسی یا کتاب کمک آموزشی شود و یا ممکن است به مراکز غیر حوزوی معرفی گردد.

ما سه کار را هم‌زمان باید انجام دهیم: تولید نظریه، عرضه و معرفی نظریه و به مصرف رساندن حاصل نظریه.

اگر در پایان نکته‌ای دارید بفرمایید.

طلاب و جوانان خیلی قدرشناس باشند. من گاهی نقل می‌کنم در گذشته بزرگان ما کتاب می‌نوشتند صدها سال می‌گذشت تا یک نفر از بازاری‌ها پیدا می‌شد که از ثلث سهم این کتاب را چاپ کند. الآن کتاب عرضه می‌شود، زودتر به نتیجه می‌رسد و زودتر چاپ می‌شود. مخصوصاً اگر کار، کار خوبی باشد. از این جهت باید سیاست‌گذار و شکرگزار فرصتی را که انقلاب یا تکنولوژی ایجاد کرده، باشیم.

کند؟ فکر نمی‌کنم جوابش سخت باشد. واقعاً باید بی‌طرفانه باشد. این حق الناس است، تفضّل نیست که کسی فکر کند که باید این را دعوت کنم و فلانی را دعوت نکنم. نمی‌گوییم بوده؛ چون سؤال کردید جواب می‌دهم. این تفضّل نیست حق است. حتی الامکان افق فکری ارزیابان به هم نزدیک باشد؛ گاهی کتابی ارزیابی می‌شود یک ارزیاب نمره ۹۰ می‌دهد و ارزیاب دیگر می‌گوید اصلاً قابل ارائه در جشنواره نیست. می‌دانید چرا؟ چون سلیقه است دیگر؛ نمی‌شود کاری کرد! اما مسئولان جشنواره حتی الامکان باید ارزیابان را کم کنند، چون با کم شدن یک نفر، یک سلیقه کمتر می‌شود. منتهی این طور نباشد که با یک نفر را سنگین کنیم؛ به همین خاطر آن شخص فله‌ای داوری کند. حتی الامکان تعدد اعضای غیر ضرور ارزیابان کم شود و ارزیابی، شیوه‌نامه داشته باشد و شیوه‌نامه در اختیار افراد گذاشته شود که تا حد ممکن جلو اعمال سلیقه‌ها گرفته شود. ارزیابان در موارد ضروری جلسات مشترک داشته باشند تا فکرشان را به هم نزدیک کنند. کسانی دعوت شوند که واقعاً وقت دارند. خیلی وقت مشکل ما این است که در کارها سراغ کسانی می‌رویم که اثبات قوی دارند ولو ممکن است ثبوت قوی نداشته باشند؛ اما این اثبات قوی و کار زیاد نمی‌گذارد تا این‌ها فکر کنند. ممکن است با نگاه کردن چند صفحه اول، وسط و آخر کتاب فکر کنند به محتوا رسیده‌اند؛ در حالی که این طور نیست، کلمه به کلمه کتاب و مقاله باید خوانده شود، تأمل شود و منابع کنترل گردد. از این جهت باید در ارزیابی سراغ ارزیابانی رفت که با ثبوت - و لو هنوز به اثبات نرسیده‌اند - درگیر نشده‌اند و وقت بیشتری برای این کار دارند. چنان که باید آن عیارها و سنجه‌های ارزیابی هم دقیق مشخص باشد. مثلاً فرض کنید در کاربردی بودن و کاربست موضوع، سنجه چه قدر باید باشد؟ معیار وجود دارد ولی

نقش جشنواره علامه حلی (ره) در فرهنگ شدگی پژوهش

در گفت‌وگو با حجت‌الاسلام والمسلمین
سید علی عماد

رئیس مرکز امور نخبگان و استعداد های
برتر حوزه‌های علمیه

**چه بایسته‌ها و نکاتی را در فرایند تولید
علم و ارائه آن در حوزه‌های علمیه لازم
می‌دانید؟**

درستی بدانیم - چون خود این که آیا دانش به
ویژه در حوزه‌ی علوم انسانی و بالاخص در عرصه‌ی
علوم دینی تولیدی است یا اکتشافی، دیدگاه‌های
متفاوتی وجود دارد - و اگر دانش را تولیدپذیر
بدانیم براین اساس بخشی از کار، عرصه‌ی تولید
دانش است. بحث بعدی نشر دانش تولید شده
و ارائه‌ی آن به جامعه‌ای که می‌تواند جامعه‌ی
بهره‌گیر باشد، است. بخش سوم، کاربست و به
کارگیری دانش برای حل مسأله است. ما در هر
سه حلقه‌ی این زنجیره‌ی بزرگ باید دست به
اقداماتی بزنیم.

در عرصه‌ی تولید دانش مهم‌ترین و نخستین
گام یافتن مسأله‌ها، معضله‌ها یا مشکل‌هایی

چرخه حاکم بر جریان تولید و مصرف دانش را یک
چرخه‌ی سه‌جانبه‌ای تعریف می‌کنند که از سه
عنصر تولید، نشر و کاربست دانش شکل می‌گیرد.
میزان مفید بودن دانش تولید شده هم براساس
ارزیابی‌ای که به دنبال کاربست دانش شکل
می‌گیرد، اتفاق می‌افتد. این چرخه چه در عرصه‌ی
علم، چه در عرصه‌ی فن‌آوری تأثیرگذار است. یعنی
بخشی از حلقه و زنجیره کار را تولید دانش تشکیل
می‌دهد. اگر تعبیر تولید دانش را تعبیر دقیق و

دانش نیست؟ بخصوص با تعریفی که از پژوهش داریم - که معاونت پژوهش در سندی آن را منتشر کرد - انتظارمان از جشنواره علامه حلی (ره) عمدتاً تولید دانش نیست؛ بلکه تمرین و تربیت نیروی انسانی کارآزموده برای پژوهش است. جشنواره، فعالیت تمرینی عرصه‌ی پژوهش است و ما باید انتظار طبیعی و منطقی را از جشنواره داشته باشیم. برای این کار باید از قبل احاطه‌ی مناسب در حد خودمان بر عرصه‌ی دانش، پس از مواجهه با مشکل و طریق حل مشکل، داشته باشیم. به گمان من این از ضرورت‌هایی است که لازم است و امیدوارم که ما در این بخش به دانش و مهارت لازم و هم به خفیات مناسب برای حضور در عرصه‌ی پژوهش اهتمام کنیم تا در آینده شاهد نسلی باشیم که با فراوانی دانش‌گران قادر به تولید دانش اهتمام کنند.

با توجه به این که حضرت عالی هشت سال مسئولیت معاونت پژوهش حوزه‌های علمیه و ریاست جشنواره را به عهده داشتید، دستاوردهای جشنواره علامه حلی (ره) از دیدگاه شما چیست؟

جشنواره علامه حلی (ره) با یک مجموعه اهدافی تعریف و تأسیس شد. اگر بخواهیم میزان توفیق یک پدیده، جریان و رویداد را بررسی کنیم، باید ناظر به اهدافی که برای آن اهداف، ساختار یا سازمان یا آن رویداد شکل می‌گیرد، ارزیابی کنیم. جشنواره علامه حلی (ره) با چند هدف تأسیس شد: هدف نخست فرهنگ‌سازی پژوهش در حوزه‌های علمیه بود. ما در شرایطی قرار داشتیم که پژوهش حتی میهمان ناخوانده‌ی سفره‌ی دانش حوزه‌های علمیه در نظام آموزشی و مدارس علمیه ما نبود. علاوه بر اینکه هیچ الزامی برای فعالیت پژوهشی نبود، تشویقی هم از یک فعالیت علمی-پژوهشی وجود نداشت.

است که با آن مواجه هستیم. مسأله‌یابی خوب و اولویت‌دهی مناسب به مسائل کلیدی و اصلی ما - که گاهی به صورت خُرد هستند اما در عین حال، یک مسأله‌ی مهم و اساسی را در زندگی، در جامعه، در حوزه و در نظام ما شکل می‌دهد - و پیرایش آنها از ابهام‌ها و ابهام‌هایی که در کنار مسأله می‌تواند باشد، یافتن منابع مناسب برای پاسخ‌گویی به پرسش و انتخاب روش مناسب برای انجام تحقیق، از کارهای مهم است. همچنین گزارش تحقیق باید هنرمندانه و خیلی کارآمد تدوین شود تا در نتیجه ضمن این که مسأله را خوب نشان می‌دهد پاسخ شفافی را هم ارائه کند. همه‌ی این‌ها توسط عامل پژوهش که پیشران حل مسأله است تحقق پیدا می‌کند. اگر پژوهش واجد شرایط و استانداردهای لازم نباشد امکان دستیابی به پاسخ مناسب برای حل مسأله، توقع بیجایی است. ما در ابتدا باید به این نکته برسیم که پژوهشگر باید دارای دانش و مهارت لازم باشد. تولید دانش یعنی اضافه کردن یک گزاره، یک بخش، یا میحث، یا تولید یک دیسپلین علمی. تولید علم از کوچک‌ترین بخش که تولید یک گزاره است، تا تولید عرصه‌ی دانش را شامل می‌شود. تولید علم یعنی کار و محصول جدید. طبیعتاً کسی که می‌خواهد کار و محصول جدید تولید کند باید بر بام همه‌ی محصولات پیشین نشسته و بر همه‌ی آن‌ها احاطه داشته باشد. کسی که می‌خواهد تولید دانش کند باید همه‌ی داده‌ها و همه‌ی یافته‌های بشری امروز را در عرصه‌ی حل آن مسأله داشته باشد. بتواند بفهمد و تحلیل کند تا حل آن مسأله را پیدا کند. این شرط اساسی کار است که پژوهشگر باید دارای ویژگی‌هایی باشد چه به لحاظ دانش و چه به لحاظ روش و مهارت. بحث اخلاق پژوهش هم از مهم‌ترین بخش‌های تأثیرگذار در این عرصه است. اما سؤال این است که آیا انتظار طبیعی ما در جشنواره‌ی علامه حلی (ره) تولید دانش است، یا اصل کار این جشنواره برای تولید

تردیدی ندارم که در فرهنگ‌شدگی پژوهش نقش قابل توجهی را جشنواره علامه حلی (ره) ایفا کرده است. شاهد آن مقایسه آثار تولید شده در دوره‌های اولیه با آثار تولید شده در دوره‌های اخیر است.

به ناچار اگر در فرایند تولید دانش می‌خواستیم به تکلیف خودمان عمل کنیم، حوزه‌های علمیه می‌خواست به تکلیف خودش عمل کند و اگر نظام آموزشی ما می‌خواست به آن تحول بایسته دست پیدا کند که عبارت است از نظام آموزش پژوهش‌محور و اگر به مطالبات نظام و انقلاب از حوزه‌های معاصر می‌بایست پاسخی پیدا می‌کردیم، طبیعتاً چاره‌ای جز این نبود که پژوهش را به عنوان یک بایسته، یک تکلیف، یک بُعدی از مأموریت حوزه و طلبه‌ها علنی و خیلی بارز به صورت یک فرهنگ تبدیل کنیم.

از اهداف دیگر جشنواره؛ ایجاد مهارت‌های لازم در میان طلبه‌ها در راستای انجام پژوهش بود. پژوهش خلق الساعه در جایی گسترش پیدا نمی‌کند، و دفعی هم کسی پژوهش‌گر نمی‌شود. این‌گونه نیست که آدم بخواهد، صبح بیدار شود و پژوهش‌گر باشد. این یک فن و مهارت است. با تمرین و تجربه باید ایجاد شود. اگر بخواهیم پژوهش‌گر تربیت کنیم، باید در یک بازه‌ی زمانی آرام‌آرام از مهارت‌های مقدماتی تا مهارت‌های نهایی را به طلبه‌ها یاد بدهیم.

یکی دیگر از اهداف برگزاری جشنواره علامه حلی (ره) ارتقاء سطح مهارتی طلاب برای تبدیل به پژوهش‌گران حرفه‌ای و استاندارد است. یکی از اهداف دیگر به نظر من اهداف بینشی و نگرشی بوده که در جشنواره وجود داشته ولی به آن کمتر تصریح شده است. به این معنی که وقتی پا به عرصه‌ی پژوهش می‌گذاریم اولین گام در این عرصه مواجهه و یافتن سؤال، معضل، بحران و مسأله

است. طبیعتاً شما در مسأله‌یابی با صدها و هزاران مسأله مواجه می‌شوید. نوع نگاه، بینش و نگرش طلبه نسبت به مسائل جاری جامعه و نسل معاصر خود و کشور متفاوت می‌شود. قطعاً کسی که بداند جامعه‌ی او با چه مشکلاتی مواجه است، نوع نگاه و نگرش او به مسائل، به زندگی، به محیط، به پیامدهای زیستی کاملاً متفاوت خواهد بود و یکی از اهداف جشنواره همین بوده که یک نگاه جامع، یک نگاه ناظر به نیاز معاصر، یک نگاه با رویکرد نیازهای در حال تحول آینده‌نگرانه در میان طلبه‌ها ایجاد شود. از اهداف دیگر برگزاری جشنواره تشویق و ترغیب فعالان عرصه‌ی پژوهش است.

به استناد دلایل متعدد و شاخص‌هایی که می‌تواند هر کدام از این اهداف را ارزیابی کند، می‌توانیم بگوییم که جشنواره تقریباً موفق بوده است. موفقیتی بیش از آن حدی که ما حتی انتظارش را داشتیم و تصور می‌کردیم. در سال اول برگزاری جشنواره کل آثار قریب به ۲۴۰۰ بود. این ۲۴۰۰ اثر مجموعه‌ی آثار انباشته شده در تمام سال‌های قبل بود. سال بعد هم در همین حد ۲۴۰۰ تا ۲۵۰۰ اثر بود. ممکن است بخشی از این‌ها هم انباشت قبلی بوده که در مرحله‌ی اول نتوانستند آثارشان را ارسال کنند. ولی سال‌های بعد آثار تازه‌ای به دبیرخانه ارائه شد. در دوره اخیر، براساس اطلاعات آماری، قریب به شانزده هزار اثر داریم. این به معنای فرهنگ‌شدگی یک جریان، کنش و فعالیت علمی است. بنابراین ما به وسیله جشنواره توانستیم کمک کنیم تا پژوهش به فرهنگ تبدیل شود. به دنبال این جشنواره، ده‌ها کار دیگر در نظام و فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی رخ داد. تمام کانون‌های علمی ما در مدارس علمیه، تمام جشنواره‌های استانی، -که امروزه جشنواره‌های استانی در ۲۵ استان برگزار می‌شود- تمام نشریات واحدهای آموزشی و مجموعه‌ی نشست‌های علمی که در مدارس علمیه برگزار می‌شود، همه پیامدهای این فرهنگ‌شدگی و نتایج کار جشنواره

آن هدف نگرشی ما هم تا حد زیادی تأمین شده، نوع مسائلی که امروز طلبه‌ها به آن می‌پردازند چه در حوزه‌ی کاربردی، چه در حوزه‌ی بنیادی و چه در حوزه‌هایی که احیاناً راهبردی هستند، هرچند که در حوزه راهبردی کم اتفاق می‌افتد. اما در عین حال خود این‌ها نشان می‌دهد که نوع نگاه، نگرش و تعریف مسأله کاملاً با گذشته متفاوت شده است و نگاه‌هایی دقیق‌تر و آینده‌نگرانه‌تر در این بخش دیده می‌شود.

ما در تشویق هم حداقل توفیق را با امکاناتی که داشتیم انجام دادیم و الحمدلله نتیجه‌ی آن تشویق‌ها هم گسترش جشنواره است. امیدوارم افقی را که برای جشنواره ترسیم کرده بودیم که بر اساس آن جشنواره در سه لایه‌ی ملی، استانی و مدرسه‌ای شکل بگیرد را نهایی کنیم. تجربه‌ای که در یکی-دو دوره انجام دادیم در بعضی از مدارس علمیه و در بعضی از استان‌ها اتفاق افتاده است. این باید به عنوان یک شبکه‌ی خوب عمل کند. چون از نظر ما واحد آموزشی، پایگاه عمده‌ی سازمان روحانیت و حوزه‌های علمیه در یک نقطه است. من همواره این را گفتم که مدرسه‌ی علمیه یک نهاد آموزشی صرف نیست. یک مدرسه‌ی علمیه در هر نقطه قرارگاه تاکتیکی حوزه‌های علمیه در آن منطقه‌ی جغرافیایی، انسانی، فرهنگی و اجتماعی است. آن مدرسه باید به همه‌ی مأموریت‌های حوزه‌های علمیه یعنی مأموریت‌های آموزشی، پژوهشی، تبلیغی، فرهنگی، مدیریت فرهنگی دینی، اخلاقی و تربیتی توجه کند. ما باید اهتمام کنیم که بعد از نهادینه شدن جشنواره در سطح ملی و استانی، به سمت نهادینه شدن در سطح واحدهای آموزشی برویم. باید در دل واحدهای آموزشی این کار بجوشد. مثلاً می‌گوییم: فئات کارآمدترین و کم‌هزینه‌ترین نظام استحصالی آب در کشور ماست. در حفرفئات از قوانین حاکم بر سطوح شیب‌دار برای استحصالی آب استفاده می‌شود. یک رشته فئات از چندین و گاهی چند صد حلقه‌ی چاه

است. تا حد زیادی این‌ها متأثر و در فضای فعالیت جشنواره شکل گرفته‌اند. در نظام آموزشی ما اگره نمره‌ی پژوهشی به یک تکلیف و الزام تبدیل شده، از نتایج و دست‌آوردهای جشنواره علامه حلی (ره) است. به نظر من کار بسیار بزرگی رخ داده و همه‌ی دست‌اندرکاران این بخش در طول این سال‌ها و دوره‌های گذشته مأجور هستند و توفیق پیدا کرده‌اند که این اتفاق بزرگ رخ داد.

تردیدی ندارم که در فرهنگ‌شدگی پژوهش نقش قابل توجهی را جشنواره علامه حلی (ره) ایفا کرده است. شاهد آن مقایسه‌ی آثار تولید شده در دوره‌های اول، دوم، سوم با آثار تولید شده در دوره‌های اخیر است. شما اگر همین سه دوره‌ی اخیر را با سه دوره‌ی اول با همدیگر مقایسه کنید هم به لحاظ نوع مسائلی که در چرخه‌ی بحث و گفتگو قرار گرفته‌اند، هم به لحاظ روش‌مندی آن‌ها، به لحاظ قالب‌ها و ساختارها و متدولوژی، و هم به لحاظ محتوا، تنوع موضوعات، و هم به لحاظ نگاه به سبوه‌های مختلف، به لحاظ فنی شدن خود مسائل، آثار متفاوت است. تفاوت آثار نشان‌دهنده‌ی این است که توانایی‌های تولیدگران تفاوت پیدا کرده است. وقتی که توانایی تولیدگر تفاوت پیدا می‌کند همان هدفی است که ما داریم. یعنی قطعاً ارتقاء سطح مهارتی داشتیم. الان چون خیلی ذی‌نفع نیستیم این جمله را قاطعانه می‌گوییم: مجموعه‌ی جشنواره در طول این دوره توانسته کار خیلی بزرگی را در این زمینه انجام دهد و شاهدش آثار ارائه شده است. قطعاً آثاری که در دوره‌ی اول و دوم، به عنوان آثار برگزیده معرفی شدند امروز اگر به رقابت ببینند، احتمالاً از چرخه خارج می‌شوند. با وضعیتی که از آثار ارائه شده سراغ دارم قریب به اتفاق آن‌ها از چرخه رقابت خارج می‌شوند و نامزد برگزیدگی نمی‌شوند. این ضعف در آثار اول نیست؛ قوتی در ارتقاء سطح کیفی - به لحاظ محتوا و به لحاظ ساختار - در آثار جدید است: در نوع مسائلی که

که در اصطلاح منطقه‌ای به آن چاه‌بچه می‌گویند- شکل می‌گیرد. اگر چاه‌ها را منھا کنیم مجرای قنات خشک می‌شود. آبی که از مجرا به خودی خود می‌آید چیز مهمی نیست. این چاه‌بچه‌ها هستند که آب را به مجرای اصلی قنات می‌آورند که شما بر مظهر قنات که می‌ایستید آب روان خوش طعم و رایحه می‌بینید. این چاه‌بچه‌ها، واحدهای آموزشی ما هستند. آن‌ها باید جوشش لازم را داشته باشند. آن‌ها باید به کانون‌های تولید کار در عرصه‌ی پژوهش تبدیل شوند. مجموعه‌ی کار مسیری است که ممکن است به‌سازی شود و به روزآمدسازی، ارتقاء، استانداردتر شدن و ارتقاء سطح استانداردها بیانجامد، اما پدیده‌ی مهمی است.

به نظر شما در سطح کلان نظام علمی، حوزه چگونه می‌تواند با نظام علم ملی تعامل کند؟ البته فقط مباحث حوزوی این جا مطرح نیست.

ما در ابتدا باید بگوییم نظام علم ملی چیست؟ نظام علم ملی مجموعه‌ی خُرده‌نظام‌های تولیدگر، ترویج‌گر و پایش‌گردانش در عرصه‌ی ملی و در پهنه‌ی جغرافیایی کشور است. ما سه دستگاه عمده‌ی تولیدگر فعال دانش در عرصه‌ی علم ملی داریم. یکی از آنها نظام دانشگاهی ما در عرصه‌ی مجموعه‌ی علوم است که بخش‌های تابع وزارت علوم، دانشگاه آزاد و مجموعه‌ی دانشگاه‌های ما را تشکیل می‌دهد که در حوزه‌های متنوع علوم است. عرصه دیگر بخش آموزش پزشکی است و بخش دیگر هم حوزه‌های علمیه است که اختصاصاً حوزه‌ی معارف اسلامی، علوم دینی و علوم ارزشی و معرفتی را متکفل و متصدی است. این بخش‌ها باید دست به دست هم دهند و مجموعه‌ی ساختاری آن‌ها، فرایندی آن‌ها، عملیات آن‌ها، خروجی‌های آن‌ها، نظام علم ملی را تشکیل می‌دهد. به نظر ما در دستگاه سیاست‌گذار، در دستگاه

راهبر و در دستگاه‌های ستادی علم و نوع‌آوری حوزه‌های علمیه باید به یک تعریف روشن و مورد اشتراک همه‌ی دست‌اندرکاران و راهبران جریان علم کشور برسیم و ظرفیت خودمان و ظرفیت‌های دیگر و جمع مطالبات نظام و جامعه را نگاه کنیم، بعد بگوییم در کدام نقطه‌ها، با کدام اولویت‌ها، ما می‌بایست دست در دست همدیگر بدهیم، چه باید تولید کنیم تا به سبب علم ملی اضافه کنیم. کجاها باید میان‌رشته‌ای تولید و به جامعه‌ی علمی ارائه شود. این مسائل نیازمند این است که با هم‌گرایی‌های لازم موازی نقشه‌ی جامع علمی کشور، نقشه‌ی جامع علمی حوزه طراحی شود و ذیل آن دقیقاً در برنامه‌های ذیل اقدامات راهبردی، توافقات لازم را داشته باشیم تا بتوانیم تعامل جدی برای این کار انجام دهیم.

بر اساس آخرین تحقیقی که مرکز مطالعات سیاست‌گذاری علمی کشور انجام داده، متأسفانه در عرصه‌ی علم و فن‌آوری در کشور، حداکثر میزان هم‌گرایی بین اسناد بالا دستی، بین اسناد ملی ما، بین خطوط مشی کلان ما، بین بیست تاسی و یک درصد است. خطوط مشی ما، سیاست‌های کلان و اقدامات راهبردی ما تا به دستورالعمل‌های پایینی برسد، وقتی که با همدیگر به لحاظ میزان هماهنگی، انطباق و هم‌سویی ارزیابی می‌شوند ناهماهنگی وجود دارد. وقتی می‌گوییم حداکثر سی و یک درصد یعنی شصت و نه درصد عدم هماهنگی، و این برای نظام علم ملی مناسب نیست. درمندان بگوییم حدس من این است که میزان هماهنگی در اسناد بالا دستی و خطوط مشی در عرصه‌ی علوم انسانی به مراتب نسبت به عرصه‌های پایه، علوم پایه، فنی مهندسی، زیست و پزشکی به مراتب کمتر است و ما به یک واگرایی در خطوط مشی مبتلا هستیم. سهم ما در حل این بحران چیست؟ به خصوص طلبه‌های فعال ما در این عرصه‌ها باید به این نکات توجه کنند. امیدوارم که اتفاق خوبی بیفتد.

یک مدرسه‌ی علمیه در هر نقطه از کشور، قرارگاه تاکتیکی حوزه‌های علمیه در آن منطقه‌ی جغرافیایی، انسانی، فرهنگی و اجتماعی است.

امنای مرکز امور خبگان حوزه وقتی که این رویداد را یک رویداد خبگانی اعلام می‌کند در سطح ملی از سوی بنیاد ملی خبگان هم یک رویداد خبگانی تلقی می‌شود و طبیعتاً برگزیدگان و شایستگان تقدیر و تحسین آن، برخورداران از امتیازات بنیاد ملی خبگان می‌توانند باشند. همچنین می‌توانند از ظرفیت‌های ارتباطی، حمایتی و پشتیبانی بنیاد ملی خبگان در سطح ملی و مرکز امور خبگان حوزه‌های علمیه در سطح حوزه‌های علمیه استفاده کنند.

البته در عرصه‌ی حوزه‌های علمیه، مرکز امور خبگان مرکز انحصاری است. یعنی با معرفی ما، بنیاد ملی خبگان استعداد‌های برتر یا خبگان را به رسمیت می‌شناسد. به نظر من این یک فرصت خیلی خوبی است و در آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های ذیربط هم تعریف شده است که ما چه حمایت‌هایی را از استعداد‌های برتر باید انجام بدهیم. حمایت‌هایی در راستای ارتقاء مهارت، ارتقاء دانش، بهره‌گیری از ظرفیت آن‌ها در عرصه‌ی ملی، بهره‌گیری از ظرفیت آن‌ها در عرصه‌ی نظام و در عرصه‌ی حوزه‌های علمیه و همه‌ی این‌ها پیش‌بینی شده است. یعنی از مشارکت آن‌ها در نظام آموزشی حوزه و مشارکت و مساعدت در استادیاری، پژوهش‌یاری تا مشارکت در عرصه‌های ایده‌پردازی و ساختارسازی، تعیین راهبرد، همکاری‌های فکری و هم‌اندیشی، تا ارتقاء سطح مهارتی فردی خود آن‌ها، تا ارتقاء شاخص‌های آن‌ها، در این آیین‌نامه‌ها آمده است. ما امیدواریم جشنواره علامه حلی (ره) برای معرفی استعداد‌های برتر به جامعه‌ی حوزوی بتواند قنات پربرکتی باشد.

پس از این که جشنواره، پژوهشگران را شناسایی و معرفی کرد، بعد از آن، نظام حوزه یا مجموعه مجموعه نظام جمهوری اسلامی چگونه می‌خواهد از این پژوهشگران شناسایی شده استفاده کند؟

در حوزه بخشی به نام مرکز امور خبگان و استعداد‌های برتر حوزه وجود دارد. ما در این بخش تعبیری داریم که بعضی از رویداد‌های علمی، آموزشی و فرهنگی را رویداد‌های خبگانی می‌دانیم و رویداد‌های خبگانی از نظر ما رویداد‌های درخور توجهی هستند. رویداد‌های خبگانی یعنی رویدادهایی که سرآمدان یک عرصه در سطوح مختلف چه خبگان، چه استعداد‌های برتر، در آن عرصه هم‌اورد روش‌مند علمی انجام می‌دهند و چهره‌های دارای استعداد مناسب و حتی استعداد برتر در آن عرصه را ما از این طریق می‌توانیم شناسایی کنیم.

از نظر ما یک سلسله رویداد‌های خبگانی در عرصه‌های آموزش، پژوهش، تبلیغ، فرهنگ و مدیریت می‌تواند باشد. امروز در حوزه در عرصه‌ی آموزش، ما المپیادهای علمی را داریم. همچنین در عرصه‌ی پژوهش، دو رویداد بسیار مهم وجود دارد که در حوزه‌های علمیه نهادینه شده است. یکی کتاب سال حوزه - که رویداد کاملاً خبگانی برای کشف استعداد‌های برتر و خبگان است - و دیگری جشنواره علامه حلی (ره) است. ما این معبر را معبری می‌دانیم برای شناسایی این نوع استعداد‌ها. طبیعتاً باید استعداد‌ها شناسایی شوند ولی از نظر ما خیلی خوب است که مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه، معاونت پژوهش، دبیرخانه‌ی جشنواره علامه حلی (ره) و کتاب سال براساس آیین‌نامه‌ای که در شرف تصویب در هیأت امنا است - که آیین‌نامه‌ی اعتباربخشی به رویداد‌های خبگانی حوزه‌های علمیه است - تقاضای اعتباربخشی را داشته باشند. هیأت

لزوم حرکت نظام آموزشی حوزه به سمت ویژگی‌های تراث خود

در گفت‌وگو با سرکار خانم
دکتر زهرا امین مجد

عضو هیئت علمی مرکز تحقیقات زن و خانواده

رونق دهند و کمک کنند به کشف استعدادها و اعتماد به نفسی که لازم است در افراد به میزان کافی وجود داشته باشد و کنترل شود. همچنین به سلیقه‌های پژوهشی سمت‌وسو دهند تا ذائقه‌ی پژوهشی ساختارمند و نظام‌مند تولید شود. جشنواره علامه حلی (ره) چند سالی است با همین اهداف برگزار می‌شود و توانسته است در این مسیر گام‌های امیدوارکننده‌ای را بردارد و ما شاهدیم که از طرف طلاب پژوهش‌گر خانم و آقا استقبال قابل ملاحظه بوده و مرتب این استقبال بیشتری شود؛ به نحوی که امسال دیدم برای این که افراد بیشتری بتوانند شرکت کنند، شرط سنی شرکت در جشنواره بالا رفته است و این نشان‌دهنده‌ی فشار مطالبات است.

شرکت‌کنندگان در جشنواره علامه حلی (ره)، طلاب جوان حوزه‌های علمیه خواهران و برادران هستند، شما هم سالیان متمادی در حوزه‌های علمیه خواهران مشغول تحقیق، پژوهش و تدریس هستید، چه توصیه‌ای در این زمینه به طلاب نو قلم حوزه دارید؟

مسئلاً نگاه‌مان به جشنواره‌های پژوهشی قطعاً نگاه آلی است، نه نگاه استقلالی، و هدف کسی که وارد عرصه‌ی تحقیق و پژوهش می‌شود، حضور در جشنواره‌ها نخواهد بود. اما وظیفه‌ی متصدیان امر پژوهش این است که هر از چندی با برگزاری گردهمایی‌هایی، فضای علمی-پژوهشی را گرم و تازه نگه دارند، به این فضا

می‌کنید. در نهایت، این پروسه و این فرایند در اشکال مختلف ارائه داده می‌شود که یکی از آن قالب‌ها، نگارش است. متأسفانه این خطا به صورت جدی وجود دارد که زمانی که مسأله‌ی پژوهش‌گری را می‌سنجیم، سنجه‌ی ما نگارش و نگاشته‌های افراد است در حالی که آخرین حلقه‌ی این زنجیر، نگارش است.

مطلب دیگر اینکه فاصله‌گیری و ترس بیش از حد از مسأله‌ی نگارش هم به شدت خطا است. یکی از مشکلات و آسیب‌های حوزه‌های علمیه این است که افراد خیلی دیر سراغ نوشتن می‌روند. اما راه برون رفت از این مسأله این نیست که یک باره ورود پیدا کنیم به عرصه‌ای که فرایندش را طی نکرده‌ایم. در مسأله‌ی روش‌شناسی بر ادبیات بحث و برگزشتن‌های بدیل باید تسلط داشته باشیم والا خطا می‌کنیم. علت خطاهایی هم که می‌بینیم در حوزه‌های پژوهشی وجود دارد این است که پیشینه‌ی مطالعاتی این عرصه، گفتمان‌های بدیل، گفتمان رقیب و کل ادبیات مسأله را نمی‌دانیم. برای همین از یک یافته‌ی تکراری پژوهشی، ابتهاجی برای ما به وجود می‌آید و این باعث در جا زدن و پیشرفت نکردن در حوزه‌ی پژوهش خواهد شد.

کسانی که به عنوان نخبگان پژوهشی یا استعدادهای برتر پژوهشی انتخاب می‌شوند هنوز با آن نقطه‌ی مطلوبِ بحثِ پژوهش‌گری فاصله‌ی جدی دارند.

اما در سال‌های اخیر شاهد تغییرات جدی هستیم؛ مثلاً این که به پیوست‌نویسی پژوهشی توجه شد کار پسندیده‌ای است. در مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران، پیوست‌های پژوهشی توسط معاونت پژوهش تصویب شد. در پیوست‌های پژوهشی، مدرسی

در عین حال اگر همواره به خودمان خوش‌بین باشیم و نسبت به رفتارهایمان آسیب‌شناسی نداشته باشیم، همیشه در جا خواهیم زد و حرکت‌هایمان رو به جلو نخواهد بود. به نظرم از آسیب‌های این فستیوال‌های علمی این است که کمیت ما را از کیفیت غافل می‌کند و به حجم بالای آثار دریافتی خوشحال و خرسند می‌شویم و فراموش می‌کنیم که در جهت افزایش کیفیت باید تلاش کنیم.

به نظر می‌رسد که بخش مرتبط به تولید ذائقه نظام به معنای پژوهشی در افراد، باید مدیریت شود. اینجا مخاطب من بیشتر مسئولین است که توجه داشته باشند نظام پژوهش، نظامی است که به نگارش ختم می‌شود اما الزاماً پژوهش مساوی با نگارش نیست. این خطای خیلی جدی است که در تبیین مسأله پژوهش زیاد می‌بینم که فضای پژوهش را مساوی با نگارش تحلیل می‌کنیم و این همان مسأله‌ی کپی کردن و رفتن به سمت محصولاتی است که اساساً آن قالب‌ها و ویژگی‌های ساختارمند پژوهشی را ندارند و از الگوهای کلان پژوهش تبعیت نمی‌کنند و با این کار تولید علم به وجود نخواهد آمد.

در یک معنای کلان، پژوهش یک فرایند است. یعنی شما از تسلط بر یک حوزه‌ی مطالعاتی و با انبوه‌خوانی در یک حوزه‌ی مطالعاتی به انتخاب یک حوزه‌ی پژوهشی می‌رسید و با تمحض در آن حوزه‌ی پژوهشی در ابتدا نظام سؤالات آن حوزه را استخراج می‌کنید، بعد به نظامی از مسائل می‌رسید و پس از آن مسأله‌های پژوهشی که خلأ پژوهشی هستند و بعد از مسأله، براساس آن فرایندهای تعریف شده‌ای که وجود دارد به سمت حل مسأله حرکت

روز آماده‌تر، تبدیل محتوای غنی و سنگین فقهی و اصولی و معارفی‌مان، به چند نمودار و خلاصه‌نویسی و ساده‌سازی و عادت دادن افراد به مصرف، یعنی یک خوراک آماده و متأسفانه تعریف غلط و نارسا از پژوهش. این دو دست به دست هم داده و باعث شده که افراد اگر هم به عرصه‌ی پژوهش ورود پیدا می‌کنند یک ورود نپخته و سطحی باشد. البته انکار نمی‌کنم که شخصیت‌های فاخری که در این عرصه وجود دارند قطعاً چشمگیر هم هستند. خیلی از این‌ها وارد عرصه‌های دانشگاهی شدند و در آنجا قله‌های علمی در عرصه‌های علوم انسانی هستند، اما آن‌ها به خاطر تلاش‌های فردی‌شان به این نتیجه رسیدند. یعنی سیستم ما پرورنده آن پژوهش‌گر قوی نیست.

حوزه در قبال این روحیه‌ی پژوهشی که طلاب دارند، چه مسئولیتی دارد، چه کار باید کند که این روحیه تقویت شود؟ با صحبت‌های شما می‌بینیم حوزه خیلی بهتر از گذشته قدم برمی‌دارد.

ببینید وقتی که رقابت‌هایی صورت می‌گیرد ما می‌بینیم اتفاقاً طلاب قوی ما بعضاً در رقابت با رقبای دانشگاهی کم می‌آورند و قدرت هم‌اوردی ندارند. در حالی که از محتوای غنی‌تری در علوم انسانی بهره‌مند هستند. علت آن ضعف ساختاری در عرصه‌ی پژوهش‌گری و ورود نکردن در ادبیات علمی است. ادبیات شعاری داشتن، کار ترویجی را با پژوهشی اشتباه گرفتن، دیر دست به قلم شدن یا با عجله دست به قلم شدن و طی نکردن فرایندهای پژوهش‌گری حرفه‌ای به معنای دقیق کلمه باعث شده

که می‌خواهد درسی را تدریس کند حتماً باید بر اساس تسلط بر آن حوزه‌ی دانشی بوده و خود یک پژوهش‌گر بالفعل در آن عرصه باشد و بتواند به افراد مراحل پژوهش‌گر شدن را به صورت گام به گام راهنمایی کند و یک بخش آن هم مباحث مربوط به نگارش علمی است تا طلاب تمرین و به تدریج کارورزی کنند. در این عرصه نباید به واحدهای آموزشی بسنده شود که خطای بسیار فاحشی است که ما در این سال‌ها مرتکب آن می‌شدیم. یعنی در عرصه‌ی آموزش پژوهش به واحدهای آموزشی اکتفا می‌کردیم. ما از تولید علم که ابتدایی‌ترین گام در عرصه‌ی پژوهش است غافل بودیم. یعنی روش تدریس ما هیچ وقت تولید‌کننده‌ی نظام مسائل بر افراد نبود که باید افراد تربیت شوند و به سمت انبوه‌خوانی و حل مسأله بروند، این فرایند را یاد بگیرند و با مسأله به صورت عینی درگیر شوند.

بنابراین به نظر می‌رسد که گرچه این گام‌ها، گام‌های مؤثری است اما خیلی عمیق‌تر باید به آن نگاه کنیم و پیشنهاد می‌کنم که اساساً نظام آموزشی حوزه به سمت همان ویژگی‌های ثراث خود برود. یعنی ویژگی‌های نظام سنتی حوزه که مبتنی بر تقلای علمی و حل مسأله بود. ما از سنت قدیم خود فاصله گرفتیم و از نظام دانشگاهی گرت‌ه‌برداری ناشیانه کردیم. ویژگی‌های مثبت دانشگاه را نیاوردیم و ویژگی‌های منفی آن را آوردیم و این باعث شد که از آن ثراث علمی خودمان غافل شویم. به جای این که آن را به روز کرده و ویژگی‌هایش را تقویت کنیم، متأسفانه فاصله گرفتیم. شما فکر کنید چه قدر بزرگان ما هزینه کردند از سلامتی‌شان، از جسم‌شان تا مسائل را حل کنند. اما ما الآن از آن ثراث فاصله گرفتیم. محصولات روز به

نظام پژوهش، نظامی است که به نگارش ختم می‌شود اما الزاماً پژوهش مساوی با نگارش نیست. این خطاست که فضای پژوهش را مساوی با نگارش تحلیل می‌کنیم و این یعنی رفتن به سمت محصولاتی که اساساً ویژگی‌های ساختارمند پژوهش را ندارند و از الگوهای کلان پژوهش تبعیت نمی‌کنند و با این کار تولید علم به وجود نخواهد آمد.

داریم که طلاب را برای عرصه‌ی پژوهش و شرکت در جشنواره آماده بکنند؟

بله انجمن‌ها و حلقه‌های پژوهشی بین طلاب شکل گرفته و به زودی بحث تبدیل نظام آموزش محور به نظام پژوهش محور یعنی تغییر گفتمانی نظام آموزشی صورت می‌گیرد. برنامه‌های خوبی در این رابطه می‌بینم، اما فکر می‌کنم باز هم کافی نیست. شروع کوتاه‌مدت یا میان‌مدت آن از تقویت علمی اساتید به عنوان اصلی‌ترین بازیگران عرصه آموزش است و عدم اکتفا به افرادی که فقط بیان خوبی در تدریس دارند یا حتی مثلاً پشتوانه‌های علمی خوبی دارند و تولید سلیقه‌ی پژوهش محور در آن‌ها مهم است.

از نظر شما چه شرایط و معیارهایی برای تحقیق و پژوهش وجود دارد؟

قبل از این که پاسخ شما را بدهم عرض کنم که ما باید توجه داشته باشیم که به زودی با یک نسلی مواجه خواهیم شد که از دوران ابتدایی

که طلاب نتوانند هم‌اوردی کنند. آن وقت می‌بینیم که نظام تولیدی ما نظام تولیدی قابل مقایسه با فضای علوم انسانی دانشگاه نیست در حالی که به شدت محتوای ما غنی‌تر است. ما خیلی اوقات به دلیل این که در مدیریت عرصه‌های پژوهشی به کوتاه‌مدت نظر داریم - که البته لازم است - از تولید راهبرد و فضای علمی و ورود پیدا کردن به یک عرصه‌ی تحول یافته غافل می‌شویم. یعنی چون به نظرم می‌رسد که باید در پایان هر سال گزارشی از تعداد پایان‌نامه‌ها و تعداد مقالات چاپ شده داشته باشیم فراموش می‌کنیم که در پنج سال آینده باید بیست درصد از طلاب مان به صورت حرفه‌ای وارد عرصه‌ی پژوهش شده باشند و بقیه هم کاملاً ادبیات پژوهش را بشناسند. حداقل اگر ورود به عرصه‌ی نگارش ندارند اما از پژوهش‌گری در تبلیغ، در تدریس قطعاً باید بتوانند استفاده کنند. این خطا است که ما عرصه‌ی پژوهش و تبلیغ و تدریس را سه عرصه‌ی کاملاً مجزا می‌دانیم و به نظر من پژوهش مادر و اساس ورود به عرصه‌های دیگر است. یعنی اگر قرار باشد شخصی مبلغ یا یک مدرّس موفق باشد حتماً باید اول پژوهش‌گر موفق باشد. می‌تواند به صورت حرفه‌ای ورود نکند اما حتماً باید ادبیات آن را بشناسد، حتماً باید فضا را بشناسد، حتماً باید روش‌ها را بشناسد. نظام معرفتی‌اش نسبت به پژوهش کامل باشد و این از بسیاری از خطاها جلوگیری می‌کند. پس از مسئولین محترم تقاضا می‌کنم که نسبت به تولید راهبرد و تولید فضا برای تقویت هیأت پژوهش توجه داشته باشند.

آیا در حوزه‌های علمیه خواهران بخشی را

شیوه‌های پژوهش‌گری و نگارش علمی را آموخته‌اند. یعنی بچه‌های کلاس سوم ابتدایی به صورت گام به گام تمرین نگارش می‌کنند. یعنی با یک نسلی مواجه هستیم که انتظارات آن‌ها از ما خیلی بالاتر از این حداقل‌هاست. اولین مرحله در تربیت پژوهش‌گر در حوزه‌های علمیه این است که قله برای آنها مشخص شود. یعنی هدفی که آن‌ها به عنوان هدف عالی و اساسی می‌بینند پُر کردن رزومه و یا سیاه کردن صفحات نشریات علمی نباشد بلکه حرکت در مسیر تولید علم باشد. این اگر اتفاق بیفتد ویژگی‌ها و شاخصه‌ها هم قطعاً تغییر خواهند کرد. نکته‌ی دیگر این است که باید تواضع علمی‌مان را افزایش دهیم. این خیلی مهم است که هیچ وقت احساس اکتفا به دانش نداشته باشیم. همین روحیه باعث می‌شود که فرد همواره به فکر افزایش توانمندی علمی‌اش باشد و مهم‌ترین ویژگی یک پژوهش‌گر موفق این است که همواره تقلای علمی داشته باشد. آن لحظه‌ای که شخص احساس کرد که آموزش کافی است و باید وارد پژوهش شود مطمئن باشید نقطه‌ی مرگ روحیه‌ی پژوهشگری است. همواره باید روحیه‌ی فراگیری، روحیه‌ی تلمذ در افراد وجود داشته باشد. مطمئناً حتی اگر تمام عمر محققان هم محض در عرصه‌ی

فراگیری باشد باز هم مطالب فراوانی برای آموزش و یادگیری وجود دارد که از آن فاصله دارند.

نکته‌ی دیگر اینکه از همان ابتدایی که فرد به نظام تربیت رسمی، ورود پیدا می‌کند نظام آموزش رسمی را فرا بگیرد که چه طور خروجی داشته باشد، چه طور بناست فقط مصرف‌کننده‌ی علم نباشد. راه‌های مختلفی دارد. یکی از این نمودهای خروجی، تولید محصول علمی است که از فرایند پژوهش به دست می‌آید. نظام آموزشی همواره باید روحیه و ذهنیت تولید مسأله و حل مسأله، همچنین روحیه‌ی انبوه‌خوانی و کشف پاسخ از انبوه مطالبی که دریافت کرده را در افراد به وجود بیاورد. پاسخ آماده به پرسش‌ها یا مسائل، روحیه‌ی پژوهش‌گری را نابود می‌کند. باید تقلای علمی صورت بگیرد، افراد از انبوه‌خوانی که می‌کنند به نتیجه برسند و به افراد به تدریج تمحض پژوهشی را یاد بدهیم. یعنی از این شاخه به آن شاخه پریدن در تحقیق باید کنترل شود. تا یک زمانی محقق باید ادبیات علمی را بشناسد برای نمونه مگر می‌شود پژوهش‌گر حوزوی کلیات کلام، فلسفه و معارف اسلامی را نداند. همه‌ی این‌ها را باید بداند ولی اقیانوسی به عمق یک سانتی‌متر نشود. از یک دوره‌ای به بعد حوزه باید تخصص‌گرا باشد. من تأکید دارم به این که فقه و اصول علوم مادر هستند، یعنی تا زمانی که طلبه تسلط بر عرصه‌ی فقه و اصول نداشته باشد، نباید و نمی‌تواند وارد سایر عرصه‌ها شود. ولی در عین حال به خصوص در عرصه‌ی پژوهش‌گری حرفه‌ای باید تمحض علمی صورت بگیرد. بعد از این که حوزه‌ی مطالعاتی طلبه مشخص شد در آن حوزه‌ای که

نظام آموزشی همواره باید روحیه و ذهنیت تولید مسأله و حل مسأله، همچنین روحیه انبوه‌خوانی و کشف پاسخ از انبوه مطالبی که دریافت کرده را در افراد به وجود بیاورد.

طلاب جوان - علی‌الخصوص خواهران طلبه - پیشنهاد می‌کنید؟

بنده قائل به محدود کردن افراد در عرصه پژوهش نیستم. یعنی مسائلی در فلسفه اسلامی وجود دارد که نیازمند حل است یا عرصه‌ی فقه که یک عرصه‌ی به شدت غنی، پر مطلب، پر منبع و به نظر می‌رسد حلاجی شده‌ای است. یعنی سراغ محتوای فقهی هر کدام از بزرگان می‌روید قانع می‌شوید. دوباره سراغ رقیب علمی می‌روید باز هم قانع می‌شوید. یعنی اینقدر این ادبیات قوی و غنی است به نظر می‌رسد بسنده است؛ اما در این عرصه جای تحقیق و پژوهش وجود دارد. پس هیچ محدودیتی در حوزه‌ی علوم اسلامی نداریم به خصوص که باید برویم به سمتی که مطمئن باشیم علوم انسانی کاملاً اسلامی هستند. این فضای خیلی سنگینی است.

عرض شد که قائل به انحصار نیستم، ضمن این که قائل به این نیستم که به خصوص خواهران فقط به مباحث عرصه جنسیت خانواده ورود پیدا کنند، این خطاست. یعنی به نظر می‌رسد همان قدر که برای خواهران امکان و قابلیت و

قطعاً انبوهی از مسائل ذیل آن تعریف می‌شود یک سلسله مسائل مشخصی را پیگیری کند و به نتیجه برساند. هدف طلبه تولید علم باشد نه گرانبار کردن رزومه‌اش. حمایت‌ها هم حمایت‌های به جایی باشد؛ یعنی حمایت‌ها در مسیر توقف افراد در یک سطحی نباشد. وقتی حمایت‌های مان، حمایت‌های مقطعی است و باعث می‌شود افراد در یک سطحی باقی بمانند مثلاً می‌بینند اگر بیشتر بخواهند سطح علمی‌شان را افزایش دهند بازار مصرف را از دست خواهند داد پس به همان سطح بسنده می‌کنند و بیشتر می‌روند به سمت ترویج، این خطاست.

گزارش‌هایی از برخی اساتیدی که در شورای علمی جشنواره بودند یا با بعضی از قضاوت‌ها و داوری‌ها در این عرصه مرتبط بودند می‌شنوم که این دست جشنواره‌ها سوءتفاهماتی برای افراد ایجاد کرده و در نتیجه برتری شخص برتری فاحشی بوده نسبت به سایر پژوهش‌گران و باعث توقف‌شان شده است و ما می‌بینیم بعد از ۵ الی ۶ سال که این‌ها جایزه و رتبه اخذ کرده‌اند، هیچ اثر قابل ملاحظه‌ای از آن‌ها دریافت نمی‌کنیم. این توقف نباید اتفاق بیفتد. یعنی روحیه‌ی تشویق در کنار مطالبه‌گری علی‌الدوام باید در افراد وجود داشته باشد تا همواره سطح علمی خودشان را افزایش دهند؛ بدون انتظار مالی، بدون انتظار افزایش و ارتقاء مادی که این خیلی خطرناک است. یعنی اساساً نگاه سیستم ارتقایی داشتن برای فضای علمی کشورمان در عرصه‌ی پژوهش خیلی آسیب‌زا بوده است.

با توجه به نیازهای امروز جامعه و نظام، چه عرصه‌هایی را برای پژوهش به

لازم است که وارد عرصه‌های کلام غیرجنسیتی دانش شوند همان قدر هم برادران امکان، اجازه و ظرفیتش را دارند که وارد برخی مباحث جنسیتی شوند. یعنی جنسیتی دیدن ورود به عرصه مسائل جنسیتی خطاست. چون خیلی وقت‌ها این را می‌بینم که برای خانم‌ها همین عرصه کافی است و جالب این جاست که موفق‌ترین و قوی‌ترین پژوهش‌گران عرصه جنسیتی خانواده، افرادی هستند که دروس حوزوی‌شان را قوی خوانده‌اند، مدرسین قوی‌ای بوده‌اند، پژوهش‌گران قوی در فقه، اصول و کلام بوده‌اند و وقتی وارد مباحث جنسیتی خانواده شدند قوی‌ترین پژوهش‌گران این عرصه هم هستند. این نکته خیلی مهمی است.

شما این قدر که ادبیات دارید، مسئول پژوهشی دارید، در عرصه کلام و فلسفه و تاریخ و تفسیر کار دارید، در مطالعات جنسیتی خانواده ندارید و یک نگاه دانشی متأسفانه به این عرصه نشده است. از دیدگاه برخی اولین عرصه ساده پژوهشی که می‌شود وارد آن شد، مباحث جنسیتی خانواده است در حالی که به شدت خطاست. چون این بحث بین رشته‌ای است و تسلط به دانش‌هایی مثل علوم اجتماعی، مطالعات اجتماعی، مطالعات فرهنگی، تفسیر، تاریخ، کلام، فقه، اصول نیاز دارد. به نظر ساده می‌رسد ولی واقعاً سنگین است و پژوهش‌گری در این عرصه حتماً یکی از اولویت‌هاست. اساساً برای حوزه‌های علمیه چون مسأله جدی و مسأله درجه یک نظام است، حتماً باید حل شود و باید ما در این عرصه ادبیات قابل دفاع داشته باشیم. من فقط ۱۱۰ مسأله پژوهشی برای طلاب استخراج کردم که در سطح

کارشناسی ارشد دنبال پاسخ به این مسائل بروند. باید سلیقه طلاب را از کارهای تکراری پژوهشی، روی علوم مادر مثل فلسفه و کلام و تاریخ و تفسیر سوق دهیم و این پژوهش‌ها ما را به سمت تولید دانش اسلامی می‌برد و این کار ضرورت دارد.

ما باید از بعضی کلیشه‌های غلط و منسوخ پژوهشی دست برداریم. مثل این که در ذهن ما این است که پایان‌نامه سطح سه و کارشناسی ارشد باید صد صفحه باشد و فلان قالب هم ارائه شود. هرچه می‌خواهد باشد، شما بروید به سمت اینکه افراد یک مسأله را حل کنند، چه در پانصد صفحه، چه در پنج صفحه. یعنی به جای این که تمرکز روی ارائه باشد، باید تمرکز روی فرایند باشد. اگر به طرف تمرکز فرایند پژوهش رفتیم مطمئن باشید محصولات قوی علمی خواهیم داشت. من چون در کمیسیون فقه و اصول مرکز مدیریت هستم می‌بینم خیلی وقت‌ها پایان‌نامه‌هایی که برای تصویب می‌آید، مسأله طلاب این است که پایان‌نامه را به صد صفحه برسانند. حالا این یکی از کلیشه‌هاست. یکی از کلیشه‌های دیگر این که اساساً تصور ما این است که پژوهش یعنی همین، یعنی این که شما مسأله‌ای را حل کنید و نتیجه‌اش را بیاورید. یک وقت‌هایی دست‌یابی به نظام مسائل، مرور روی آثار علمی، پیشینه‌نویسی، درس‌نامه‌نویسی و تلخیص، پژوهش است. یعنی باید برویم به سمت تنوع‌بخشی، تولید ذائقه و تأمین نیازهای خودمان توسط پژوهش‌گرانمان. مثلاً پیشنهاد می‌کنم در عرصه مباحث حجاب یک کلان‌پروژه تعریف شود، ده نفر از طلاب قوی درگیر شوند و بعد از سه الی چهار سال این مسئله به نتیجه برسد.

گزارش فرایند علمی جشنواره

حجت الاسلام والمسلمین حسین حجامی
مسئول بخش علمی جشنواره علامه حلی (ره)

بی تردید جشنواره علامه حلی (ره) پدیده اعجاب انگیزی است که توانسته به آرامی جایگاه خود را در بین طلاب جوان حوزه پیدا نماید به گونه ای که در دوره اخیر حدود شانزده هزار اثر را در کشور جذب نموده است. دبیرخانه جشنواره از دو بخش اجرایی و علمی تشکیل شده و بخش علمی آن از اهمیت ویژه ای برخوردار است. بخش علمی جشنواره وظیفه ارزیابی علمی آثار و تعیین برگزیدگان نهایی را بر عهده دارد و این امر را در طی مراحل زیر به انجام می رساند:

تشکیل گروه های ارزیابی

بر اساس آئین نامه جشنواره، آثار واصله به دبیرخانه در ده گروه علمی «کلام»، «ادبیات»، «تفسیر و علوم قرآنی»، «فقه و حقوق اسلامی»، «اصول فقه»، «علوم حدیث و درایه»، «تاریخ اسلام»، «اخلاق و تربیت»، «فلسفه و منطق» و «علوم انسانی مرتبط با حوزه دین» دسته بندی می شوند. نخستین وظیفه بخش علمی، تشکیل گروه های ارزیابی است. هر گروه مرکب از یک سرگروه و سه تا پنج نفر از فرهیختگان مربوط به آن تخصص خاص است. تعیین سرگروه توسط شورای سیاست گذاری جشنواره و با معرفی بخش علمی دبیرخانه انجام می شود و تعیین اعضای گروه نیز به عهده شورای علمی جشنواره و با معرفی رئیس گروه مربوط است.

در جشنواره های استانی، تعیین رؤسای گروه های ارزیابی توسط شورای سیاست گذاری جشنواره مرکزی با معرفی دبیرخانه استان و تعیین اعضای گروه ها توسط شورای جشنواره استان می باشد.

ارزیابی اجمالی

ارزیابی آثار در دو مرحله اجمالی و تفصیلی صورت می‌گیرد. نخستین وظیفه گروه‌های ارزیابی، بررسی اجمالی آثار است. در این مرحله، اثر واصله در گروه مربوط و براساس فرم ارزیابی اجمالی مورد ارزیابی قرار می‌گیرد و کلیه آثاری که امتیاز ۷۵ از امتیاز ۱۰۰ را کسب کنند به مرحله ارزیابی تفصیلی راه پیدا می‌کنند. در این مرحله، نقاط قوت و ضعف آثاری که حداقل امتیاز ۷۵ را کسب نکرده‌اند - به منظور ارسال برای نویسنده اثر - در برگه ارزیابی اجمالی ثبت می‌شود.

ارزیابی تفصیلی

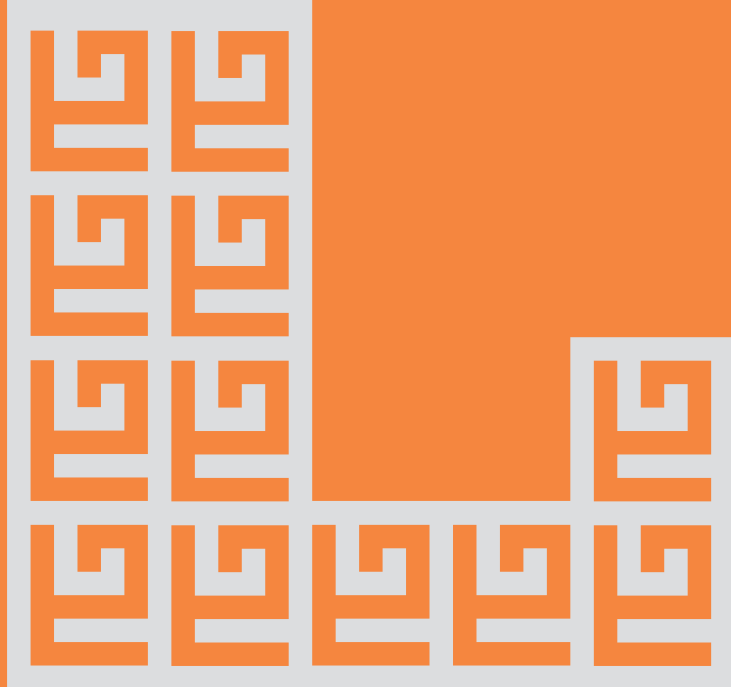
رئیس گروه ارزیابی برای آثار راه‌یافته به مرحله تفصیلی در آن گروه، ارزیاب تعیین می‌نماید. آثاری که در این مرحله، امتیاز ۷۰ را کسب نمایند، به مرحله ارزیابی تفصیلی دوم راه می‌یابند و میانگین دو ارزیابی تفصیلی به عنوان امتیاز نهایی اثر تلقی خواهد شد. در صورتی که اختلاف دو ارزیابی تفصیلی بیش از بیست امتیاز باشد، توسط ارزیاب سوم ارزیابی تفصیلی شده و میانگین دو امتیازی که به هم نزدیک‌تر است امتیاز نهایی اثر خواهد بود. رئیس گروه ارزیابی وظیفه دارد ارزیابی داوران را به دقت زیر نظر داشته و از افراط و تفریط در ارزیابی‌ها جلوگیری کند.

تعیین نامزدهای برگزیدگی در گروه ارزیابی

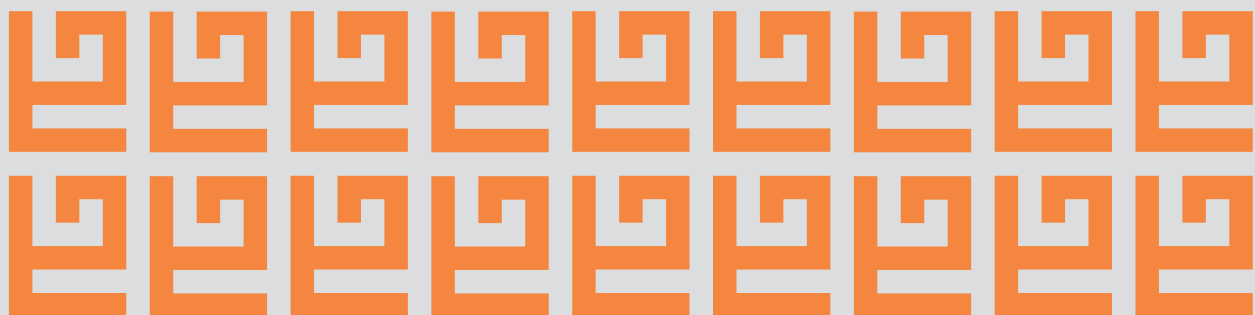
پس از اتمام ارزیابی تفصیلی آثار، گروه ارزیابی مجدداً تشکیل جلسه داده و آثاری را که نامزد برگزیدگی هستند دوباره مورد مطالعه و بررسی قرار داده و احیاناً اگر اشتباهی در ارزیابی‌ها رخ داده باشد، اصلاح می‌نماید و نامزدهای نهایی گروه علمی مربوط را جهت ارائه به شورای علمی جشنواره معرفی می‌کند.

شورای علمی جشنواره

شورای علمی جشنواره - با ترکیب معاون پژوهش حوزه‌های علمیه، معاون پژوهش حوزه‌های علمیه خاوران، دبیر جشنواره، چند تن از پژوهشگران برجسته حوزوی و رؤسای گروه‌های ارزیابی - وظیفه تعیین منتخبین نهایی جشنواره را بر عهده دارد. آثاری که نامزد انتخاب در جشنواره هستند، یک بار دیگر در این شورا مورد بازبینی قرار گرفته و پس از تأیید شورا به عنوان منتخب جشنواره شناخته می‌شوند. در خاتمه لازم به ذکر است که بخش علمی دبیرخانه مرکزی وظیفه نظارت بر حسن ارزیابی جشنواره‌های استانی را نیز به عهده دارد. به همین منظور نماینده این دبیرخانه در شورای علمی جشنواره‌های استانی شرکت نموده و از نزدیک بروند تعیین برگزیدگان استانی نظارت می‌نماید و نتیجه مشاهدات خود را به شورای سیاست‌گذاری جشنواره گزارش می‌دهد.

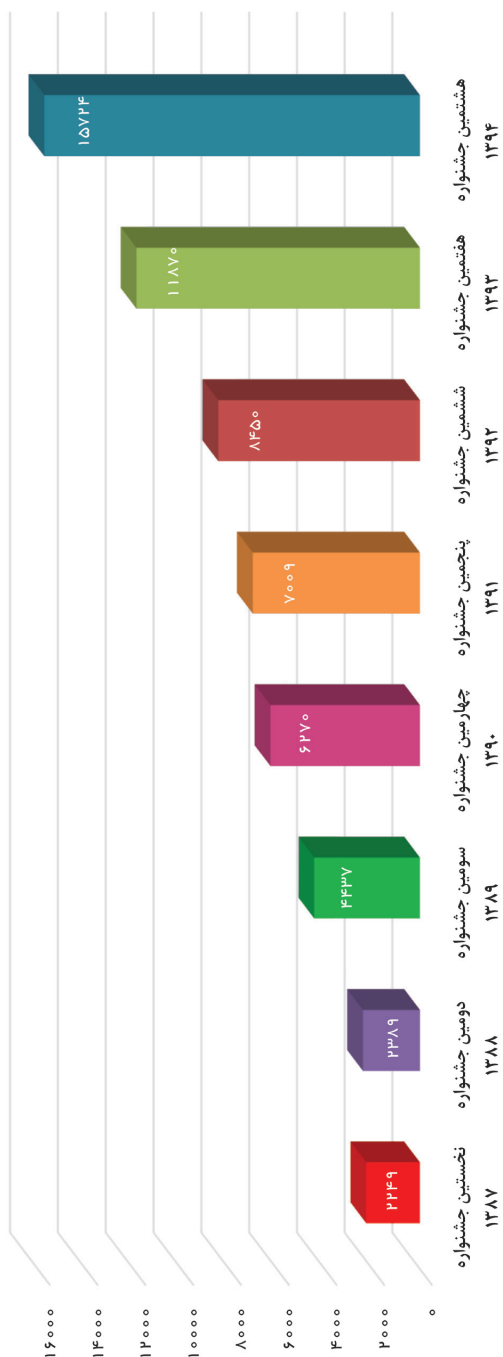

جشنواره هشتم از نگاه آمار

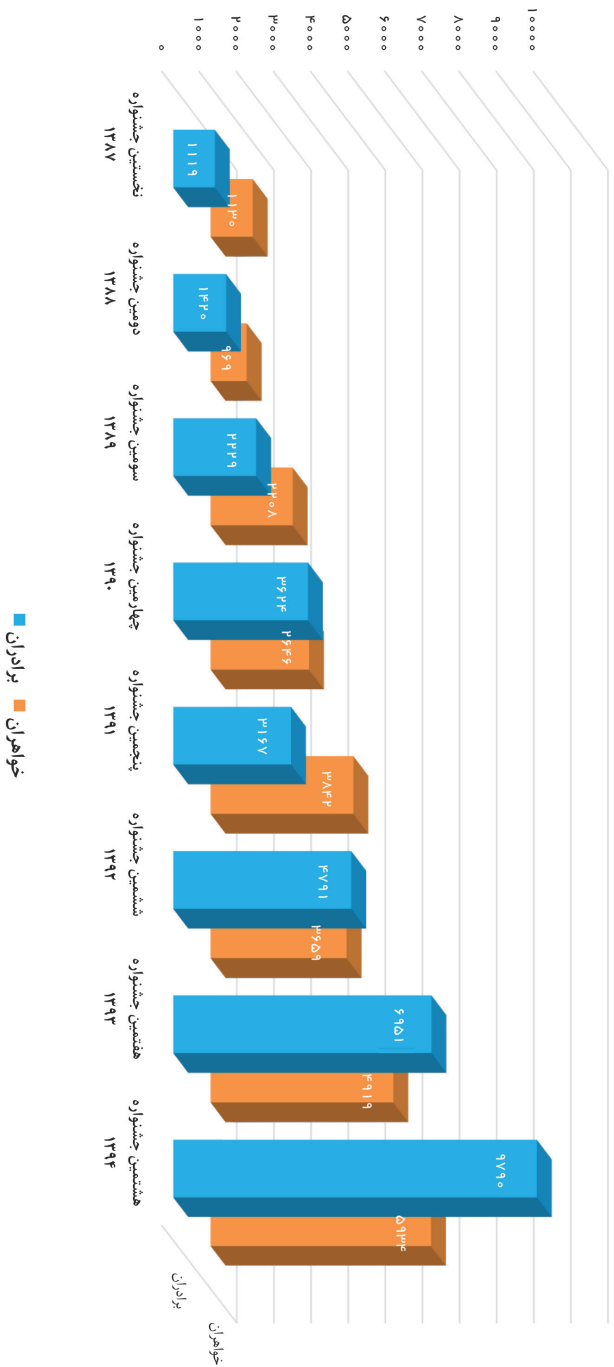

رشد آثار دوره اول تا هشتم جشنواره

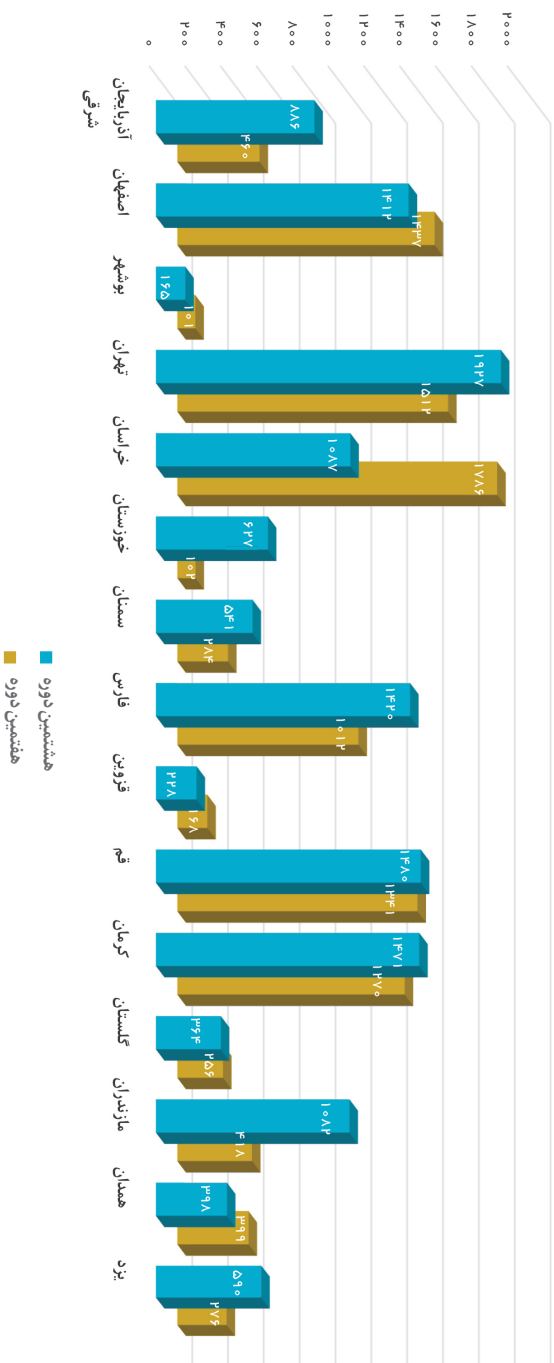
رشد آثار دوره اول تا هشتم جشنواره به تفکیک جنسیت

آثار جشنواره هشتم به تفکیک دیرخانه‌ها

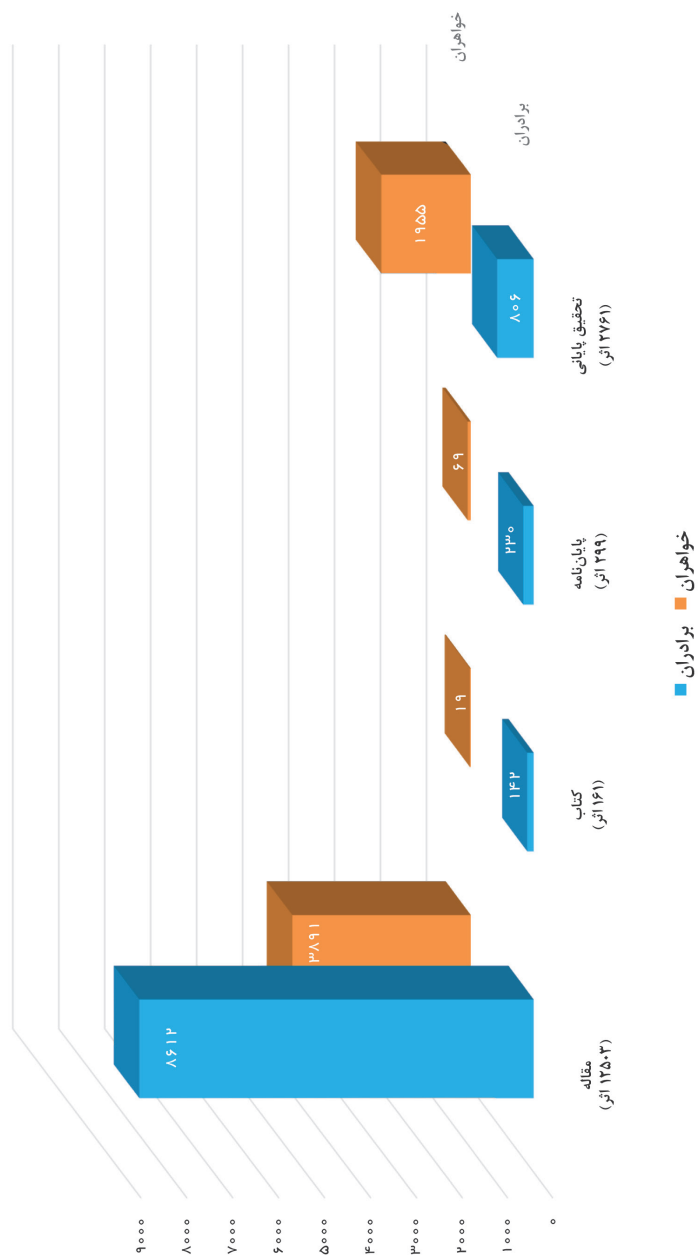

آثار دیرخانه‌های استانی در دوره هشتم در مقایسه با دوره قبل

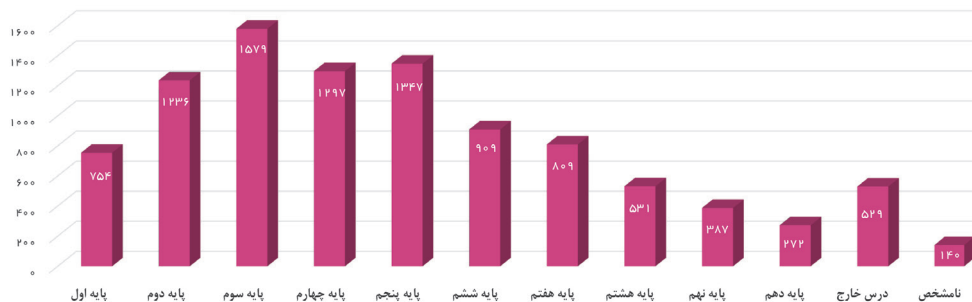

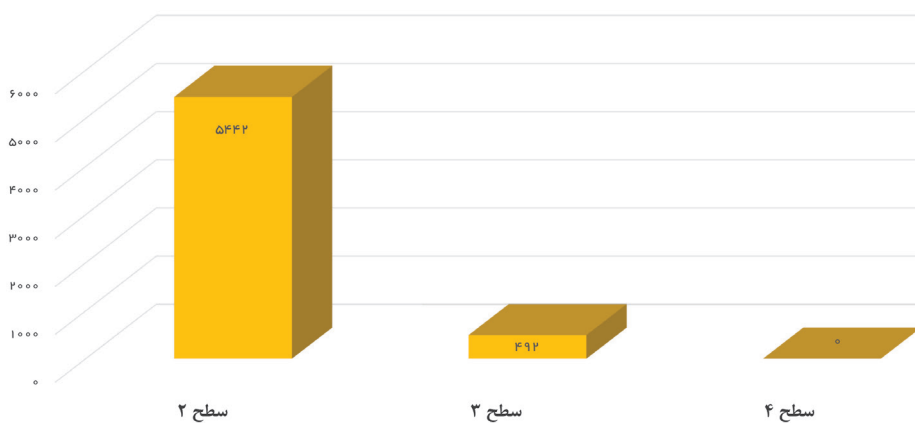
آثار هشتمین دوره جشنواره به تفکیک قالب اثر

آثار برادران به تفکیک پایه تحصیلی شرکت‌کنندگان

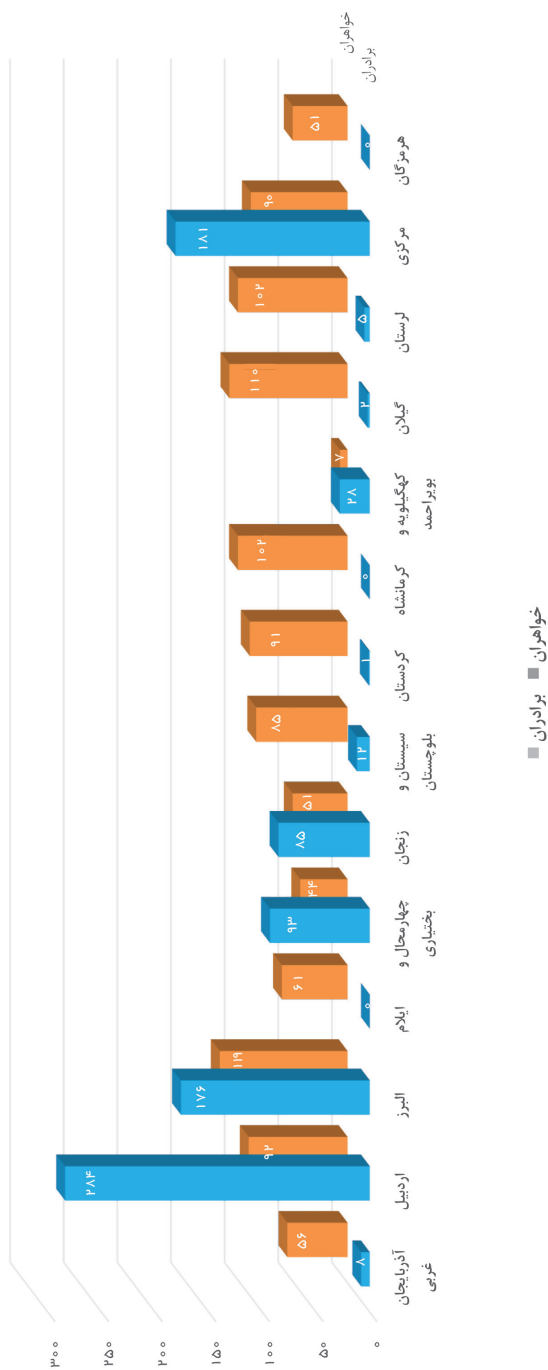
آثار خواهران به تفکیک سطح تحصیلی شرکت‌کنندگان

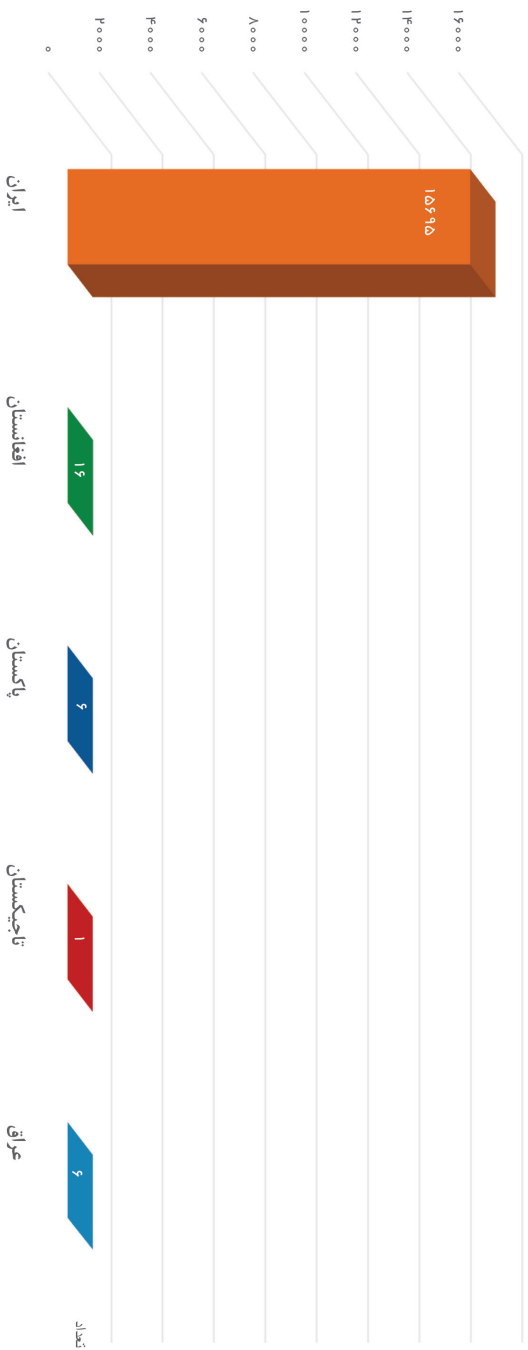

آثار استان‌های فاقد دبیرخانه در دوره هشتم

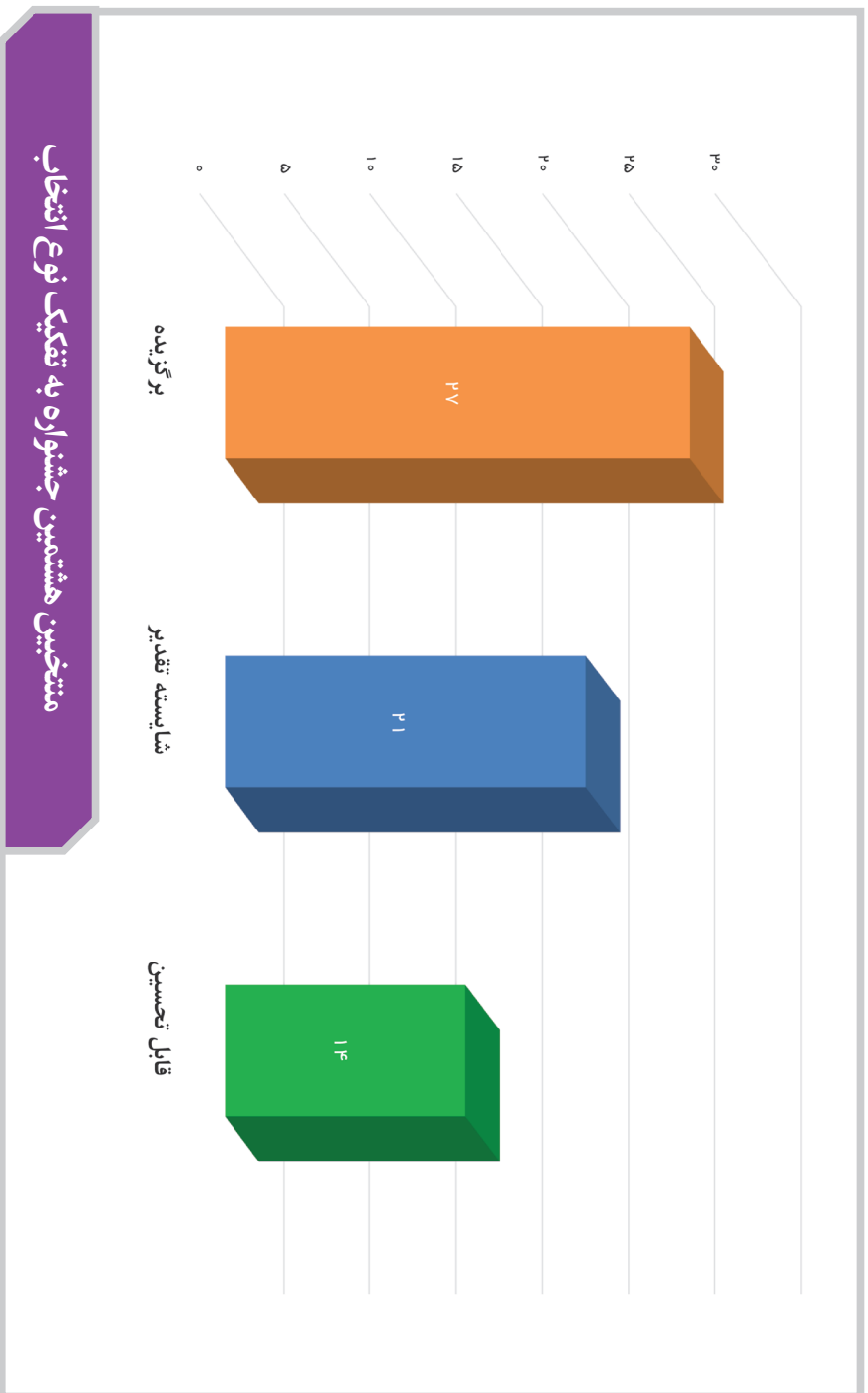
شرکت کنندگان در هشتمین جشنواره بر اساس ملیت

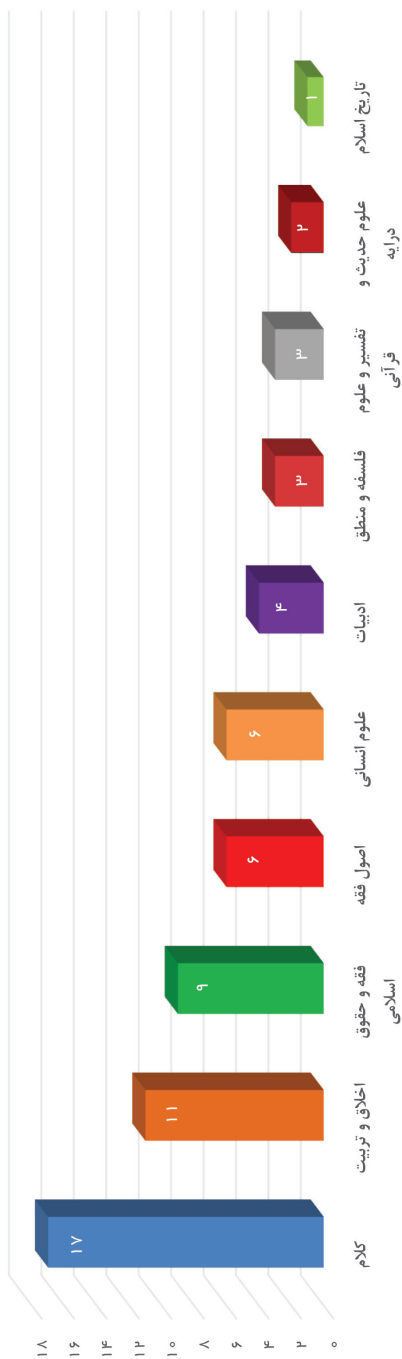

آثار هشتمین جشنواره بر اساس مرکز تحصیلی شرکت‌کنندگان

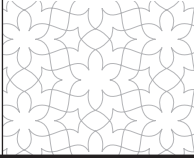
آثار منتخب هشتمین جشنواره به تفکیک گروه علمی

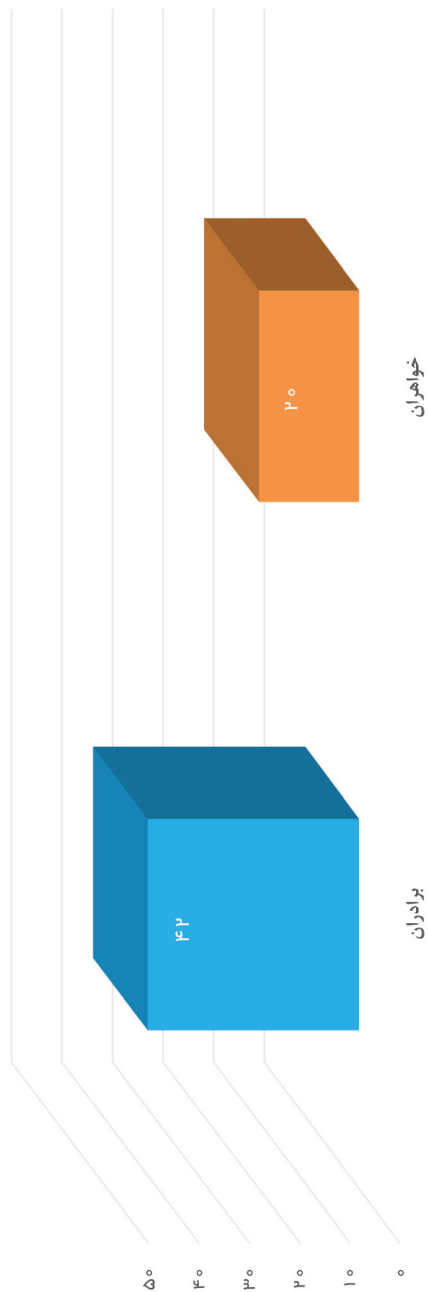

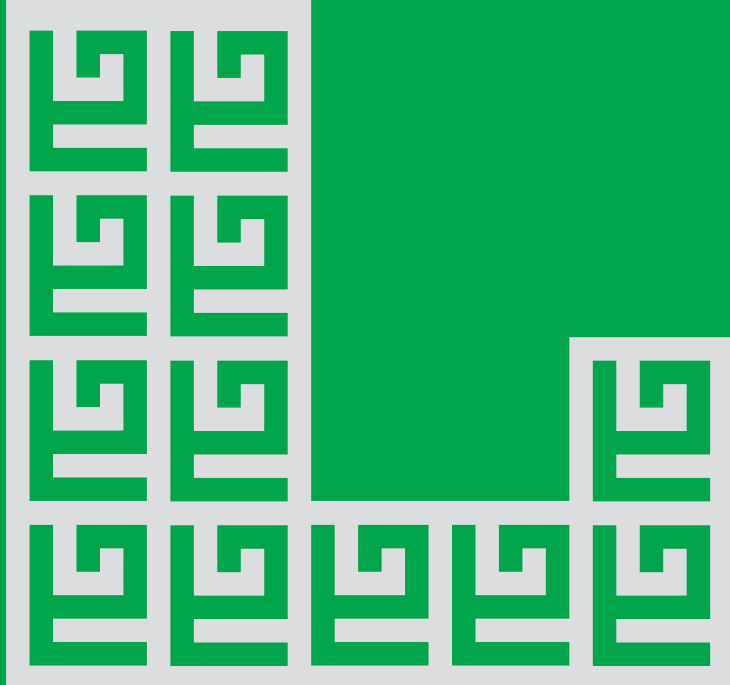
منتخبین هشتمین جشنواره به تفکیک استان

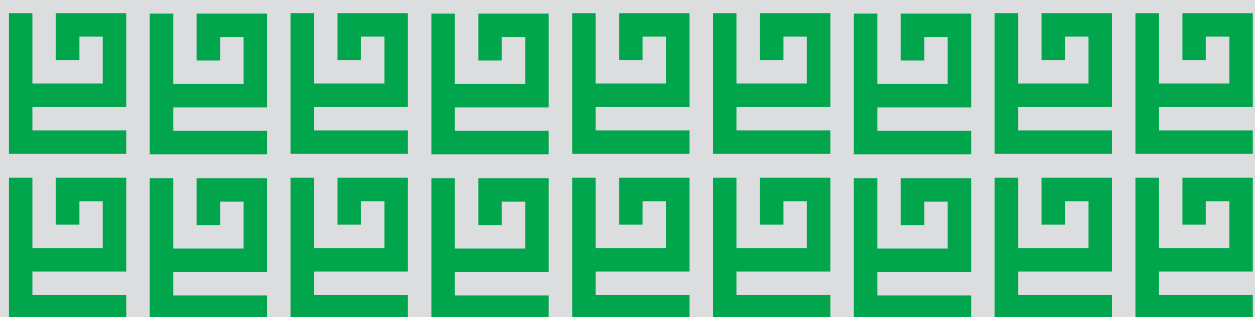

منتخبین هشتمین جشنواره به تفکیک جنسیت

منتخبين جشنواره

فهرست آثار منتخب هشتمین جشنواره به تفکیک قالب و سطح اثر

مقاله سطح ۱

ردیف	تصویر	نام و نام خانوادگی	نام اثر	گروه علمی	استان و مدرسه	نوع انتخاب
۱		محمدحسین اقتداریپور	بررسی اقوال موجود در بیان مقصود «نية المؤمن خير من عمله»	کلام	تهران (فیلسوف الدوله)	برگزیده رتبه ۱
۲		محمد مهدی خراسانی	تحلیل و بررسی اجتهادی باب اضافه	ادبیات	قزوین (التفاتیه)	برگزیده رتبه ۲
۳		میثم عساکره	الانسان بین البلاء و الامتحان	اخلاق و تربیت	بوشهر (علی ابن ابیطالب)	برگزیده رتبه ۳
۴		سید محمد خادم	تضمین (تحقیقی جامع پیرامون تضمین)	ادبیات	قم (شهیدین)	شایسته تقدیر
۵		سمیرا رنجبری	سماع اموات از منظر آیات	کلام	آذربایجان شرقی (فاطمه الزهره)	شایسته تقدیر

مقاله سطح ۲

ردیف	تصویر	نام و نام خانوادگی	نام اثر	گروه علمی	استان و مدرسه	نوع انتخاب
۱		علیرضا صاحبی	بررسی مقید بودن ماده امر به علو و استعلاء	اصول فقه	خراسان (حضرت مهدی)	برگزیده رتبه ۱
۲		مجتبی ادیبی	بررسی دیدگاه نحویون نسبت به نیابت حروف و تضمین	ادبیات	تهران (جامعه امیرالمؤمنین)	برگزیده رتبه ۲
۳		علیرضا غلامی طهرانی	مخاطب نامه ۴۱ نهج البلاغه از منظر آیت الله شوشتری و آیت الله مامقانی و بررسی آن	علوم حدیث و درابه	تهران (فیلسوف الدوله)	برگزیده رتبه ۳

ردیف	تصویر	نام و نام خانوادگی	نام اثر	گروه علمی	استان و مدرسه	نوع انتخاب
۴		محمد مصطفی کوردفیروزجایی	تلازم حکم عقل و شرع، آری یا خیر؟	اصول فقه	قم (سیدالشهداء)	برگزیده رتبه ۳
۵		حسین آجرلو	بررسی تفصیلی معنای اطلاق در ولایت مطلقه فقیه	فقه و حقوق اسلامی	تهران (آیت‌الله مجتهدی)	شایسته تقدیر
۶		علی علیزاده	اجماع لطفی	اصول فقه	قم (شهید حقانی)	شایسته تقدیر
۷		محمد علی افشاری	قاعده نفی سبیل	فقه و حقوق اسلامی	قم (شهیدین)	شایسته تقدیر
۸		مریم حسینی	عوامل مؤثر بر الگوی مصرف بانوان طلبه شهر ساری	اخلاق و تربیت	مازندران (مجتهد امین)	شایسته تقدیر
۹		فاطمه ظاهری	عوامل مؤثر بر فرهنگ حیا و عفاف در دانشگاه‌های شهر ساری	اخلاق و تربیت	مازندران (مجتهد امین)	قابل تحسین
۱۰		سیده زهرا میرعیسی‌خانی	بررسی تطبیقی مسئله فرجام کودکان در کلام شیعه و مسیحیت	کلام	زنجان (نورالزهراء)	قابل تحسین

مقاله سطح ۳

ردیف	تصویر	نام و نام خانوادگی	نام اثر	گروه علمی	استان و مدرسه	نوع انتخاب
۱		محمد امینی	تدین و تعالی معنوی در دانشگاه اسلامی از دیدگاه رهبر انقلاب	علوم انسانی	همدان (امام علی بن ابیطالب)	برگزیده رتبه ۱
۲		معصومه سالخورده	تحلیل برهان پایدار و ناپایدار در ترجیح آخرت بر دنیا	کلام	کرمان (نرجسیه)	برگزیده رتبه ۲
۳		علی قورجیان	مدی طاعة الولد للوالدین	فقه و حقوق اسلامی	تهران (امام خمینی)	برگزیده رتبه ۳
۴		سعید حیدری	راهکار تبدیل انسان غربیزی به انسان ایمانی	اخلاق و تربیت	کرمان (امام مهدی)	شایسته تقدیر

مقاله سطح ۴

ردیف	تصویر	نام و نام خانوادگی	نام اثر	گروه علمی	استان و مدرسه	نوع انتخاب
۱		سید علیرضا مددی الموسوی	اجماع قدما پیرامون خبر واحد و دیدگاه متقابل سید مرتضی و شیخ طوسی	اصول فقه	قم (آزاد)	برگزیده رتبه ۱
۲		سید مهدی یاراحمدیان	بررسی انتقادی پژوهش فاج در کتاب هرمنوتیک قرآنی، طبرسی و مهارت تفسیر قرآن	تفسیر و علوم قرآنی	اصفهان (صدر بازار)	برگزیده رتبه ۲
۳		محمد خادمی	بررسی نظریه نزاحم حفظی در نگاه شهید صدر	اصول فقه	قم (آزاد)	برگزیده رتبه ۳
۴		علیرضا ملاحمدی	مبانی طراحی الگوی پژوهش توحیدی در علوم تجربی	کلام	قم (آزاد)	شایسته تقدیر
۵		رحیم دهقان	اخلاق مبتنی بر طبیعت: بررسی رهیافت هستی شناختی علامه طباطبایی و جان قینیس	اخلاق و تربیت	قم (آزاد)	شایسته تقدیر
۶		حسن خدابخشی	اعتبار قاعده «من ملک شیئا ملک الإقرار به» در اقرار یا اخبار	فقه و حقوق اسلامی	مازندران (فیضیه)	شایسته تقدیر
۷		احمد اسماعیلیان	قصاص سکران در فقه امامیه با تکیه بر نظر محقق خوئی	فقه و حقوق اسلامی	قم (آزاد)	شایسته تقدیر

تحقیق پایانی سطح ۲

ردیف	تصویر	نام و نام خانوادگی	نام اثر	گروه علمی	استان و مدرسه	نوع انتخاب
۱		مصطفی نظری	حقیقت شرح صدر وعوامل ایجادکننده آن در آیات و روایات	اخلاق و تربیت	تهران (دارالمبلغین)	برگزیده رتبه ۱
۲		ریحانه سمندریان	مقایسه تطبیقی عقل در حکمت متعالیه و مکتب تفکیک	فلسفه و منطق	اصفهان (فاطمیه)	برگزیده رتبه ۲

ردیف	تصویر	نام و نام خانوادگی	نام اثر	گروه علمی	استان و مدرسه	نوع انتخاب
۳		فرزانه کریمیان خوزانی	راهکارهای برون‌رفت از بحران معنویت از دیدگاه قرآن و روایات	اخلاق و تربیت	اصفهان (فاطمه الزهراء)	برگزیده رتبه ۳
۴		محمدعالم فصیحی‌زاده	مبانی فلسفی حقوق بشر از دیدگاه شهید مطهری	فلسفه و منطق	قم (جامعه المصطفی)	شایسته تقدیر
۵		الهام حیدری	معناشناسی، تبیین و تحلیل رستگاری در کلام حضرت علی (ع) با تأکید بر نهج‌البلاغه	اخلاق و تربیت	خراسان (حضرت زینب)	شایسته تقدیر
۶		شیوا حسن‌پور	بررسی قلمرو دین از دیدگاه دانشمندان سکولار	کلام	مازندران (فاطمیه)	شایسته تقدیر
۷		مریم پولادباد	بررسی عوامل درمان‌بخش تعارضات زوجین در سبک زندگی اسلامی	اخلاق و تربیت	خراسان (حضرت رقیه)	قابل تحسین
۸		آزاده آخوندی	حفظ محیط زیست از نگاه اسلام	علوم انسانی	یزد (حضرت زینب)	قابل تحسین
۹		سیده عالیّه حسینی رضایی	سیره عاطفی شهدا در خانواده	اخلاق و تربیت	خراسان (حضرت زینب)	قابل تحسین
۱۰		سیما حسن‌پور	پلورالیسم دینی از منظر قرآن کریم	کلام	مازندران (فاطمیه)	قابل تحسین
۱۱		زهراسادات موسوی مالواجردی	لغزشگاه‌های اندیشه از دیدگاه قرآن	تفسیر و علوم قرآنی	تهران (حضرت فاطمه)	قابل تحسین
۱۲		مریم بهزادفر	الگوی چشم‌انداز حکومت اسلامی در اندیشه سیاسی پیامبر (ص)	تاریخ	اصفهان (معصومیه)	قابل تحسین
۱۳		فاطمه خسرویان	چگونگی برنامه‌ریزی براساس حکمت ۳۹۰ نهج‌البلاغه	اخلاق و تربیت	اصفهان (التفیسه)	قابل تحسین
۱۴		عقیله غلامپور	اثبات ولایت حضرت علی (ع) در زیارت غدیریّه	کلام	خراسان (حضرت نرجس)	قابل تحسین

پایان نامه سطح ۳

ردیف	تصویر	نام و نام خانوادگی	نام اثر	گروه علمی	استان و مدرسه	نوع انتخاب
۱		محمدعلی اسماعیلی	کاربرد قواعد فلسفی در مباحث الفاظ علم اصول با تکیه بر اندیشه شهید صدر	اصول فقه	قم (جامعه المصطفی)	برگزیده رتبه ۱
۲		علی محمدزاده	بررسی تطبیقات فقهی ترتب	فقه و حقوق اسلامی	قم (آزاد)	برگزیده رتبه ۲
۳		سجاد صادقیان	تبیین الگوی فرماندهی سردار شهید مصطفی ردانی پور در دوران دفاع مقدس	علوم انسانی	اصفهان (آزاد)	برگزیده رتبه ۳
۴		محدعلی لطفی مهریویه	بررسی انتقادی دیدگاه‌های متفکرین غربی قرن بیستم پیرامون سرمدیت خداوند	کلام	قم (آزاد)	شایسته تقدیر
۵		محمدجواد حسینی	حدیث شیعه در گستره حکومت مشعشعیان	علوم حدیث و درایه	قم (آزاد)	شایسته تقدیر
۶		روح‌الله سعیدی فاضل	اصول جنگ نرم در قرآن و روایات	علوم انسانی	خراسان (دانشگاه رضوی)	شایسته تقدیر
۷		زینب بهجت‌پور	پیام‌های سیرت‌نزیلی اسما و صفات قرآن در قرآن	تفسیر و علوم قرآنی	قم (جامعه الزهراء)	قابل تحسین
۸		قاسم عارف	بازپژوهی حکم انکار ضروری دین	فقه و حقوق اسلامی	قم (آزاد)	قابل تحسین
۹		سعید سلیمانی	بررسی و تحلیل ادبی استثناء منقطع و نقش آن در تفسیر قرآن	ادبیات	قم (آزاد)	قابل تحسین
۱۰		سید مرتضی حسینی کمال‌آبادی	تبیین دلالت واژگان مبین حکم شرعی	فقه و حقوق اسلامی	قم (آزاد)	قابل تحسین

پایان‌نامه سطح ۴

ردیف	تصویر	نام و نام خانوادگی	نام اثر	گروه علمی	استان و مدرسه	نوع انتخاب
۱		معصومه گل‌گلی	آثار کلامی شخصیت پیامبر (ص) در صحاح سته و کتب اربعه	کلام	قم (بنت‌الهدی)	برگزیده رتبه ۱
۲		میثم درگاهی	نقد شبهات وارده بر منصوص بودن علم غیب و عصمت امام در کتاب مکتب در فرایند تکامل	کلام	قزوین (آزاد)	شایسته تقدیر

کتاب سطح ۲و۱

ردیف	تصویر	نام و نام خانوادگی	نام اثر	گروه علمی	استان و مدرسه	نوع انتخاب
۱		سید محسن قائمی خرق	تأملی بنیادین در انگاره‌های فقهی زیست‌محیطی ناظر بر سلاح‌های کشتار جمعی	فقه و حقوق اسلامی	قم (شهید صدوقی ۲)	شایسته تقدیر

کتاب سطح ۴

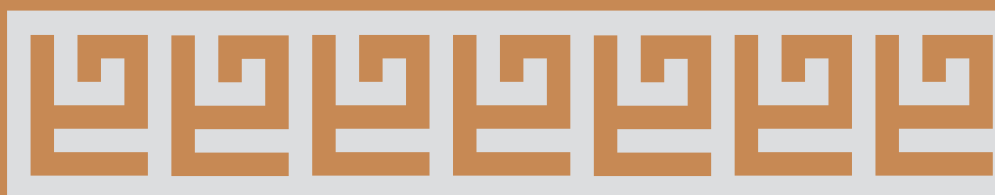
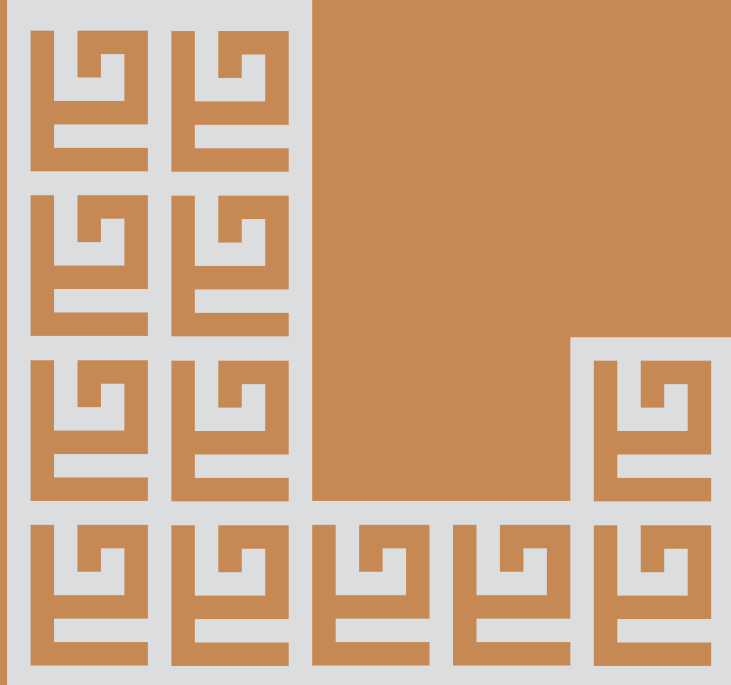
ردیف	تصویر	نام و نام خانوادگی	نام اثر	گروه علمی	استان و مدرسه	نوع انتخاب
۱		محمدعلی اسماعیلی	شرح رساله طلب و اراده امام خمینی (ره)	کلام	قم (جامعه المصطفی)	برگزیده رتبه ۱
۲		محسن ابراهیمی	مبانی انسان‌شناختی مشاوره و روان‌درمانی با نگرش به منابع اسلامی	علوم انسانی	قم (آزاد)	برگزیده رتبه ۲
۳		مهدی مسائلی	لعن‌های نامقدس	کلام	اصفهان (صدر بازار)	برگزیده رتبه ۳

کتاب تصحیح و تعلیق

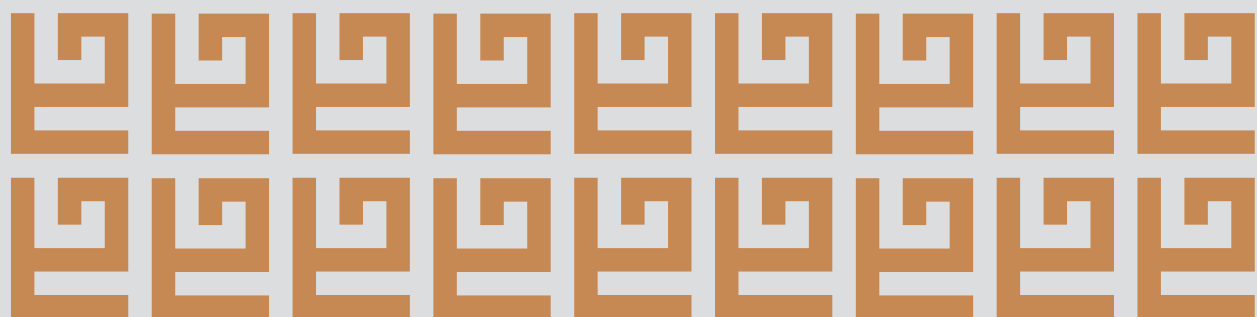
ردیف	تصویر	نام و نام خانوادگی	نام اثر	گروه علمی	استان و مدرسه	نوع انتخاب
۱		سید پیمان طباطبائی جبلی	تحقیق و تصحیح کتاب شرح لسان المیزان	فلسفه و منطق	اصفهان (آزاد)	برگزیده رتبه ۱

بخش ویژه جشنواره

ردیف	تصویر	نام و نام خانوادگی	نام اثر	گروه علمی	قالب / سطح	استان و مدرسه	نوع انتخاب
۱		هادی معصومی زارع	بازخوردهای ضد امنیتی همستی شناسی اجتماعی سلفیت جهادی	علوم انسانی	مقاله ۴	قم (آزاد)	برگزیده رتبه ۱
۲		سید ابوالفضل حسینی پور	بررسی سلفی پژوهی ابن ابی العز حنفی و نقش آن در تکفیر با تأکید بر (شرح العقید الطحاویه)	کلام	مقاله ۴	قم (آزاد)	برگزیده رتبه ۲
۳		رسول گودرزوند	فرآیند شکل گیری اصطلاح «نواقض الاسلام» و کاربرد آن در تألیفات سلفیت نوین	کلام	مقاله ۴	قم (آزاد)	برگزیده رتبه ۳
۴		معصومه محمدی	نقد عقاید طحاویه بخش توحید بر اساس شرح الحوالی	کلام	پایان نامه ۳	قم (بنت الهدی)	شایسته تقدیر
۵		میثم دوست محمدی	بررسی تطبیقی توسل از منظر مذاهب اسلامی و نقد وهابیت	کلام	پایان نامه ۳	قم (آزاد)	شایسته تقدیر

جشنواره‌های استانی

دستورالعمل برگزاری جشنواره‌های استانی

دوره جشنواره؛

ب) داشتن توان علمی لازم برای ارزیابی آثار

مطابق با آیین‌نامه ارزیابی آثار؛

ج) داشتن توان اجرایی لازم برای برگزاری

جشنواره استانی؛

د) انعقاد تفاهم‌نامه همکاری بین مدیران

حوزه‌های خواهران و برادران استان.

تبصره ۱: مرجع احراز شرایط مذکور، دبیرخانه

مرکزی جشنواره علامه حلی (ره) است.

تبصره ۲: در صورت عدم انعقاد تفاهم‌نامه

مذکور در بند «د»، شورای سیاستگذاری

جشنواره علامه حلی (ره) در مورد برگزاری

جشنواره در آن استان تصمیم‌گیری خواهد

کرد.

ماده ۴- استان‌هایی که شرایط برگزاری

جشنواره استانی را دارند می‌باید تقاضای خود را

حداکثر تا یک ماه پس از برگزاری مراسم آخرین

دوره جشنواره سراسری، از طریق مدیریت‌های

استانی و بصورت مکتوب به معاونت پژوهش

حوزه‌های علمیه ارسال نمایند.

ماده ۵- دبیر جشنواره علامه حلی (ره) موظف

است حداکثر تا مدت ۳۰ روز پس از دریافت

مقدمه: با استناد به مصوبه شماره ۳۴۷۶/۳۲۳

شورای سیاستگذاری جشنواره علامه حلی (ره)

مورخ ۱۳۹۱/۲/۱۷، دستورالعمل اجرایی

برگزاری جشنواره علامه حلی (ره) در استان‌ها

به منظور افزایش انگیزه طلاب استان‌های

سراسر کشور جهت شرکت در جشنواره و افزایش

مشارکت مدیریت‌های استانی در برگزاری آن،

تدوین می‌شود.

ماده ۱- جشنواره استانی در چارچوب آیین‌نامه

جشنواره علامه حلی (ره) و با رعایت اصول،

ضوابط و مقررات این آیین‌نامه برگزار می‌شود.

ماده ۲- جشنواره استانی با لوگوی «جشنواره

علامه حلی (ره)» و زیرنویس استان مربوط برگزار

خواهد شد و فعالیت‌های صورت گرفته تحت

عناوین دیگر، به منزله فعالیت استانی جشنواره

علامه حلی (ره) محسوب نمی‌شود.

ماده ۳- جشنواره استانی با شرایط زیر برگزار

می‌شود:

الف) داشتن حداقل یکصد اثر از مجموع آثار

ارائه شده یا شرکت حداقل ۱۰ درصد از طلاب

خواهر و برادر واجد شرایط استان در آخرین

شده توسط دبیر استان و معرفی به شورای سیاستگذاری جهت تأیید نهایی؛
۳- نظارت بر حسن اجرای جشنواره استانی مطابق با آیین‌نامه‌ها و ضوابط ابلاغی؛
۴- زمینه‌سازی جهت مشارکت بیشتر حوزه‌های علمیه استان در جشنواره؛
۵- تصمیم‌گیری در خصوص زمان، مکان و کیفیت برگزاری مراسم؛
۶- جذب و تأمین منابع مالی جشنواره استانی.

ماده ۱۰- دبیر جشنواره استانی از میان فضلا و اساتید حوزوی دارای سابقه پژوهشی و اجرایی موفق، با پیشنهاد مشترک معاونان پژوهش حوزه‌های علمیه برادران و خواهران استان، تأیید رئیس شورای جشنواره استانی، موافقت رئیس شورای سیاستگذاری جشنواره علامه حلی(ره) و حکم رئیس شورای جشنواره استانی منصوب می‌شود.

ماده ۱۱- وظایف دبیر جشنواره استانی عبارت است از:
۱- تشکیل و اداره دبیرخانه جشنواره استانی؛
۲- حسن همکاری با دبیر و مسئولان دبیرخانه مرکزی جشنواره علامه حلی(ره)؛
۳- تعیین مسئول اجرایی جشنواره استانی؛
۴- پیشنهاد رؤسای گروه‌های ارزیابی از میان اساتید و فضلاء شناخته‌شده استان به شورای جشنواره استانی برای یک دوره؛
۵- دبیری شورای جشنواره استانی و پیگیری مصوبات آن؛

تقاضاهای واصله و بررسی و احراز اولیه شرایط، آن را به شورای سیاستگذاری جشنواره ارائه و نتیجه را به استان‌های متقاضی اعلام نماید.

ماده ۶- دبیرخانه استانی جشنواره در معاونت پژوهش حوزه علمیه برادران استان متقاضی تشکیل می‌شود.

ماده ۷- ارکان جشنواره استانی عبارت‌اند از:
۱- شورای جشنواره؛
۲- دبیر جشنواره؛
۳- شورای علمی.

ماده ۸- اعضای شورای جشنواره استانی عبارت‌اند از:
۱- مدیر حوزه علمیه استان (رئیس شورا)؛
۲- مدیر حوزه علمیه خواهران استان (نایب رئیس شورا)؛
۳- معاون پژوهش حوزه علمیه استان؛
۴- معاون پژوهش حوزه علمیه خواهران استان؛

۵- دبیر جشنواره استانی (دبیر شورا)؛
۶- دو نفر از رؤسای گروه‌های ارزیابی شورای علمی جشنواره استان به انتخاب شورای سیاستگذاری جشنواره؛

ماده ۹- وظایف شورای جشنواره استانی عبارت است از:
۱- تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی کلان جشنواره استانی در چارچوب اسناد بالادستی؛
۲- تعیین رؤسای گروه‌های ارزیابی پیشنهاد

- ۱- تقاضای مدیریت استان برای برگزاری جشنواره استانی در قالب نمون برگ؛
- ۲- بررسی و احراز شرایط توسط دبیرخانه مرکزی جشنواره؛
- ۳- تأیید شورای سیاستگذاری جشنواره؛
- ۴- ابلاغ رئیس شورای سیاستگذاری جشنواره به مدیریت استان؛
- ۵- تشکیل شورای جشنواره استانی؛
- ۶- تعیین دبیر جشنواره استانی؛
- ۷- تشکیل دبیرخانه جشنواره استانی؛
- ۸- فراخوان جشنواره استانی؛
- ۹- دریافت آثار؛
- ۱۰- ارزیابی آثار؛
- ۱۱- تأیید ارزیابی آثار توسط دبیرخانه مرکزی جشنواره؛
- ۱۲- تعیین آثار برگزیده؛
- ۱۳- ارسال آثار برگزیده به دبیرخانه مرکزی جشنواره علامه حلی (ره)؛
- ۱۴- احراز صلاحیت عمومی صاحبان آثار برگزیده؛
- ۱۵- بررسی و تأیید برگزیدگی آثار در شورای سیاستگذاری جشنواره با حضور نماینده دبیرخانه مرکزی و دبیر جشنواره استانی؛
- ۱۶- صدور مجوز کتبی برگزاری مراسم جشنواره استانی از دبیر جشنواره مرکزی علامه حلی (ره)؛
- ۱۷- برگزاری مراسم؛
- ۱۸- ارائه گزارش عملکرد در قالب نمون برگ؛
- ۱۹- اعلام نتایج ارزیابی به صاحبان آثار.

ماده ۱۵- کلیه مراحل برگزاری جشنواره استانی باید با اطلاع و هماهنگی دبیرخانه مرکزی انجام شود.

- ۶- ریاست شورای علمی جشنواره استانی؛
- ۷- تدوین صورتجلسات شوراهای جشنواره استانی و علمی و دبیرخانه استانی و ارسال به دبیرخانه مرکزی؛
- ۸- ارائه گزارش عملکرد به شورای جشنواره استانی و دبیرخانه مرکزی جشنواره علامه حلی (ره).

ماده ۱۲- اعضای شورای علمی جشنواره استانی عبارت‌اند از:

- ۱- معاون پژوهش مدیریت استان؛
  - ۲- معاون پژوهش مدیریت خواهران استان؛
  - ۳- دبیر جشنواره استانی؛
  - ۴- سه نفر از رؤسای گروه‌های ارزیابی به انتخاب شورای جشنواره استانی؛
  - ۵- رئیس گروه ارزیابی مربوط.
- تبصره:** انتخاب مجدد رؤسای گروه‌های ارزیابی بلامانع است.

ماده ۱۳- وظایف شورای علمی جشنواره استانی عبارت‌است از:

- ۱- تأیید صلاحیت ارزیابان پیشنهاد شده توسط رؤسای گروه‌های ارزیابی؛
  - ۲- تعیین نهایی برگزیدگان جشنواره استانی مطابق با ضوابط جشنواره علامه حلی (ره).
- تبصره:** حضور نماینده دبیرخانه مرکزی جشنواره علامه حلی (ره) در جلسات تعیین برگزیدگان نهایی جشنواره استانی الزامی است.

ماده ۱۴- فرایند برگزاری جشنواره استانی عبارت‌است از:

ماده ۱۶- کلیه هزینه‌های برگزاری جشنواره استانی مانند فراخوان، تبلیغات، ارزیابی و جوایز به عهده استان مربوط است.

ماده ۱۷- دبیر جشنواره استانی موظف است حداکثر ۱۵ روز پس از انتصاب، تقویم کاری دبیرخانه جشنواره استانی را هماهنگ با تقویم کاری دبیرخانه مرکزی جشنواره تنظیم و جهت تأیید به این دبیرخانه اعلام نماید.

تبصره: تغییر در تقویم تأیید شده منوط به اخذ موافقت کتبی دبیر جشنواره مرکزی است.

ماده ۱۸- دبیرخانه جشنواره استانی موظف است حداکثر ۳۰ روز پس از پایان مهلت دریافت آثار در استان، پرونده آثار برگزیده، شایسته تقدیر و قابل تحسین که در شورای سیاستگذاری جشنواره نیز به تأیید رسیده باشند را به دبیرخانه مرکزی جشنواره علامه حلی (ره) ارسال کند.

تبصره ۱: پرونده اثر شامل اصل اثر، فرم ثبت نام، فرم ارزیابی، فرم احراز صلاحیت عمومی و گزارش نهایی برگزیدگی است.

تبصره ۲: تأخیر در ارسال پرونده آثار برگزیده به دبیرخانه مرکزی به منزله انصراف از شرکت در رقابت کشوری است.

ماده ۱۹- معیار انتخاب آثار برگزیده جشنواره سراسری علامه حلی (ره)، ارزیابی دبیرخانه مرکزی جشنواره علامه حلی (ره) است و برگزیدگی در استان موجب سهمیه خاص در جشنواره سراسری علامه حلی (ره) نمی باشد.

ماده ۲۰- دبیرخانه استانی جشنواره موظف است کارگاه توجیهی ارزیابان استانی را تحت نظارت دبیرخانه مرکزی جشنواره علامه حلی (ره) برگزار نماید.

ماده ۲۱- لوح تقدیر برگزیدگان جشنواره استانی توسط رئیس و نایب رئیس شورای جشنواره استانی امضاء می شود.

ماده ۲۲- ارزش جوایز برگزیدگان و شایستگان تقدیر جشنواره استانی در هر دوره باید حداکثر معادل ۷۵ درصد ارزش جوایز جشنواره مرکزی در همان دوره باشد.

ماده ۲۳- دبیرخانه استانی موظف است در مهلت مقرر گزارش های درخواستی دبیرخانه مرکزی جشنواره علامه حلی (ره) را تنظیم و ارسال نماید.

ماده ۲۴- دبیرخانه مرکزی علامه حلی (ره) به مراجعات مستقیم طلاب شرکت کننده در جشنواره استانی پاسخگو نیست و امور مربوط به جشنواره استانی، فقط از طریق دبیرخانه جشنواره استانی قابل پیگیری است.

ماده ۲۵- این دستورالعمل در ۲۵ ماده و ۷ تبصره در تاریخ ۱۳۹۱/۲/۳۰ به تصویب شورای سیاستگذاری جشنواره علامه حلی (ره) رسید.

گزارش برگزاری دومین جشنواره علامه حلی (ره) آذربایجان شرقی

■ **حجت الاسلام والمسلمین مرتضی قربانی**
مسئول دبیرخانه در استان آذربایجان شرقی

با عنایت خداوند متعال و توجهات حضرت ولی عصر(عج) و همکاری مدیران محترم مدارس استان و تلاش طلاب گرامی و تأیید معاونت پژوهش حوزه‌های علمیه و دبیرخانه کشوری، دومین دوره جشنواره استانی علامه حلی (ره) در استان آذربایجان شرقی برگزار شد.

با توجه به شرکت قابل توجه طلاب در سال‌های گذشته و کسب امتیاز میزبانی و اعلان آن از سوی معاونت پژوهش حوزه‌های علمیه و دبیرخانه مرکزی جشنواره، کار اجرایی جشنواره استانی از اول مهرماه با برگزاری جلسات توجیهی و هماهنگی‌های صورت گرفته با مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران استان آغاز گردید. با عنایت و توجه خاص آیت‌الله مجتهد شبستریدامت برکاته رئیس شورای حوزه علمیه استان و تأکید ایشان برای برگزاری هر چه بهتر این جشنواره و حمایت و راهنمایی‌های مدیران محترم استانی (برادران و خواهران) و تشکیل کار گروه علمی، اجرایی و معرفی آنان به دبیرخانه کشوری، اقدامات ذیل‌الذکر صورت پذیرفت:

■ نامه‌نگاری‌های لازم به مدیران مدارس جهت تشویق و زمینه‌سازی‌های مناسب برای شرکت طلاب؛

■ طراحی پوستره‌های متناسب تبلیغاتی و ارسال آن به مدارس؛

■ برگزاری جلسات متعدد هم‌اندیشی با شورای علمی و اجرایی جشنواره؛

■ حضور تبلیغی و تشویقی اساتید و ایراد سخنرانی در مدارس مختلف استان؛

■ دریافت آثار که در این دوره با رشد دو برابری نسبت به دوره اول استانی به ۸۰۱ اثر رسیده است؛

■ انجام مراحل ارزیابی‌های اجمالی و تفصیلی اول و دوم توسط داوران، که در نهایت تعداد ۹ اثر به عنوان برگزیده و ۶ اثر نیز به عنوان شایسته تقدیر معرفی شدند.

و در نهایت با حضور معاون محترم سابق پژوهش حوزه‌های علمیه به همراه دبیر محترم کشوری جشنواره و هیئت همراه در مورخه ۹۵/۰۶/۲۸ اختتامیه جشنواره استانی برگزار گردید که در این مراسم، آیت‌الله مجتهد شبستری و حجت الاسلام والمسلمین عماد به ایراد سخنرانی پرداخته و در پایان توسط ایشان از برگزیدگان و شایستگان تقدیر با اعطای لوح و جوایز نقدی تجلیل به عمل آمد. در پایان از عنایت و توجهات ویژه امام جمعه و رئیس شورای حوزه علمیه استان و معاون محترم پژوهش حوزه‌های علمیه و دبیر محترم جشنواره کشوری و اساتید محترم داور و تمامی عزیزانی که در این امر ما را یاری فرمودند کمال تقدیر و تشکر را دارم.

■ حجت الاسلام والمسلمین ابراهیم ترابی مسئول دبیرخانه در استان اصفهان

در اینجا لازم می‌دانم از دوستان محترم دبیرخانه استان جناب آقایان محمد اکبری و مجتبی علیپور که مجدانه و خالصانه زحمات زیادی متقبل شده‌اند، تشکر کنم. و از همکاری‌های معاون پژوهش حوزه علمیه خاوران استان، معاون آموزش و پژوهش حوزه علمیه برادران استان و اعضای محترم شورای جشنواره استانی قدردانی نمایم. امید است که مورد الطاف حضرت باری تعالی و توجهات حضرت ولی عصر (عج) قرار گیریم. ومن الله التوفیق

گزارش برگزاری نخستین جشنواره استانی علامه حلی (ره) بوشهر

■ حجت الاسلام والمسلمین حسین فقیه
مسئول دبیرخانه در استان بوشهر

اقدامات مقدماتی دبیرخانه استان جهت شرکت هر چه بیشتر طلاب، شامل: «اطلاع‌رسانی فراخوان و پیگیری آن از طریق معاونین و کارشناسان پژوهش مدارس»، «برگزاری کلاس آموزش مقاله‌نویسی در مدارس علمیه استان توسط دبیراستانی جشنواره»، «برگزاری جلسات معاونین پژوهش مدارس در مدیریت حوزه علمیه استان و پیگیری مصوبات جلسات» و همچنین «برگزاری جلسات شورای پژوهش جشنواره استانی» بود که این اقدامات با همکاری فعال معاونت پژوهش حوزه علمیه خاههران استان صورت می‌گرفت.

مجموع آثار ارسالی به این جشنواره استانی در قالب مقاله و پایان‌نامه و تحقیق پایانی، تعداد ۱۶۵ اثر بود که ۹۰ اثر آن مربوط به حوزه علمیه برادران و ۷۵ اثر آن از مدارس علمیه خاههران می‌باشد. دبیرخانه جشنواره در استان از همکاری ۷ ارزیاب از اساتید شاخص و مجرب حوزه‌های علمیه خاههران و برادران استان بودند بهره برد که پس از بررسی‌های اجمالی و تفصیلی آثار، تعداد ۲۸ اثر انتخاب گردید که از حوزه علمیه برادران استان ۱۵ اثر و از حوزه علمیه خاههران ۱۳ اثر بود و از ۸ برادران ۳ اثر برگزیده، ۳ اثر شایسته تقدیر و ۴ اثر قابل تحسین شناخته شد و از ۱۳ اثر خاههران نیز ۳ نفر برگزیده، ۲ اثر شایسته تقدیر و ۸ اثر قابل تحسین شناخته شد.

جهت تقویت انگیزه و ارتقای سطح پژوهش شرکت‌کنندگان در جشنواره، برگه ارزیابی آثار، شامل نقاط قوت و ضعف هر اثر، همراه با لوح تقدیر و یک جلد کتاب به همه شرکت‌کنندگان فاقد رتبه اهداء شد و افراد منتخب نیز جوایز خود را در مراسم اختتامیه نخستین جشنواره استانی علامه حلی (ره) در تاریخ پنج‌شنبه اول مهر ۱۳۹۵ دریافت کردند. این مراسم با حضور مسئولین حوزوی و دانشگاهی استان و طلاب شرکت‌کننده در جشنواره برگزار گردید و سخنرانان ویژه آن، نایب‌رئیس شورای سیاست‌گذاری جشنواره کشوری علامه حلی (ره) و همچنین نماینده ولی‌فقیه در استان و امام جمعه بوشهر بودند.

گزارش برگزاری ششمین جشنواره استانی علامه حلی (ره) تهران

■ حجت الاسلام والمسلمین مهدی رنجبریان
مسئول دبیرخانه در استان تهران

ضمن تشکر از مدیریت محترم حوزه‌های علمیه استان تهران به جهت اعتمادی که داشتند و امسال مسئولیت دبیرخانه جشنواره علامه حلی (ره) را به ما واگذار کردند، عرض می‌شود که بعد از برگزاری جلسات هماهنگی و چینش زیرساخت‌ها، در جریان ششمین جشنواره علامه حلی (ره) استان تهران، در مجموع ۱۹۲۶ اثر تحویل دبیرخانه شد که ۹۲۸ اثر از حوزه برادران و ۷۱۷ اثر از حوزه خواهران بود.

آثار دریافتی در ۱۰ گروه علمی که عبارت بودند از تفسیر و علوم قرآن، علوم حدیث، کلام، اخلاق و تربیت، فقه و حقوق، فلسفه و منطق، اصول فقه، تاریخ اسلام، ادبیات و علوم انسانی، تقسیم‌بندی شدند و کار ارزیابی توسط ارزیابان با سابقه از حوزه تهران و قم آغاز شد.

بیشترین آثار استان تهران به ترتیب مربوط به گروه‌های اخلاق و تربیت، تفسیر و علوم قرآن و کلام بود.

با ارزیابی‌های صورت گرفته، ۲۱ اثر به عنوان برگزیده، ۱۱ اثر شایسته تقدیر و ۱۲ اثر قابل تحسین شناخته شدند.

امیدواریم همه ساله شاهد رشد و شکوفایی کمی و کیفی جشنواره باشیم.

گزارش برگزاری ششمین جشنواره استانی علامه حلی (ره) خراسان

■ حجت الاسلام والمسلمین احمد رضا قوامی
مسئول دبیرخانه در خراسان

پژوهش، از مسائل مهم در حوزه علمیه است. امروزه نظام‌ها و کشورهایی پیشرفته محسوب می‌شوند که به صورت هدفمند و با نگاهی راهبردی اقدامات خرد و کلان خود را، در عرصه‌های مختلف، مبتنی بر بستر پژوهش و تحقیق به انجام می‌رسانند.

هرچند گستره زمانی فعالیت‌های پژوهشی در حوزه‌های علمیه شیعه، به قدمت تأسیس این مکتب است و به عصر معصومین برمی‌گردد؛ اما اقتضای زمان و تحولات بنیادین اجتماعی، ما را ناگزیر از بسترسازی برای رشد و ترویج فرهنگ تحقیق و پژوهش می‌نماید.

وجود نظام ارزشیابی مناسب و دستیابی به آمارهای دقیق یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های ساماندهی مؤسسات و نهادهای علمی آموزشی است که بی‌توجهی به آن پی‌آمدهای غیرقابل جبرانی خواهد داشت. هیچ‌یک از سیستم‌های علمی آموزشی حوزه علمیه از این قاعده کلی قابل استثنای نیست و بسته به نوع و کیفیت تشکّل‌ها، طرح و برنامه‌های متفاوتی در راستای ارزشیابی قابل اجراست.

در عرصه تحقیق و پژوهش نیز برنامه‌های مختلفی وجود دارد که هر کدام به نوبه خود بستری برای رشد و ارتقاء کمی و کیفی دست‌آوردهای پژوهشی خواهد شد.

حوزه علمیه خراسان همه‌ساله، با هدف ارزیابی وضعیت پژوهش و تحقیق در این حوزه و فراهم آوردن تمهید لازم برای ظهور ایده‌ها و اندیشه‌های نو در ساحت علوم اسلامی و انسانی و ظرفیت‌سازی برای شکل‌گیری و رشد شخصیت‌های پژوهشی، در کنار برنامه‌های متعدد علمی - پژوهشی، اقدام به برگزاری فراخوان آثار پژوهشی می‌نماید.

در این سال‌ها جشنواره علامه حلی (ره)، فضای رقابت نوبی را برای طلاب جوان خراسانی پدید آورده و زمینه کشف استعدادهای برتر را بیش از پیش فراهم کرده است.

از گذشته شاهد حضور پررنگ طلاب خراسانی در همه ادوار این جشنواره بوده‌ایم؛ اما مقایسه آمارهای و درصد موفقیت طلاب خراسانی، از روند رو به رشد سطح علمی طلاب و فضایی خراسانی و شکل‌گیری روحیه تحقیق و پژوهش در میان طلاب، حکایت دارد.

مجموعه آثار رسیده به دبیرخانه استانی جشنواره در خراسان ۱۰۸۷ اثر بود که ۷۱۵ اثر مربوط به برادران و ۳۷۵ مورد مربوط به خواهران است. آثار ارسالی پس از ارزیابی اجمالی و کسب امتیاز لازم، دو مرحله ارزیابی تفصیلی را طی کردند و در نهایت آثار برگزیده به کمیته داوران ارسال شد تا ضمن نقد داوری‌ها و تصحیح خطای احتمالی، بهترین‌ها انتخاب شوند که پس از برگزاری کمیته داوران ۳۰ اثر برگزیده خراسان انتخاب و به مرحله کشوری راه یافتند.

در پایان، ضمن آرزوی توفیق برای دست‌اندرکاران جشنواره علامه حلی (ره)، امیدواریم در آینده، شاهد درخشش بیش از پیش علمی طلاب جوان خطّه عالم خیز خراسان باشیم.

گزارش برگزاری نخستین جشنواره استانی علامه حلی (ره) خوزستان

■ حجت الاسلام والمسلمین محمد افشار
مسئول دبیرخانه در استان خوزستان

پیشرفت‌های علمی حوزه مدیون تحقیق و پژوهش علمای گذشته است. از این جهت توجه به تحقیق و پژوهش در حوزه‌های علمیه موجب سرعت در رشد علمی حوزه و نوآوری در بین طلاب و فضلاء خواهد بود. جشنواره علامه حلی (ره) به عنوان یکی از بهترین بسترهای لازم در خصوص رشد طلاب مستعد در امر تحقیق و پژوهش است. برگزاری این جشنواره به صورت استانی موجب شکوفایی و رونق هر چه بیشتر تألیف پژوهش در بین طلاب جوان استان‌ها شده است.

دبیرخانه نخستین جشنواره علامه حلی (ره) استان خوزستان جهت ایجاد بستر مناسب پژوهشی برای طلاب اقدام به برگزاری سه جلسه هماهنگی با مدیران مدارس و سه جلسه با معاونین پژوهش مدارس علمیه برادران و خواهران نموده است. برگزاری کارگاه‌های آموزشی روش مقاله‌نویسی علمی، تحقیق و پژوهش در سراسر مدارس خواهران و برادران استان با دعوت از اساتید فن صورت گرفته است. بازدید و حضور در بین طلاب تعدادی از مدارس علمیه استان را می‌توان یکی دیگر از اقدامات صورت گرفته در خصوص گسترش و ترویج جشنواره دانست.

قابل ذکر است حضور معاون وقت پژوهش حوزه‌های علمیه و معاون پژوهش حوزه‌های علمیه خواهران در جمع مدیران، معاونین و اساتید استان را می‌توان نشانی از اهمیت جشنواره نزد مسئولین حوزوی برشمرد. تأکید ویژه آیت‌الله موسوی جزائری (دام عزه) به عنوان زعیم حوزه علمیه استان در خصوص شرکت طلاب در جشنواره علامه حلی (ره) را می‌توان به عنوان یکی از علل شکوفایی فعالیت‌های طلاب خواهر و برادر استان در این عرصه نام برد.

طبق برنامه‌ریزی به عمل آمده، بعد از امضای تفاهم‌نامه لازم در خصوص برگزاری این جشنواره فی‌مابین حوزه علمیه خواهران و برادران استان در شهریور ماه ۹۴ جلسات مربوط به شورای استانی و شورای علمی دبیرخانه جشنواره استانی جهت هماهنگی و برنامه‌ریزی بهتر برگزار گردید.

در نخستین دوره جشنواره علامه حلی (ره) استان خوزستان تعداد ۶۲۷ اثر به این دبیرخانه ارسال شد که نشان از رشد ۵ برابری نسبت به ۹۹ اثر ارائه شده در دوره قبل دارد. از این تعداد ۴۵۲ اثر متعلق به حوزه علمیه برادران استان و ۱۷۵ اثر متعلق به حوزه علمیه خواهران استان خوزستان بوده است. از مجموع ۶۲۷ اثر ارائه شده ۲۲ اثر به عنوان آثار منتخب معرفی شده‌اند که از این تعداد ۱۲ اثر متعلق به برادران و ۱۰ اثر متعلق به خواهران استان بوده است. در این بین ۸ نفر به عنوان برگزیده رتبه اول، ۴ نفر به عنوان برگزیده رتبه دوم، ۲ نفر به عنوان برگزیده رتبه سوم، ۳ نفر عنوان شایسته تقدیر و ۵ نفر نیز عنوان قابل تحسین را کسب نموده‌اند.

جوایز آثار برگزیده نخستین جشنواره علامه حلی (ره) خوزستان در مراسم اختتامیه این دوره که با حضور نماینده محترم ولی فقیه در استان خوزستان، مسئولین محترم کشوری و استانی حوزه‌های علمیه و حضور مسئولین دیگر سازمان‌ها و نهادها اهداء گردید.

گزارش برگزاری نخستین جشنواره استانی علامه حلی (ره) سمنان

■ حجت الاسلام والمسلمین محسن انصاری نیا
مسئول دبیرخانه در استان سمنان

در نخستین جشنواره استان سمنان تعداد ۴۰۵ نفر از طلاب استان شرکت کردند که ۳۳۶ نفر طلبه برادر و ۶۹ نفر طلبه خواهر بودند و در مجموع ۵۴۱ اثر توسط آنان به دبیرخانه استان ارسال شد که ۴۷۰ اثر از برادران و ۷۱ اثر از خواهران بود.

از لحاظ فراوانی، بیشترین آثار در گروه علمی اخلاق و تربیت و سپس گروه علمی کلام جای می‌گرفتند و کمترین آثار در گروه علمی علوم حدیث و درایه. همچنین، در بخش برادران، مدرسه علمیه امام صادق (ع) دامغان با ۱۳۰ اثر، بیشترین مشارکت را از لحاظ تعداد آثار در این دوره به خود اختصاص داد و در بخش خواهران، مدرسه عصمیه سمنان با ۱۴ اثر بیشترین مشارکت را داشته‌اند.

آثار دریافت شده در دبیرخانه استان، توسط ۲۰ ارزیاب و ۸ سرگروه علمی مورد ارزیابی قرار گرفت که در مرحله اول ۱۲۳ اثر موفق به عبور از ارزیابی اجمالی شدند.

پس از انجام ارزیابی‌های تفصیلی، تعداد ۱۹ اثر به شورای علمی استان راه یافت که ۳ اثر به عنوان برگزیده، ۶ اثر شایسته تقدیر و ۱۰ اثر نیز به عنوان قابل تحسین معرفی شدند که در مراسم اختتامیه استان در تاریخ ۴ مهر ماه با حضور معاونان پژوهش حوزه‌های علمیه برادران و خواهران کشور و دبیر جشنواره سراسری مورد تجلیل قرار گرفتند.

گزارش برگزاری سومین جشنواره استانی علامه حلی (ره) فارس

■ حجت الاسلام والمسلمین یوسف متوسلیان
مسئول دبیرخانه در استان فارس

جشنواره علامه حلی (ره) استانی باعث رشد علمی و پژوهش طلاب مدارس علمیه شده است و این روند رو به رشد از نظر کمی و کیفی بوده است و اشتیاق طلاب جوان جهت شرکت در این جشنواره بیش از پیش بوده است.

با عنایت و توجه خاص مدیر محترم حوزه علمیه استان و تأکید ایشان بر برگزاری هرچه بهتر، سرگروه‌های علمی مشخص و به دبیرخانه کشوری جشنواره معرفی شدند.

فراخوان شرکت در سومین جشنواره استانی در آبان ماه ۱۳۹۴ در سطح وسیعی از مدارس علمیه استان اعلام گردید و به منظور تشویق و ترغیب طلاب جوان جهت شرکت و نظارت بر عملکرد مدارس، به صورت حضوری در برخی از مدارس علمیه استان به همراه مدیر محترم حوزه علمیه استان و دبیر جشنواره کشوری علامه حلی (ره) حاضر شدیم و مدرسی که نیازمند آموزش پژوهش بودند هماهنگی‌های لازم جهت برگزاری کارگاه‌ها و نشست‌های پژوهشی انجام شد.

دیگر اقدامات انجام شده در دبیرخانه استان فارس شامل: برگزاری جلسات متعدد با حضور معاونین مربوطه حوزه علمیه برادران و خواهران در دفتر مدیر محترم حوزه علمیه، طراحی و چاپ پوستر و بنر متناسب با سومین جشنواره و ارسال آن به مدارس استان، برگزاری جلسات هم‌اندیشی با شورای علمی و سرگروه‌های علمی و نهایتاً دریافت آثار از مدارس علمیه برادران و خواهران بود که از لحاظ آماری، تعداد کل آثار دریافتی این دوره، ۱۴۲۰ اثر می‌باشد که ۶۹۵ اثر توسط طلاب برادر و ۷۲۵ اثر توسط طلاب خواهر ارسال شده است.

حال که با تدبیر مسئولین محترم، فعالیت‌های پژوهشی در مدارس علمیه همراه با نمره می‌باشد نیاز است که به اساتید مدارس علمیه نیز آموزش‌های لازم داده شود تا از ابتدا طلاب با استانداردهای پژوهشی آشنا گردند.

گزارش برگزاری نخستین جشنواره استانی علامه حلی (ره) قزوین

■ حجت الاسلام والمسلمین مصطفی بیگدلی
مسئول دبیرخانه در استان قزوین

استان قزوین از زمان‌های دور شهر علم و دین و حوزه قزوین مهد تولید و گسترش علم بوده است و علمای قزوین با درخشش در صفحات کتاب دانش و با نقش‌های ماندگار و مؤثر خود شاهد این لطف خداوند بر مردم قزوین می‌باشند.

شکوفایی دوباره و رسیدن به جایگاه علمی اصلی حوزه قزوین نیازمند به پژوهش و آموزش پژوهش است که این عرصه مشکل با فرهنگ‌سازی دست‌یافتنی است و جشنواره علامه حلی (ره) که با همت مسئولان جشنواره در استان به عنوان یک مسابقه علمی که می‌تواند موجب پیشرفت طلاب و اساتید باشد با هدف فرهنگ‌سازی پژوهش و آموزش پژوهش پس از اخذ مجوزهای لازم شکل گرفت.

با تشکیل دبیرخانه استانی، تلاش علمی بین طلاب عزیز استان قزوین به مقدار قابل توجهی افزایش یافت و آثار دریافتی نسبت به سال قبل شاهد رشد ۵۰ درصدی گردید که طلاب سطح دو و سه در حوزه برادران و خواهران نقش مؤثرتری در این رشد کمی داشته‌اند. در میان آثار برادران موضوعات کلامی و سپس تربیتی و در میان آثار خواهران موضوعات تربیتی و سپس کلامی کثرت بیشتری دارند و از لحاظ شکلی نیز آثار دریافتی به صورت مقاله با ۸۸ درصد بیشترین فراوانی را دارا هستند.

منتخبین استان که پس از ارزیابی‌های انجام شده توسط اساتید استان مشخص شده‌اند در اختتامیه جشنواره که با حضور حضرت آیت الله علیدوست و مسئولان استانی برگزار شد مورد تقدیر قرار گرفتند. شکر و سپاس خداوند متعال را که همیشه یار و یاورمان در انجام وظایف بوده است.

گزارش برگزاری سومین جشنواره استانی علامه حلی (ره) قم

■ **حجت الاسلام والمسلمین حسین حجامی**
مستول دبیرخانه در استان قم

جشنواره علامه حلی (ره) یکی از پربارترین برنامه‌هایی است که در حیطه فعالیت‌های معاونت پژوهش اجرا می‌شود و هر ساله به اقبال طلاب برای شرکت در آن، افزوده شده و تشکیل جشنواره‌های مقدماتی تحت عنوان جشنواره‌های استانی و حتی مدرسه‌ای باعث پربارتر شدن آن نیز گشته است.

جشنواره‌های استانی اقبال عمومی به امر پژوهش و در نتیجه تمرین و تدریب در آن را در بین طلاب به حد چشمگیری بالا برده و ظرفیت مناسبی را جهت شناسائی طلاب مستعد پژوهش به وجود آورده است. با سیاست افزایش جشنواره‌های استانی، مدیریت محترم حوزه علمیه استان قم نیز تصمیم به برگزاری جشنواره استانی نمود و امسال سومین دوره آن برگزار شده است.

دبیرخانه جشنواره از ابتدای مهر سال ۱۳۹۴ همت خود مصروف شناساندن جشنواره به طلاب مدارس نمود و در جمع طلاب حدود بیست مدرسه حاضر شده و از مزایای پژوهش و جشنواره علامه حلی (ره) برای آنها سخن گفته است و پس از اتمام فراخوان به ارزیابی آثار رسیده پرداخت.

تعداد آثار ارسالی به جشنواره سوم ۱۴۸۰ اثر می‌باشد که ۱۱۲۹ اثر توسط طلاب برادر و ۳۵۱ اثر توسط خواهران طلبه به دبیرخانه جشنواره استان قم ارسال شده است. لازم به ذکر است که آثار برادران نسبت به دوره دوم حدود ۱۰ درصد و آثار خواهران نسبت به دوره قبل حدود ۲۲ درصد رشد داشته است.

لازم به ذکر است که نحوه تعیین برگزیدگان نسبت به سال قبل از سوی شورای سیاست‌گذاری جشنواره تغییر یافته و دبیرخانه موظف شده است از بین کسانی که امتیاز بالایی هشتاد را کسب نموده‌اند سه نفر را به عنوان برگزیده و سه نفر را شایسته تقدیر و پنج نفر را به عنوان قابل تحسین انتخاب نماید و همین امر باعث شده، تعداد کسانی که در جشنواره سوم استان قم مورد تقدیر قرار گرفتند، نسبت به دوره قبل کمتر گردد و این امر، به وضوح نشان‌دهنده رشد کیفی آثار نسبت به دوره قبل می‌باشد.

گزارش برگزاری سومین جشنواره استانی علامه حلی (ره) کرمان

■ حجت الاسلام والمسلمین علیرضا انجم شعاع
مسئول دبیرخانه در استان کرمان

کلیت حوزه‌های علمیه همیشه در طول سال‌های بعد از انقلاب با سؤالات و مطالبات نظام جمهوری اسلامی مواجه بوده و این دغدغه همواره وجود داشته که باید حوزه پاسخ‌گوی نظام باشد. مقام معظم رهبری مدظله العالی چندین سال است که تأکید بر تحول حوزه و اخیراً انقلابی شدن دارند، حرکت‌هایی هم شروع شده، اما فاصله بسیار است. در بسیاری از عرصه‌ها هنوز به روش‌های گذشته عمل می‌شود. به نظر می‌رسد که پس از برگزاری چندین ساله جشنواره علامه حلی (ره) در سطح کشور باید مجدداً اهداف و آرمان‌های برگزاری این جشنواره را مورد دقت قرار دهیم. اگر هدف ترویج علم و پژوهش بوده است چه مقدار توانسته‌ایم این هدف را تعمیق دهیم؟ آسیب‌های ما چه بوده است؟ به چه میزان توانسته‌ایم در مسیر مطالبات نظام حرکت کنیم؟

امسال هم بحمدالله در هشتمین جشنواره علامه حلی (ره) که برای سومین سال پیاپی در کرمان به شکل استانی برگزار شد شاهد رشد و استقبال چشمگیری از حضور طلاب پژوهشگر و همکاری اساتید و مدیران و معاونین پژوهش مدارس بودیم. مجموع آثار سال گذشته ۱۲۷۰ اثر بود. اما در این دوره آثار به ۱۴۷۱ اثر در قالب‌های مختلف افزایش داشت که از این تعداد، ۲۶۹ اثر مربوط به حوزه خواران و ۱۲۰۲ اثر مربوط به حوزه برادران بود. از مجموع آثار، ۱۲۶۶ اثر در قالب مقاله، ۱۹۸ اثر در قالب تحقیق پایانی، ۳ اثر در قالب پایان‌نامه و ۴ اثر در قالب کتاب ارائه شده بود که پس از ارزیابی‌های اولیه، تعداد ۳۵۸ اثر به ارزیابی تفصیلی راه پیدا کردند و نهایتاً ۲۹ اثر به عنوان منتخبین جشنواره در استان کرمان معرفی شدند. این آثار هم به لحاظ انتخاب موضوع و هم به لحاظ ساختاری از استانداردهای نسبتاً مطلوبی برخوردار می‌باشند. در هر صورت برای بالنده کردن و رسیدن به اهداف واقعی این فعالیت باید نقاط قوت و آسیب را شناخت و آسیب‌ها را به قوت تبدیل و قوت‌ها را بالنده و مستحکم‌تر نمود.

گزارش برگزاری نخستین جشنواره استانی علامه حلی (ره) گلستان

■ **حجت الاسلام والمسلمین محمد وکیل**
مسئول دبیرخانه در استان گلستان

فراهم بودن بسترهای لازم، یکی از ضرورت‌های شکوفایی استعدادهای پژوهشی طلاب جوان می‌باشد. برگزاری جشنواره‌های تخصصی همچون جشنواره علامه حلی (ره) یکی از بسترهای لازم جهت توسعه امر پژوهش براساس استانداردهای شناخته شده را فراهم نموده است. در همین راستا مدیریت حوزه علمیه استان گلستان در تابستان سال ۹۴ با توجه به دارا بودن شرایط اولیه، درخواست برگزاری این جشنواره به شیوه استانی را به دبیرخانه مرکزی جشنواره ارائه نمود که با اعلام موافقت دبیرخانه مرکزی، مراحل اجرایی اولین جشنواره استانی علامه حلی (ره) در استان گلستان آغاز گردید.

یکی از اقدامات اساسی در این راستا، تعامل و همکاری و همفکری با مدیریت حوزه علمیه خواهران استان بود که به برکت برگزاری این جشنواره، زمینه همکاری و تعامل علمی بین این دو نهاد حوزوی فراهم گردید و تفاهم‌نامه برگزاری مشترک این جشنواره در مهرماه سال ۹۵ بین دو حوزه به امضاء رسید.

بعد از تشکیل دبیرخانه استانی و معرفی دبیر جشنواره در استان، اطلاع‌رسانی در سطح مدارس استان و آشنایی طلاب مدارس با روند، شیوه و شرایط شرکت در این جشنواره علمی، از اقدامات اولیه دبیرخانه جشنواره بود که در نتیجه این اطلاع‌رسانی و آگاهی‌بخشی، در پایان مهلت ثبت‌نام مجموعاً تعداد ۳۶۶ اثر به دبیرخانه جشنواره ارسال گردید که از این تعداد ۲۱۹ اثر - در قالب مقاله - مربوط به حوزه‌های علمیه برادران و تعداد ۱۴۷ اثر - در قالب مقاله و تحقیق پایانی - از حوزه‌های علمیه خواهران بوده است. این حجم از آثار رسیده، رشد کمی ۴۰ درصدی را نسبت به سال قبل در استان نشان می‌دهد.

با توجه به جدیدالتأسیس بودن دبیرخانه استانی، یکی از اقدامات اساسی جهت برگزاری هر چه بهتر و معتبرتر این جشنواره، شناسایی و معرفی اساتید متخصص و توانمند جهت مدیریت گروه‌های ارزیابی آثار رسیده بود که بعد از شناسایی این اساتید و بررسی سابقه علمی و پژوهشی آنان و تأیید اعتبارشان توسط شورای مرکزی جشنواره، مجموع آثار رسیده با حذف جنسیت نویسنده - جهت جلوگیری از هرگونه شائبه دخالت جنسیت در امر ارزیابی - در گروه‌های علمی ده‌گانه جشنواره تفکیک شده و در چهار سطح مورد ارزیابی اجمالی گروه‌های تخصصی قرار گرفتند. در مرحله بعد، با توجه به اینکه بخشی زیادی از آثار، فاقد حداقل استانداردهای لازم جهت لحاظ شدن به عنوان یک اثر علمی بودند از دور رقابت حذف گردیده و ۹۸ اثر - حدود ۲۵ درصد آثار - وارد رقابت در مرحله ارزیابی تفصیلی گردیدند که تعداد ۳۰ اثر از این ۹۸ اثر با کسب نمره لازم، برای ارزیابی تفصیلی دوم، به گروه‌های مربوطه ارسال شدند. در انتهای پروسه ارزیابی آثار، مجموعاً ۱۶ اثر به عنوان منتخبان جشنواره استانی در سه بخش مقاله، تحقیق پایانی و بخش ویژه جشنواره مورد شناسایی قرار گرفتند که جهت تأیید نهایی، جلسه شورای علمی جشنواره استانی در اردیبهشت ۱۳۹۵ تشکیل و تک‌تک آثار منتخب، توسط اعضای این شورا، مورد بررسی دقیق و موشکافانه قرار گرفتند و نهایتاً پس از تأیید اعتبار ارزیابی‌های صورت گرفته در استان توسط شورای سیاست‌گذاری جشنواره کشوری، مجوز برگزاری مراسم اختتامیه استانی صادر گردید که این مراسم در ۲۴ آبان ۱۳۹۵ با حضور دبیر جشنواره کشوری علامه حلی (ره)، مدیران محترم حوزه علمیه بردران و خواهران استان و نیز جمعی از طلاب و پژوهشگران برگزار گردید و جوایز منتخبین که شامل ۱۱ نفر از پژوهشگران خواهر و ۵ نفر از پژوهشگران برادر بودند به آنان اهدا گردید.

شایسته است که در پایان به رسم ادب از همه عوامل و دست‌اندارکان برگزاری این جشنواره که با مساعدت، همدلی، همراهی و مشورت‌های صادقانه و دلسوزانه خود به ویژه حضرت آیت‌الله نورمفیدی نماینده معزز ولی فقیه در استان، حجت اسلام والمسلمین ملکی و وردانی مدیران محترم حوزه‌های علمیه برادران و خواهران استان و همچنین سرکار خانم بهرامی، معاون پژوهش حوزه علمیه خواهران، که نقش به سزایی در به سرانجام رسیدن این مأموریت و این مسئولیت داشتند کمال تشکر و قدردانی را دارم که «من لم یشکر المخلوق، لم یشکر الخالق».

گزارش برگزاری نخستین جشنواره استانی علامه حلی (ره) مازندران

■ **حجت الاسلام والمسلمین محمد صادق سلیمانی**
مسئول دبیرخانه در استان مازندران

اولین دوره جشنواره استانی علامه حلی (ره) استان مازنداران با شرکت و حضور طلاب حوزه‌های علمیه برادران و خواهران این استان در تاریخ ۱۳۹۴/۰۴/۰۱ آغاز به کار نمود. طی جلسات متعدد با حضور اعضای شورای جشنواره، امور مربوط به برگزاری جشنواره در استان به ترتیب در زمان بندی ترسیم شده تمهید گردید. پس از فراخوان مقالات، تحقیقات و پایان نامه‌های حوزوی، برادران و خواهران آثار خود را در سامانه جشنواره علامه حلی (ره) و سامانه مرکز خواهران ثبت نمودند. بعد از انتخاب اعضای شورای استانی و سرگروه‌های علمی (در هفت محور)، اعضای منتخب به بررسی مقالات ارسالی پرداختند. در این دوره بیش از هزار اثر از طلاب حوزه‌های علمیه برادران و خواهران استان مازندران به دبیرخانه جشنواره ارسال گردید. نهایتاً با تصویب شورای جشنواره استانی و تأیید شورای سیاستگذاری جشنواره کشوری، ۳۱ اثر در رده برگزیده، شایسته تقدیر و قابل تحسین قرار گرفتند که سهم حوزه علمیه برادران ۱۳ اثر و سهم حوزه علمیه خواهران ۱۸ اثر بوده است. با پایان بررسی‌ها و انتخاب آثار برتر، مراسم اختتامیه اولین دوره جشنواره علامه حلی (ره) استان مازندران در تاریخ پنج‌شنبه مورخ ۱۳۹۵/۰۷/۰۱ در مرکز استان مازندران برگزار شد. در این مراسم معاون سابق پژوهش حوزه‌های علمیه، مسئولان مربوطه از قم، اساتید معزز و شخصیت‌های ارجمند حوزوی استانی حضور داشتند. در پایان مراسم به منتخبان جوایزی تقدیم شد.

گزارش برگزاری سومین جشنواره استانی علامه حلی (ره) همدان

■ **حجت الاسلام والمسلمین سعید کاظمی**
مسئول دبیرخانه در استان همدان

با الهام از بیانات مرجع عالی‌قدر جهان اسلام و رهبر معظم انقلاب امام خامنه‌ای (دامت برکاته) می‌توان فهمید که بدون تولید علم و تحقیقات، حیات آینده کشور با خطر جدی مواجه است و حوزه‌های علمیه نیز از این قاعده مستثنی نیستند. لذا عنصر تحقیق و پژوهش در همه جا به صورت یک اصل در مجموعه کارها باید مورد توجه قرار گیرد، که اگر اینچنین نشود باید در آینده‌ای نه چندان دور منتظر رکود و انزوای حوزه‌های علمیه باشیم، چرا که نتیجه دوری از پژوهش و تحقیق یک جا ایستادن، درجا زدن و به تدریج با دنیای پیرامون خود بیگانه‌تر شدن است.

حضرت آقا می‌فرمایند صرف این کافی نیست که ما انبارمان پر از کالاهای باارزش است؛ بایستی ویتترین خوبی داشته باشید که بتواند جذب کند. اگر نکردید، آن جنس یلاستیکی کم‌ارزش می‌آید و بازار این جنس اصیل پر ماده قوی شما را بدون تردید خواهد شکست! زبان، مؤثر است؛ تعبیرات و قالب‌ها مؤثر است؛ نحوه ورود و خروج در مطلب و آمیختگی با هنر هم مؤثر است.

لذا جشنواره علامه حلی (ره) نیز ویتترین خوبی است برای ارائه آثار پژوهشی طلاب جوان و همچنین ابزار شناسایی، استعدادیابی و شکوفاسازی استعدادهای پژوهشی ایشان است و می‌توان از آن به عنوان یکی از مؤثرترین ابزار ترویج فرهنگ پژوهش در بین طلاب حوزه‌های علمیه نام برد، که جهت موفقیت بیشتر نیازمند حمایت‌های مادی و معنوی بیشتری از طرف بزرگان حوزه می‌باشد. حوزه علمیه همدان نیز افتخار دارد که با همکاری حوزه علمیه خاوران این استان، سومین دوره استانی این جشنواره را با موفقیت اجرا نمود و در اردیبهشت ماه آئین اختتام آن را برگزار کرد.

مجموعاً تعداد ۴۲۵ اثر به دبیرخانه جشنواره ارسال شد؛ ۲۷۷ اثر از برادران و ۱۴۸ اثر از خاوران. ۸۱ درصد آثار در قالب مقاله، ۱۷ درصد تحقیق پایانی و ۱/۵ درصد آثار در قالب پایان‌نامه و ۰/۵ درصد آثار در قالب کتاب.

نهایتاً از این آثار، تعداد ۲۱ اثر نامزد انتخاب برگزیده رتبه اول، دوم، سوم، شایسته تقدیر و قابل تحسین معرفی شدند و آیین اختتامیه جشنواره در روز ۲۷ اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۵ در محل تالار معلم واقع در خیابان شریعتی شهر همدان برگزار شد.

اختتامیه جشنواره با حضور معاون پژوهش حوزه‌های علمیه برادران، مسئولان حوزه علمیه برادران و خاوران استان، مسئولین برخی از نهادهای دولتی استان، جمعی از اساتید و مسئولین دانشگاه‌ها و همچنین حدود ۳۵۰ نفر از اساتید، فضلا و طلاب حوزه علمیه برادران و خاوران استان همدان برگزار گردید.

در پایان سزاوار است تشکر شود از مجموعه معاونت پژوهش خصوصاً دبیرخانه مرکزی جشنواره علامه حلی (ره) که با تلاش خستگی‌ناپذیر خود زمینه رشد و تعالی طلاب و حوزه‌های علمیه را فراهم می‌آورند، امیدواریم در ذیل توجهات خداوند متعال مستدام و موفق باشند.

گزارش برگزاری دومین جشنواره استانی علامه حلی (ره) یزد

■ حجت الاسلام والمسلمین دکتر شهاب الدین وحیدی مهرجردی
مسئول دبیرخانه در استان یزد

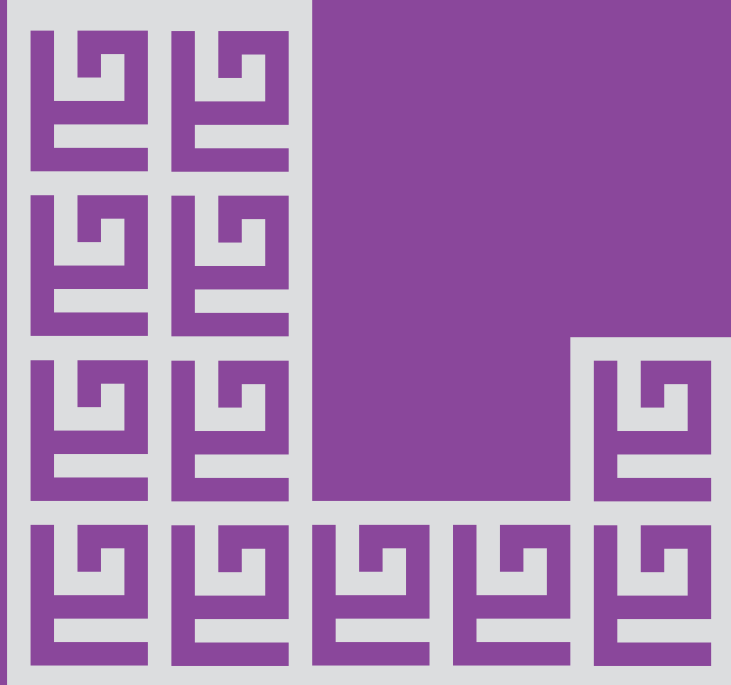

علوم انسانی از نقش و جایگاهی انکارناپذیر در توسعه علوم برخوردارند و حوزه‌های علمیه در طول تاریخ پرچمدار تولید و انتقال علوم به نسل‌های بعد به ویژه در زمینه علوم انسانی بوده‌اند. پیروزی نهضت دینی به رهبری فقیهی مجاهد و تأسیس نظام اسلامی در کشور، توسعه کمی و کیفی گسترده علوم خوزوی و پژوهش‌های مربوط به آن را ایجاب می‌کرد. براین اساس پس از پیروزی انقلاب ضرورت تحول در مدیریت آموزشی و پژوهشی حوزه‌های علمیه مورد توجه قرار گرفت و گام‌های بلندی نیز از سوی برخی اعظام حوزه برداشته شد.

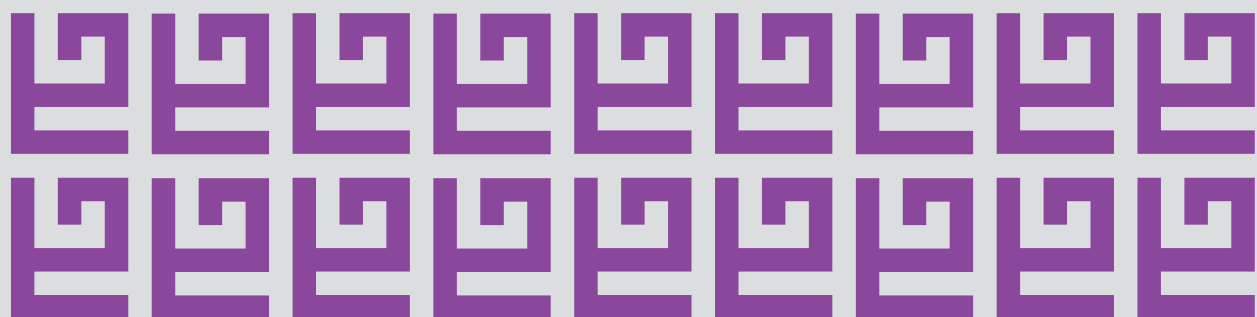
با وجود این که در چند سال اخیر شاهد کوشش‌های مؤثری در زمینه تولید علم دینی، همچنان به عنوان یک ضرورت در حوزه‌های علمیه مطرح بوده و این امر محتاج تحول در ساختار و نظام پژوهشی حوزه است. تدوین چشم‌انداز بیست ساله کشور و تأکید مقام معظم رهبری بر گسترش تولید علم و نهضت نرم‌افزاری، این ضرورت را بیش از پیش مطرح ساخته است.

از این رو در باب اهمیت و جایگاه پژوهش می‌توان گفت: در هر جامعه‌ای تحقیق و پژوهش زیربنای تولید علم می‌باشد. پژوهش تغذیه‌کننده آموزش؛ و در راستای بالا بردن سطح فرهنگ؛ برآورده کردن نیازهای اعتقادی جامعه؛ برطرف کردن مشکلات فرهنگی، اجتماعی، اعتقادی و اقتصادی و معرفی آخرین دست‌آوردهای علمی جهان، بالا بردن سطح آگاهی در یک کلام عامل ارتقاء سطوح مختلف نیازهای دینی، اعتقادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی افراد جامعه می‌باشد.

یکی از پژوهش‌های مورد نیاز بشریت در جوامع دینی برآورده ساختن نیازهای دینی و معنوی آن‌هاست و برآورده ساختن این نیازها به دست توانمند معماران فکری و فرهنگی، دینی و اعتقادی آن جامعه می‌باشد. آشنایی با این یافته‌های دینی و برآورده ساختن نیازهای اعتقادی و پاسخ به شبهات در گرو برگزاری جشنواره‌هایی است که بتوان با دغدغه‌های دین‌داران و معتقدین آشنا شد. در این راستا برگزاری جشنواره علامه حلی (ره) موجب آشنا شدن با دوست‌داران پژوهش، پژوهشگران خوزوی و معرفی آنان است که به دنبال پاسخ به سؤال‌های اعتقادی و دینی در زمینه‌های گوناگون و برطرف کردن این نیازهای دین‌داران است. به دنبال مطرح شدن چنین جشنواره‌ای به تمام حوزه‌های علمیه استان اطلاع‌رسانی شد و به دنبال آن، طلاب محترم برادر و خواهران در سال ۹۳ تعداد ۲۷۶ اثر در قالب‌های کتاب، پایان‌نامه و مقاله تدوین نموده بودند و به دبیرخانه جشنواره ارسال نمودند. و در سال ۱۳۹۴ تعداد ۵۹۰ نفر شرکت نمودند که از این تعداد ۲۱۳ نفر از برادران و ۳۷۷ نفر از خواهران بودند. این جشنواره آغازی است برای برگزاری دیگر جشنواره‌ها در سال‌های آینده و مقالات بیشتر از نظر کیفی و کمی در جهت برطرف کردن نیازهای دین‌داران و تبلور بخشیدن به دین مبین اسلام و فرقه ناجیه شیعه در عصر حاضر.

چکیده آثار برتر

محمد علی اسماعیلی
برگزیده رتبه ۱

کاربرد قواعد فلسفی در مباحث الفاظ علم اصول با تکیه بر اندیشه شهید صدر

علم اصول به عنوان منطق علم فقه، داخل در یک نظام به هم پیوسته علمی، تعامل متقابل با برخی علوم از جمله فلسفه دارد. قواعد فلسفی جزء ادراکات حقیقی اند و علم اصول را غالباً جزء ادراکات اعتباری قلمداد می نمایند، اکنون این مسأله مطرح می گردد که آیا کاربرد قواعد فلسفی در علم اصول ناشی از خلط میان ادراکات حقیقی و ادراکات اعتباری است یا می توان با پذیرش خلط ناپذیری ادراکات حقیقی و ادراکات اعتباری، قواعد فلسفی را در علم اصول به کار برد؟

دیدگاه نقی ارتباط منطقی میان علم اصول و فلسفه، توسط محقق اصفهانی پایه گذاری شده و توسط علامه طباطبایی (ره)، امام خمینی (ره) و شهید مطهری (ره) دنبال گردید. اما دیدگاه برگزیده این است که میان ادراکات حقیقی و ادراکات اعتباری ای که از پشتوانه حقیقی و نفس الامری برخوردار باشند، رابطه استنتاج منطقی برقرار بوده و علم اصول نیز از همین سنخ ادراکات اعتباری است.

در سایه پذیرش رابطه استنتاج منطقی بین قواعد فلسفی و مسائل علم اصول، زمینه تبیین قواعد فلسفی به کار رفته در علم اصول فراهم می گردد. شهید صدر از قواعد فلسفی فراوانی در مباحث الفاظ علم اصول استفاده نموده که در این نوشتار به تبیین دوازده قاعده فلسفی و کاربرد آنها در مسائل علم اصول پرداخته شده است.

سجاد صادقان
برگزیده رتبه ۳

تبیین الگوی فرماندهی سردار شهید حجت الاسلام مصطفی ردانی پور در دوران دفاع مقدس

یکی از موضوعات اساسی در حوزه دانش مدیریت، مسأله رهبری است. در راستای این موضوع تحقیقات گسترده‌ای صورت گرفته است که به نتایج متعددی در زمینه تعاریف و سبک‌های رهبری منجر شده است. با توجه به ضرورت فعلی نظام جمهوری اسلامی برای دستیابی به الگوی ایرانی اسلامی پیشرفت، لازم است تا در زمینه رهبری نیز این الگو احصا شود. از عرصه‌های ظهور موفقیت آمیز عمل به اسلام ناب، دوران دفاع مقدس است که رزمندگان اسلام توانستند با عمل به تعالیم نورانی حضرت محمد(ص) که در پرتو رهبری حضرت امام خمینی(ره) حماسه‌ای ماندگار بیافرینند. در این دوران سرداران شهیدی را شاهد هستیم که غالباً بدون تحصیل علوم مدیریتی توانستند الگویی از مدیریت و رهبری موفق را ارائه دهند. یکی از این فرماندهان، سردار شهید حجت الاسلام مصطفی ردانی پور است که با وجود سن کم توانست با عملکرد موفق خویش، از رده فرماندهی تیپ ۱۴ امام حسین(ع) تا مسئولیت قرارگاه فتح (سپاه سوم صاحب‌الزمان(عج)) نیروها را به سوی اهداف مقدس هدایت کند و الگویی از مدیریت اسلامی را ارائه دهد و در راه دفاع از اسلام ناب محمدی به درجه رفیع شهادت برسد.

در این پژوهش منابع مکتوب جمع‌آوری و بررسی گردید. سپس برای تکمیل و اطمینان از صحت اطلاعات با تعدادی از رزمندگان مطلع مصاحبه شد. با استفاده از روش تحلیل داده بنیاد، خاطرات مکتوب و شفاهی شهید ردانی پور بررسی و مفاهیم در قالب دو مقوله دسته‌بندی شد. سپس این مقوله‌ها، در سه مؤلفه جمع گردید و در قالب یک مدل مفهومی ارائه گشت.

محمد علی لطفی مهرژییه
شایسته تقدیر

بررسی انتقادی دیدگاه‌های متفکرین غربی قرن بیستم پیرامون سرمدیت خداوند

یکی از مباحث مهم فلسفه دین معاصر غربی سرمدیت خداوند و چگونگی ارتباط او با جهان زمان مند می باشد. تا پیش از قرن اخیر عمده گرایش اندیشمندان خدا باور توحیدی به بی زمانی خداوند بود، اما امروزه زمان مندی خداوند به خاطر همخوانی با کتاب مقدس پیروان بیشتری دارد. البته در مقابل نقدهای این گروه بر بی زمانی برخی متفکرین تقریرهای جدید از دیدگاه سنتی مانند سرمدیت استمراری، شبه زمان مند و نگرش غیر استمراری به آن را مطرح کرده اند. دسته ای نیز نگاهی جامع گونه به این مسأله دارند و با تفسیری خاص از خویش خداوند را هم بی زمان و هم زمان مند قلمداد می کنند. در هر حال نقطه مشترک همه این گرایش ها مبنا بودن ماهیت ایستایی - پویایی زمان برای آن ها است که در بیان نگرش ها از ویژگی های این دو جنبه زمان استفاده کرده اند. البته نباید از نقش فیزیک نوین در این نظریات غافل بود. مهم ترین ادله پیروان فرا زمانی، کمال وجودی خداوند، مخلوق بودن زمان و رفع شدن چالش علم پیشین الهی و اختیار انسان می باشد. علم خداوند به زمان حال و فاعلیت او در جهان نیز، دلایل گرایش به زمان مندی هستند و مورد تأیید نظریه های جامع هم می باشند. البته جامع گراها تفسیر و یا نحوه ای خاص از بی زمانی را نیز به خداوند نسبت می دهند. اگر بر اساس فلسفه اسلامی به مسأله بنگریم، خداوند، بی زمان؛ و سرمدیت وصفی عدمی است که از مقایسه او با جهان زمان مند انتزاع می شود. در فلسفه اسلامی، جهان مادی - و زمان به عنوان بخشی از آن - قدیم است. وجود زمان با حرکت و تغییر گره خورده که البته در این تغییر، ثبات دارد. ولی ذات خداوند ثابت است و در هر گونه تفسیر و تعبیر از ذات او باید تغییر ناپذیری او را ملاحظه کرد. یکی از این ملاحظات تفکیک میان ذات و فعل و صفات مربوط به آن هاست. هر گونه تغییر و تحولی، منسوب به مقام فعل او می شود، در حالیکه ذات او سرمدی باقی می ماند.

محمدجواد حسینی
شایسته تقدیر

حدیث شیعه در گستره حکومت مشعشعیان

فعالیت‌های حدیثی در طول تاریخ متأثر از شرایط حاکم بر مناطق مختلف بوده است. شرایط گوناگون مانند فرهنگ غالب هر منطقه، حکومت، زبان و میراث گذشتگان، فعالیت‌های متنوع حدیثی را در پی داشته است. حکومت‌های شیعی بستر مناسبی برای تلاش‌های علمی و حدیثی هستند و حکومت سادات مشعشعی از این قاعده مستثنی نیست. در دوران متاخر منطقه هویزه شاهد حرکت پرشتاب علمی و حدیثی در دوره تاریخی این حکومت بوده است. آل مشعشع در گستره قرن نهم تا دوازدهم (۸۴۵-۱۱۷۶ هـ.ق) در غرب خوزستان کنونی به مرکزیت هویزه حکومت می‌کردند. این دولت در دوره کوتاهی زمینه‌ساز تربیت دانشمندان بزرگی شد که با تأیفات ویژه خود در سیاست، فرهنگ، علم و به خصوص حدیث و علوم حدیثی، آثار فراوانی برجای گذاشتند. شناخت روش و رویکرد حدیثی گذشتگان به خصوص حرکت‌های منسجم و سازمان‌یافته علمی و حدیثی در تهیه الگوی مناسب در عرصه حدیث‌پژوهی اهمیت فراوان دارد. در راستای کشف حوزه‌های حدیثی جدید شیعی و رویکردهای حدیث‌پژوهی، شناسایی و معرفی آثار و فعالیت‌های حدیثی صورت گرفته در هویزه ضروری است.

این نوشتار به فعالیت‌های حدیثی مرتبط با حکومت آل مشعشع و رویکرد و تعامل حاکمان این دولت با عالمان منطقه و روش حدیث‌پژوهی محدثان این منطقه می‌پردازد. گرایش‌های حاکم بر این جریان علمی - حدیثی مانند اخباری‌گری و غلو نیز مورد توجه این تحقیق خواهد بود. الگودهی برای تولید آثار حدیثی و بسترسازی مطالعات و پژوهش‌های بیشتر پیرامون این حوزه علمی حدیثی از فواید این پژوهش خواهد بود. برای رسیدن به این منظور فهرستی از محدثان این منطقه و آثار حدیثی ایشان برای اولین بار به صورت منظم و دسته‌بندی شده تهیه و با ضمیمه کردن گزارش‌های تاریخی، تنوع فعالیت حدیثی در هویزه شناسایی و معرفی می‌گردد. با توجه به متأخر بودن این حوزه، لازم است با مراجعه به منابع تاریخی تراجم و کتاب‌شناسی و گردآوری اطلاعات پراکنده، فهرستی جامع از اطلاعات مربوط به مؤلفان و مکتوبات این منطقه تهیه شود تا بستری برای تحقیق و تحلیل بیشتر درباره این آثار ایجاد گردد. بهره‌های این نوشتار به طور خلاصه عبارت است از:

۱. بسترسازی کشف یک حوزه حدیثی جدید
۲. ارائه الگوی مناسب برای پژوهش در حوزه‌های حدیثی
۳. شناسایی و معرفی یکی از حکومت‌های شیعی کمتر شناخته شده
۴. شناسایی عالمان ناشناخته شیعه
۵. شناسایی منابع حدیثی خطی و مغفول
۶. زمینه احیای نسخ ارزشمند حدیثی و غیرحدیثی
۷. شناسایی الگوی تمدنی شیعه بر اساس تجارب گذشتگان
۸. ارائه الگوی توسعه علمی منطقه‌ای با بهره‌گیری از حرکت علمی در هویزه

زینب بهجت پور
قابل تحسین

پیام‌های سیر تنزیلی اسماء و صفات قرآن در قرآن

خدای متعال در قرآن حداقل با دو گروه از مخاطبان سخن گفته است. گروه اول کسانی‌اند که خطابات مستقیم قرآن متوجه آنها بوده و تغییر و تحول ایشان هدف اولیه نزول کلام الله بوده است. این گروه مکيان و مدنيان معاصر نزول قرآن بودند. گروه دوم کسانی هستند که بعد از آنها آمده و نقش‌هایی مشابه گروه اول بازی کرده و به طور طبیعی مشمول احکام آنان شده‌اند. نزول قرآن به «ایاک اعنی و اسمعی یا جاره» اشاره به این دو گروه است. ترتیب نازل شده بهترین و بیشترین اثر را بر گروه مخاطبان اول ساکن در مکه و مدینه داشته است؛ چرا که نزول هر بخش از آن با توجه به وضعیت، نیاز و مواضع مثبت و منفی آنها صورت می‌گرفت. اسماء و صفاتی که قرآن به خود نسبت می‌دهد، بسته به عوامل مختلف، مانند نوع و سطح مخاطبان اول و اینکه آنان در چه مرحله‌ای از سیر تحول و هدایت هستند، متنوع است. سرایت احکام این گروه به مخاطبان دوم با استفاده از قاعده جری و تطبیق و تفکیک ویژگی‌های مشترک انسان‌ها از ویژگی‌های عربی معاصران نزول صورت می‌گیرد. قرآن در آغاز نزول با شبیه‌افکنی مشرکان برای ایجاد تردید درباره حقانیت کلام الله مواجه شده است. در برابر این رویکرد از جایگاه آسمانی قرآن و نزول آن به اراده خدا و به واسطه جبرئیل با کاربرست صفات متناسب با این وضعیت دفاع شده است. در این مسیر بر اوصافی که حاکی از تناسب و توافق این کلام، با فطرت و مواجید درونی افراد است، سخن گفته می‌شود. عناوینی مانند قول فصل، فرقان و کتاب، در خطاب به مؤمنان در این دوره، بر مراحل رشد آگاهی و تقی درست این گروه از قرآن توجه می‌دهد. از دیگر سو تا زمانی که وحی نازل شده بر حضرت رسول (ص) هویت جمعی به خود نگرفته است، از واژه حدیث و قول برای آن استفاده شده و یادکرد از کلام الله با نام‌های قرآن و کتاب به آینده موکول شده است. کاربرد برخی صفات مانند ذکر، حدیث و قول در سور مدنی کاهش چشمگیری یافته و در مقابل کثرت استفاده از نام کتاب و آیات الهی در خطاب به مؤمنان را شاهد هستیم. حکمت این گسترش را باید در جامعه‌سازی قرآن و نظام بخشی به هویت جمعی مؤمنان در مدینه جویا شد. در این دوره نام کتاب که احکام و قوانین الهی اشاره دارد و غالباً در خطا به مؤمنان به کار گرفته می‌شود، با هدف ساماندهی جامعه ایمانی تناسب کامل دارد. در مرحله پایش و مراقبت نیز که احتمال ارتداد یا انحراف اهل ایمان وجود دارد، از اسماء و اوصاف مناسب این مرحله استفاده شده است.

محمد خادمی
برگزیده رتبه ۳

بررسی نظریه تراحم حفظی در نگاه شهید صدر(ره)

یکی از مباحثی که در علم اصول فقه توسط دانشمندان اصولی به مناسبت‌های مختلف از آن سخن رانده شده، بحث از حقیقت و روح حکم ظاهری و مؤلفه‌های آن می‌باشد. اگرچه این بحث به صورت مستقل و مفصل در نگاشته‌های اصولیون به چشم نمی‌خورد و لکن به مناسبت‌های مختلف به برخی از زوایای آن اشاره کرده‌اند.

در این میان، شهید صدر(ره) از دانشمندانی است که تفسیر دیگری از حکم ظاهری طرح نموده است. حقیقت و روح حکم ظاهری که در نگاه ایشان، موسوم به نظریه تراحم حفظی است از ابداعات اصولی ایشان به شمار رفته و ثمرات اصولی مهمی را بر آن مترتب نموده است. در این نظریه، حکم ظاهری - بر خلاف حکم واقعی - برگرفته از ملاک در متعلق خود نمی‌باشد بلکه از ملاکات واقعی شارع سرچشمه گرفته به گونه‌ای که در هنگام تراحم ملاکات واقعی، شارع بر طبق مهم‌ترین ملاک خویش، حکمی را جعل می‌کند و ملاک مهم را فدای ملاک اهم خود می‌نماید.

آنچه در این نوشتار می‌آید، تبیین و بررسی نظریه تراحم حفظی و ثمرات مترتب بر آن از نگاه شهید صدر می‌باشد که از زوایای مختلفی مورد بحث قرار می‌گیرد.

هادی معصومی زارع
برگزیده رتبه ۱ بخش ویژه

بازخوردهای ضد امنیتی هستی‌شناسی اجتماعی سلفیت جهادی

بنیادهای نظری هر مکتب فکری (اعم از هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی و روش‌شناسی) زمینه‌ساز بروز رفتارها، کنش‌ها و بازخوردهای ویژه‌ای است که به طور ویژه‌ای به متمایز شدن پیروان مکتب از اتباع دیگر مکاتب فکری می‌انجامد. به طور طبیعی جریان سلفی‌گرایی نیز از این مقوله مستثنی نخواهد بود.

در این میان هستی‌شناسی سلفیت و زاویه نگاه آن به «هستی» که بر پایه ثنائی متخاصم «خودی - دشمن» تعریف شده است، مولّد و هدایت‌گر طیفی از رفتارهای ضد امنیتی و خشونت‌بار از سوی پیروان این فرقه علیه دیگران است که چالش‌های فراوانی را برای جوامع مختلف به دنبال داشته است.

در یک جمع‌بندی کلان، می‌توان مهم‌ترین بازخوردهای ضد امنیتی چنان هستی‌شناسی‌ای را در مؤلفه‌های رفتاری مشخصی همچون دگرستیزی نظری و عملی یا مخالفت خشونت‌بار فکری و عملی علیه دیگران، خودستیزی نظری با سرکوب فطرت‌های الهی - انسانی، جامعه‌ستیزی و مبارزه با هندسه هنجارها و عرف‌های اجتماعی، رادیکال‌سازی فضای اجتماعی و در نهایت تحریک‌پذیری مرزستیزانه جستجو نمود.

معصومه سالخورده

برگزیده رتبه ۲

تحلیل برهان پایدار و ناپایدار در ترجیح آخرت بر دنیا

در متون دینی تأکیدی ویژه نسبت به زهد ورزیدن انسان به دنیا و ترغیب نمودن او به سرای اخروی وجود دارد.

یکی از دلایل این امر به وجه پایداری آخرت، جاودانه طلب بودن انسان و ناپایداری جهانی که در او زندگی می‌کند برمی‌گردد. بدین جهت یکی از رسالت‌های دین مشخص نمودن امور پایدار و ناپایدار، ترغیب نمودن انسان به امور پایدار و جدا نمودن او از امور ناپایدار است. زندگی دنیوی از این جهت دارای محدودیت و متناهی است. در مقابل آخرت نامحدود، نامتناهی و جاودانه است. خداوند متعال با ارائه برهان پایدار و ناپایدار بینش دستیابی و مصادیق صحیح وصول به زندگی جاوید را به انسانی که از فنا و نقص گریزان است و گاهی امور ناپایدار را پایدار می‌پندارد و به آنها دلبستگی پیدا می‌کند بیان نموده و خلود در سرای اخروی را پاسخ این نیاز فطری بشر قرار داده است و توسط هادیان دین دل‌های رفتاری صحیح در رابطه با دنیای ناپایدار را به انسان عرضه داشته تا عملکردهای او که ارتباط تنگاتنگ و عمیقی با میزان و نوع شناخت او از جهان هستی دارد به خوبی شکل گیرد.

بر مبنای برهان پایدار و ناپایدار، مناسبات انسان با دنیا و آخرت تغییر می‌کند و به شکل صحیحی تنظیم می‌گردد. در نتیجه گرایش او از دنیا به آخرت تغییر خواهد نمود و میل فطری‌اش به بقاء در جهت صحیح هدایت می‌شود. در زندگی آرامش و رضامندی خواهد داشت و مسیر دستیابی به سعادت را به درستی خواهد پیمود.

رحیم دهقان
شایسته تقدیر

اخلاق مبتنی بر طبیعت؛ بررسی رهیافت هستی‌شناختی علامه طباطبائی و فینیس

اخلاق مبتنی بر طبیعت، روش فهم سعادت بر اساس ظرفیت‌ها و قوای طبیعی انسان است که در سنت یونانی و به ویژه در ارسطو وجود داشته و بعدها در نگرش آکوئیناس و سنت آکوئینی دنبال شده است. جان فینیس که از جمله اندیشمندان معاصر و از پیروان این سنت اخلاقی بوده، تلاش کرده تا به پیروی از آکوئیناس مسیر فهم و تحقق سعادت آدمی را بر اخلاق مبتنی بر طبیعت ترسیم کند. علامه طباطبائی نیز دیدگاه‌های اخلاقی خود را بر سرشت طبیعی انسان و ظرفیت‌های طبیعی او مبتنی ساخته و تقریری از نظریه اخلاقی قانون طبیعی را در سنت اسلامی به تصویر کشیده است. بررسی دیدگاه این دو اندیشمند در بُعد هستی‌شناسی ارزش‌ها، نشان می‌دهد که علیرغم وجود شباهت‌های قابل توجه، این دو دیدگاه، در نوع رهیافت واقع‌گرایانه و اونتولوژیک و نیز در تعداد، نحوه هستی، و نوع رابطه بین خیرات پایه با یکدیگر متفاوت هستند. با تحلیل این تفاوت‌ها، به نظر می‌رسد رهیافت علامه در بُعد وجودشناختی نظریه اخلاقی قانون طبیعی، از توجیه معقول‌تر و قابل دفاع‌تری نسبت به فینیس برخوردار است. این مقاله تلاش نموده تا در بُعد وجودشناختی مسائل مربوط به نظریه قانون طبیعی، دیدگاه این دو اندیشمند در رابطه با اخلاق مبتنی بر طبیعت را مورد تحلیل و بررسی قرار دهد.

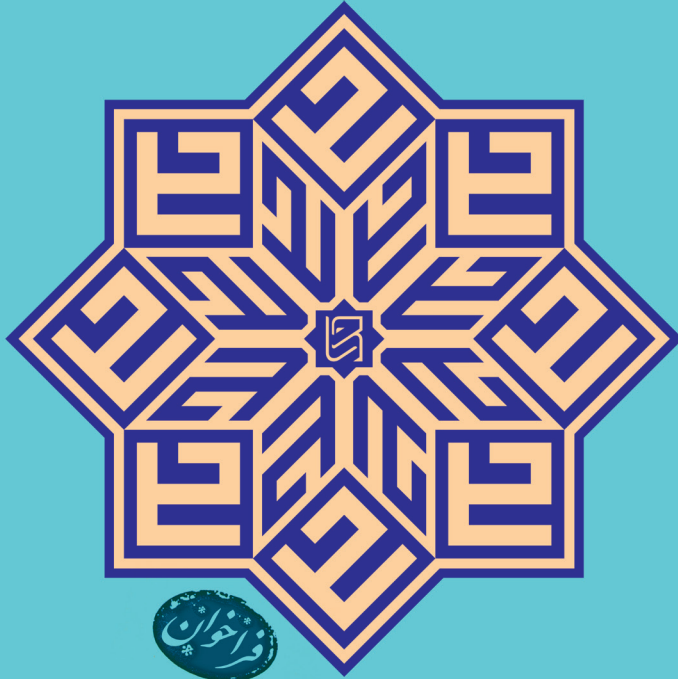
اختتامیه جشنواره هفتم از قاب دوربین

نهمین جشنواره علامه حلی^(ره)

فراخوان مقاله، کتاب و پایان نامه در موضوعات
علوم اسلامی و علوم انسانی مرتبط با حوزه دین

بخش ویژه جشنواره: «مهدویت: فرصت‌ها و آسیب‌ها» برای همه شرکت‌کنندگان
و «بایسته‌های حوزه انقلابی» ویژه طلاب پایه هفتم و بالاتر

جشنواره در استان‌های آذربایجان شرقی، اردبیل، اصفهان، البرز، بوشهر، تهران، چهارمحال و بختیاری،
خراسان، خوزستان، زنجان، سمنان، سیستان و بلوچستان، فارس، قزوین، قم، کردستان، کرمان، کرمانشاه،
گلستان، گیلان، لرستان، مازندران، مرکزی، همدان، یزد و منطقه کاشان به صورت استانی برگزار می‌شود.

آخرین مهلت ارسال آثار: ۱۳۹۵/۱۰/۱۵

اطلاعات بیشتر و ثبت نام: www.jhelli.ir

